

URZĄD STATYSTYCZNY W OLSZTYNIE

**Ludność
w województwie warmińsko-mazurskim.
Stan i struktura demograficzno-społeczna**

**Narodowy Spis Powszechny
Ludności i Mieszkań 2011**

OLSZTYN 2013

Zespół redakcyjny:
Editorial board:

Przewodniczący
President

Janusz Pappelbon

Redaktor główny
Editor-in-chief

Elżbieta Lorek

Członkowie
Members

Monika Borawska, Jacek Grzelak,
Eliza Panfilow

Sekretarz
Secretary

Agnieszka Wobolewicz

Publikację opracował zespół
Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka
Badań Regionalnych w składzie:
*Publication prepared by team
Warmińsko-Mazurski
Centre for Regional Surveys:*

Alina Hoczyk, Mariola Ornoch, Magda Stankiewicz,
Agnieszka Wobolewicz, Alicja Żebiałowicz

Skład komputerowy i grafika
Type setting and graphic

Marcin Błaszczyk, Bożena Jarząbek

Projekt okładki
Cover design

Lidia Motrenko-Makuch

Druk
Printing

Urząd Statystyczny w Olsztynie
Statistical Office in Olsztyn
10-959 Olsztyn, ul. Kościuszki 78/82

Zakład Wydawnictw Statystycznych (okładka)
Statistical Publishing Establishment
00-925 Warszawa, al. Niepodległości 208

ISBN 978-83-63285-11-1

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła
When publishing Statistical Office data please indicate source

Publikacja dostępna w Internecie
Publication available at website

www.stat.gov.pl/olsz

PRZEDMOWA

Przedstawiam Państwu kolejną publikację prezentującą wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, przeprowadzonego w dniach od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011 r. *Ludność w województwie warmińsko-mazurskim. Stan i struktura demograficzna.*

Spis powszechny dostarcza najbardziej szczegółowych informacji o liczbie ludności i jej strukturze demograficzno-społecznej na wszystkich poziomach podziału terytorialnego. Zakres zebranych danych pozwala również na dokonanie analizy zmian, jakie dokonały się w latach 2002–2011.

Opracowanie składa się z części metodologicznej, analitycznej oraz tablic statystycznych. Część metodologiczna wskazuje metody i techniki pozyskiwania danych w NSP 2011. W części analitycznej przedstawiono wyniki spisu dotyczące stanu i struktury demograficznej ludności, kraju pochodzenia i obywatelstwa, przynależności narodowo-etnicznej i wyznaniowej oraz wykształcenia. Ostatni z rozdziałów zawiera informacje o mieszkańcach obiektów zbiorowego zamieszkania oraz osobach bezdomnych. Aneks tabelaryczny, będący uzupełnieniem publikacji (płyta CD w załączeniu), umożliwia dokonywanie analiz i porównań na poziomie powiatów.

Wyrażam przekonanie, że prezentowane wyniki spisu spotkają się z zainteresowaniem szerokiego grona odbiorców danych statystycznych.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Olsztynie

Marek Morze

Olsztyn, sierpień 2013 r.

PREFACE

I present another publication with the results of the National Census of Population and Housing, which was conducted on 1 April–30 June 2011 Population in warmińsko-mazurskie voivodship. Size and demographic structures.

The national census provides the most detailed information about the population and its demographic and social structure at all levels of territorial division. The scope of the collected data allows the analysing of changes which occurred in 2002–2011.

The publication consists of both methodological and analytical chapters as well as statistical tables. The methodological part indicates the methods and techniques of data collection in the 2011 Census. The analytical part of the study provides the census results concerning the demographic status and structure of the population, characteristics regarding the origin and citizenship of the population, national and ethnic identity, religious denomination, the educational level and specialty of education. The last chapter features the characteristics of persons staying in collective living quarters and homeless persons. Appendix tabular complementing publications (CD enclosed), enables analysis and comparisons of the data at the level of powiats.

I am convinced that the presented results of the 2011 Census will meet with interest of the recipients of statistical data.

*Director
of the Statistical Office in Olsztyn*

Marek Morze

Olsztyn, August 2013

	Str. Page
PRZEDMOWA	PREFACE 3
UWAGI OGÓLNE	GENERAL NOTES 15
I. METODOLOGIA SPISU LUDNOŚCI I MIESZKAŃ 2011 – WYBRANE ASPEKTY	I. THE METHODOLOGY OF THE 2011 CENSUS OF POPULATION AND HOUSING – SELECTED ASPECTS 38
1.1. Definicje i pojęcia spisowe	1.1. Important definitions and census terms 38
1.2. Jakość wyników w spisie pełnym oraz w badaniu reprezentacyjnym	1.2. Quality of the results in the complete and sample survey 48
1.3. Schemat losowania próby oraz alokacja jednostek w powiatach	1.3. Sampling scheme and allocation units in powiats 52
1.4. Łączenie danych pozyskanych z różnych źródeł	1.4. Combining data collected from various sources 55
1.5. Uogólnianie wyników badania reprezentacyjnego	1.5. Generalization of the sampling survey results 57
1.6. Precyzja estymacji wartości globalnych	1.6. Precision of an estimates of the global value 60
II. STAN I STRUKTURA DEMOGRAFICZNA LUDNOŚCI	II. SIZE AND DEMOGRAPHIC STRUCTURES OF POPULATION 63
2.1. Stan ludności	2.1. Size of population 63
2.2. Ludność według płci i wieku	2.2. Population by sex and age 66
2.3. Ludność według stanu cywilnego	2.3. Population by marital status 71
III. LUDNOŚĆ WEDŁUG KRAJU URODZENIA I OBYWATELSTWA ..	III. POPULATION BY COUNTRY OF BIRTH AND CITIZENSHIP 80
3.1. Ludność według kraju urodzenia	3.1. Population by country of birth 80
3.2. Ludność według obywatelstwa	3.2. Population by citizenship 82
IV. PRZYNALEŻNOŚĆ NARODOWO- -ETNICZNA, JĘZYK I WYZNANIE ..	IV. NATIONAL OR ETHNIC IDENTITY, LANGUAGE AND RELIGIOUS DENOMINATION 86
4.1. Przynależność narodowo-etniczna ludności	4.1. National or ethnic identity 86
4.2. Język używany w domu	4.2. Language used at home 87
4.3. Język ojczysty	4.3. Mother tongue 89
4.4. Przynależność wyznaniowa	4.4. Composition by religious denomination of population 89
V. WYKSZTAŁCENIE LUDNOŚCI	V. EDUCATION OF POPULATION 91
5.1. Poziom wykształcenia	5.1. Level of education 91
5.2. Kontynuacja nauki	5.2. Continuing education 98
5.3. Dziedziny i kierunki wykształcenia oraz zawód wyuczony	5.3. Field of education, specialty of education and trained occupation 104
VI. OSOBY W OBIEKTACH ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA ORAZ OSOBY BEZDOMNE	VI. POPULATION IN THE COLLECTIVE LIVING QUARTERS AND HOMELESS PERSONS 107
6.1. Osoby w obiektach zbiorowego zakwaterowania	6.1. Population in the collective living quarters 107
6.2. Osoby bezdomne	6.2. Homeless persons 111

SPIS TREŚCI**CONTENTS**

	Nr. No.	Str. Page
SPIS TABLIC		
Ludność według płci w miastach i na wsi w latach 2002 i 2011	2.1	63
Ludność według płci i powiatów w latach 2002 i 2011	2.2	64
Przyrosty/ubytki liczby ludności miejskiej i wiejskiej według powiatów w latach 2002–2011	2.3	65
Stan i struktura ludności według biologicznych grup wieku i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011	2.4	67
Stan i struktura ludności według edukacyjnych grup wieku i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011	2.5	68
Stan i struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011	2.6	69
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym według płci i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011	2.7	70
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego w latach 2002 i 2011	2.8	72
Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	2.9	73
Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego i powiatów w 2011 r.	2.10	74
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego, płci i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011	2.11	75
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego i faktycznego w 2011 r.	2.12	76
Osoby pozostające w związkach partnerskich według stanu cywilnego prawnego, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	2.13	77
Osoby pozostające w związkach partnerskich według płci i grup wieku w latach 2002 i 2011	2.14	78
Ludność według kraju urodzenia w latach 2002 i 2011	3.1	81
Ludność według kraju pierwszego obywatelstwa w latach 2002 i 2011	3.2	83
Ludność faktycznie zamieszkała według struktury identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 r.	4.1	86
Ludność według rodzaju i kolejności identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 r.	4.2	87
LIST OF TABLES		
<i>Population by sex in urban and rural areas in 2002 and 2011 .....</i>	<i>2.1</i>	<i>63</i>
<i>Population by sex and powiats in 2002 and 2011 .....</i>	<i>2.2</i>	<i>64</i>
<i>Growths/decreases of population of the urban and rural areas by powiats in 2002–2011 ....</i>	<i>2.3</i>	<i>65</i>
<i>Size and structure of population by biological age groups and place of residence in 2002 and 2011 .....</i>	<i>2.4</i>	<i>67</i>
<i>Size and structure of population by educational age groups and place of residence in 2002 and 2011 .....</i>	<i>2.5</i>	<i>68</i>
<i>Size and structure of population by economical age groups and place of residence in 2002 and 2011 .....</i>	<i>2.6</i>	<i>69</i>
<i>Population at non-working age per 100 persons at working age by sex and place of residence in 2002 and 2011 .....</i>	<i>2.7</i>	<i>70</i>
<i>Population aged 15 and more by de jure marital status in 2002 and 2011 .....</i>	<i>2.8</i>	<i>72</i>
<i>Structure of population aged 15 and more by de jure marital status, sex and place of residence in 2011 .....</i>	<i>2.9</i>	<i>73</i>
<i>Structure of population aged 15 and more by de jure marital status and powiats in 2011 ....</i>	<i>2.10</i>	<i>74</i>
<i>Population aged 15 and more by de facto marital status, sex and place of residence in 2002 and 2011 .....</i>	<i>2.11</i>	<i>75</i>
<i>Population aged 15 and more by de jure and de facto marital status in 2011 .....</i>	<i>2.12</i>	<i>76</i>
<i>Cohabitants by de jure marital status, sex and place of residence in 2011 .....</i>	<i>2.13</i>	<i>77</i>
<i>Cohabitants by sex and age groups in 2002 and 2011 .....</i>	<i>2.14</i>	<i>78</i>
<i>Population by country of birth in 2002 and 2011 .....</i>	<i>3.1</i>	<i>81</i>
<i>Population by country of the first citizenship in 2002 and 2011 .....</i>	<i>3.2</i>	<i>83</i>
<i>Population actually living by composition of the national-ethnic identities in 2011 .....</i>	<i>4.1</i>	<i>86</i>
<i>Population by type and order of the national-ethnic identities in 2011 .....</i>	<i>4.2</i>	<i>87</i>

SPIS TREŚCI

CONTENTS

		Nr. No.	Str. Page
Ludność według języka używanego w domu w 2011 r.	<i>Population by language used at home in 2011 ..</i>	4.3	88
Ludność według rodzaju języka używanego w kontaktach domowych w 2011 r.	<i>Population by type of language used at home in 2011 .....</i>	4.4	88
Ludność według języka ojczystego, płci oraz charakteru miejsca zamieszkania w 2011 r. .	<i>Population by mother tongue, sex and character of place of residence in 2011 .....</i>	4.5	89
Ludność według deklarowanej przynależności do wyznania religijnego w 2011 r.	<i>Population by religious denomination in 2011 .....</i>	4.6	90
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w latach 2002 i 2011	<i>Population aged 13 and more by level of education in 2002 and 2011 .....</i>	5.1	92
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011	<i>Population aged 13 and more by level of education and place of residence in 2002 and 2011 .....</i>	5.2	93
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i płci w latach 2002 i 2011	<i>Population aged 13 and more by level of education and sex in 2002 and 2011 .....</i>	5.3	94
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	<i>Population aged 13 and more by level of education, sex and place of residence in 2011 .....</i>	5.4	95
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i grup wieku w 2011 r.	<i>Population aged 13 and more by level of education and age groups in 2011 .....</i>	5.5	96
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w województwach w 2011 r.	<i>Population aged 13 and more by level of education in voivodships in 2011 .....</i>	5.6	97
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w powiatach w 2011 r.	<i>Population aged 13 and more by level of education in powiats in 2011 .....</i>	5.7	98
Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według poziomu wykształcenia w latach 2002 i 2011	<i>Population aged 13 and more continuing education by level of education in 2002 and 2011 .....</i>	5.8	100
Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według grup wieku w latach 2002–2011	<i>Population aged 13 and more continuing education by age groups in 2002 and 2011 ...</i>	5.9	101
Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według grup wieku i poziomu wykształcenia w 2011 r.	<i>Population aged 13 and more continuing education by age groups and level of education in 2011 .....</i>	5.10	101
Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według poziomu wykształcenia i trybu kontynuacji nauki w 2011 r.	<i>Population aged 13 and more continuing education by education level and mode of education in 2011 .....</i>	5.11	102
Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według rodzaju szkoły i miejsca zamieszkania w 2011 r.	<i>Population aged 13 and more continuing education by type of school and place of residence in 2011 .....</i>	5.12	103
Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według rodzaju szkoły i płci w 2011 r.	<i>Population aged 13 and more continuing education by type of school and sex in 2011 ..</i>	5.13	104

SPIS TREŚCI

Ludność z wykształceniem wyższym posiadająca stopień naukowy co najmniej doktora według dziedziny kształcenia i płci w 2011 r. ....
Ludność posiadająca wykształcenie średnie zawodowe, policealne łącznie z kolegium oraz zasadnicze zawodowe według wyuczonego zawodu w 2011 r. ....
Mieszkańcy obiektów zbiorowego zakwaterowania według wybranych typów obiektów w latach 2002 i 2011 .....
Ludność w obiektach zbiorowego zakwaterowania według obywatelstwa i miejsca urodzenia w 2011 r. ....
Osoby bezdomne I i II kategorii według płci w 2011 r. ....
Osoby bezdomne I i II kategorii według wieku w 2011 r. ....
Osoby bezdomne II kategorii w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego w 2011 r. ....
Osoby bezdomne I kategorii według przyczyny bezdomności w 2011 r. ....
Osoby bezdomne według okresu bezdomności i wieku w 2011 r. ....
Osoby bezdomne według okresu bezdomności, wieku i płci w 2011 r. ....

WYKAZ WYKRESÓW

Ludność według płci i wieku w latach 2002 i 2011 .....
Zmiany liczby ludności według grup wieku w latach 2002–2011 .....
Ludność według edukacyjnych grup wieku w latach 2002 i 2011 .....
Ludność według ekonomicznych grup wieku w latach 2002 i 2011 .....
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego w latach 2002 i 2011 .....
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego w 2011 r. ....
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego w latach 2002 i 2011 .....
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego w 2011 r. ....
Osoby pozostające w związkach partnerskich według grup wieku w latach 2002 i 2011 ....
Osoby pozostające w związkach partnerskich według grup wieku w 2011 r. ....

CONTENTS

	Nr. No.	Str. Page
<i>Population with a degree of Doctor's (PhD) by fields of education and sex in 2011 .....</i>	5.14	105
<i>Population with college diploma, post-secondary education secondary vocational or basic vocational by trained occupation in 2011 .....</i>	5.15	106
<i>Population in the collective living quarters by selected type of living quarters in 2002 and 2011 .....</i>	6.1	108
<i>Population in the collective living quarters by citizenship and place of birth in 2011 .....</i>	6.2	110
<i>Homeless persons (I and II category) by sex in 2011.....</i>	6.3	113
<i>Homeless persons (I and II category) by age in 2011 .....</i>	6.4	113
<i>Homeless persons (II category) aged 15 and more by de jure marital status in 2011 .....</i>	6.5	114
<i>Homeless persons (I category) by reason of homelessness in 2011 .....</i>	6.6	115
<i>Homeless persons by duration of homelessness and age in 2011 .....</i>	6.7	116
<i>Homeless persons by duration of homelessness, age and sex in 2011 .....</i>	6.8	117

LIST OF CHARTS

<i>Population by sex and age in 2002 and 2011 ..</i>	1	64
<i>Changes of population by age groups in 2002 and 2011 .....</i>	2	65
<i>Population by educational age groups in 2002 and 2011 .....</i>	3	68
<i>Population by economical age groups in 2002 and 2011 .....</i>	4	69
<i>Population aged 15 and more by de jure marital status in 2002 and 2011 .....</i>	5	74
<i>Population aged 15 and more by de jure marital status in 2011 .....</i>	6	74
<i>Population aged 15 and more by de facto marital status in 2002 and 2011 .....</i>	7	75
<i>Population aged 15 and more by de facto marital status in 2011 .....</i>	8	75
<i>Cohabitants by age groups in 2002 and 2011 ..</i>	9	76
<i>Cohabitants by age groups in 2011 .....</i>	10	76

SPIS TREŚCI

CONTENTS

		Nr. No.	Str. Page
Osoby pozostające w związkach partnerskich według stanu cywilnego prawnego w 2011 r. ...	<i>Cohabitants by de jure marital status in 2011 .</i>	11	77
Ludność według miejsca urodzenia w 2011 r. ...	<i>Population by place of birth in 2011 .....</i>	12	80
Ludność urodzona w Polsce i za granicą według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	<i>Population born in Poland and foreign-born population by sex and place of residence in 2011 .....</i>	13	80
Ludność w wieku 15 lat i więcej według miejsca urodzenia i stanu cywilnego prawnego w 2011 r.	<i>Population aged 15 and more by place of birth and de jure marital status in 2011 .....</i>	14	80
Ludność urodzona w Polsce i za granicą według wieku w 2011 r.	<i>Population born in Poland and foreign-born population by age in 2011 .....</i>	15	81
Ludność urodzona za granicą według krajów urodzenia w latach 2002 i 2011	<i>Foreign-born population by country of birth in 2002 and 2011 .....</i>	16	81
Ludność według miejsca urodzenia i obywatelstwa w 2011 r.	<i>Population by place of birth and citizenship in 2011 .....</i>	17	81
Ludność według obywatelstwa, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	<i>Population by citizenship, sex and place of residence in 2011 .....</i>	18	82
Ludność z obywatelstwem polskim według wieku w 2011 r.	<i>Population holding Polish citizenship by age in 2011 .....</i>	19	82
Polacy i cudzoziemcy w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2011 r.	<i>Poles and foreigners aged 13 and more by education level in 2011 .....</i>	20	82
Ludność w wieku 15 lat i więcej według kraju obywatelstwa i stanu cywilnego prawnego w 2011 r.	<i>Population aged 15 and more by country of citizenship and de jure marital status in 2011 .</i>	21	83
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w latach 2002 i 2011	<i>Population aged 13 and more by education level in 2002 and 2011 .....</i>	22	94
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci oraz miejsca zamieszkania w 2002 r.	<i>Population aged 13 and more by education level, sex and place of residence in 2002 .....</i>	23	94
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci oraz miejsca zamieszkania w 2011 r.	<i>Population aged 13 and more by education level, sex and place of residence in 2011 .....</i>	24	94
Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem wyższym w latach 2002 i 2011	<i>Population aged 13 and more with a degree of Master (MA, MSc) in 2002 and 2011 .....</i>	25	95
Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem wyższym według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	<i>Population aged 13 with a degree of Master (MA, MSc) by sex and place of residence in 2011 .....</i>	26	95
Ludność z wykształceniem wyższym (z tytułem magistra, licencjata lub inżyniera) według kierunku wykształcenia i płci w 2011 r.	<i>Population with a degree of Master (MA, MSc), Medical Doctor, equivalent or degree of Engineer, Bachelor, certified economist by specialty of education and sex in 2011 .....</i>	27	95
Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem średnim w latach 2002 i 2011	<i>Population aged 13 and more with secondary education in 2002 and 2011 .....</i>	28	96
Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem średnim według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	<i>Population aged 13 and more with secondary education by sex and place of residence in 2011 .....</i>	29	96

SPIS TREŚCI**CONTENTS**

	Nr. No.	Str. Page
Ludność posiadająca wykształcenie policealne, dyplom ukończenia kolegium, średnie zawodowe oraz zasadnicze zawodowe według zawodu wyuczonego i płci w 2011 r.	30	96
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, grup wieku i płci w 2011 r.	31	97
Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według rodzaju szkoły oraz miejsca zamieszkania w 2011 r.	32	97
Liczba obiektów zbiorowego zakwaterowania według wybranych typów w latach 2002 i 2011	33	110
Mieszkańcy obiektów zbiorowego zakwaterowania urodzeni za granicą według kraju urodzenia w 2011 r.	34	110
Cudzoziemcy w obiektach zbiorowego zakwaterowania według typu obiektu w 2011 r.	35	110
Struktura wieku osób bezdomnych I i II kategorii na tle struktury wieku ludności województwa w 2011 r.	36	111
Przyczyny bezdomności według płci osób bezdomnych I kategorii w 2011 r.	37	111
WYKAZ MAP		
Mediana wieku ludności według powiatów w 2011 r.	1	64
Zmiany liczby ludności według powiatów w latach 2002–2011	2	65
Liczba osób przypadająca na 1 km ² powierzchni według powiatów w 2011 r.	3	66
Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn według gmin w 2011 r.	4	66
Ludność w wieku 14 lat i mniej według gmin w 2011 r.	5	67
Ludność w wieku 65 lat i więcej według gmin w 2011 r.	6	67
Ludność według edukacyjnych grup wieku i powiatów w 2011 r.	7	68
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym według gmin w 2011 r.	8	69
Osoby pozostające w związkach partnerskich według powiatów w 2011 r.	9	77
Odsetek ludności urodzonej za granicą według powiatów w 2011 r.	10	83
Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem wyższym na 1 000 ludności według powiatów w 2011 r.	11	98

SPIS TREŚCI

Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem średnim ogólnokształcącym na 1 000 ludności według powiatów w 2011 r. ....
Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem średnim zawodowym na 1 000 ludności według powiatów w 2011 r. ....
Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem zasadniczym zawodowym na 1 000 ludności według powiatów w 2011 r. ....

TABLICE NA PŁYCCIE CD

TABLICE WYNIKOWE

STAN I STRUKTURA DEMOGRAFICZNA LUDNOŚCI

1. Ludność według płci i grup wieku w 2011 r.
2. Ludność według płci i wieku oraz współczynnik feminizacji w 2011 r.
3. Ludność według płci oraz współczynnik feminizacji według podregionów, powiatów i gmin w 2011 r.
4. Ludność według podregionów, powiatów i grup wieku w 2011 r.
5. Ludność według podregionów, powiatów i roczników wieku w 2011 r.
6. Mediana wieku ludności według podregionów i powiatów w 2011 r.
7. Ludność według biologicznych i edukacyjnych grup wieku oraz podregionów, powiatów i gmin w 2011 r.
8. Ludność według ekonomicznych grup wieku oraz podregionów, powiatów i gmin w 2011 r.
9. Ludność w wieku 15 lat i więcej według płci i stanu cywilnego prawnego w 2011 r.
10. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego, wieku i płci w 2011 r.
11. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego i płci oraz podregionów i powiatów w 2011 r.
12. Ludność w wieku 15 lat i więcej według płci i stanu cywilnego prawnego i poziomu wykształcenia w 2011 r.

CONTENTS

	Nr. No.	Str. Page
<i>Population aged 13 and more with general secondary per 1 000 persons by powiats in 2011 .....</i>	12	98
<i>Population aged 13 and more with secondary vocational per 1 000 persons by powiats in 2011 .....</i>	13	99
<i>Population aged 13 and more with basic vocational per 1 000 persons by powiats in 2011 .....</i>	14	99

TABLES ON CD

RESULTS TABLES

SIZE AND DEMOGRAPHIC STRUCTURES OF POPULATION

1. *Population by sex and age groups in 2011 ..*
2. *Population by sex, age and sex ratio in 2011*
3. *Population by sex, sex ratio and subregions, powiats, gminas in 2011*
4. *Population by age groups and subregions, powiats in 2011*
5. *Population by single age and subregions, powiats in 2011*
6. *Median age by subregions and powiats in 2011*
7. *Population by biological and educational age groups and subregions, powiats, gminas in 2011*
8. *Population by economical age groups and subregions, powiats, gminas in 2011*
9. *Population aged 15 and more by sex and de jure marital status in 2011*
10. *Population aged 15 and more by de jure marital status, age and sex in 2011*
11. *Population aged 15 and more by de jure marital status, sex and subregions, powiats in 2011*
12. *Population aged 15 and more by sex, de jure marital status and education level in 2011*

SPIS TREŚCI

13. Ludność w wieku 15 lat i więcej według płci i stanu cywilnego faktycznego w 2011 r.
14. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego, grup wieku i płci w 2011 r.
15. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego, płci oraz podregionów i powiatów w 2011 r.
16. Ludność w wieku 15 lat i więcej według płci i stanu cywilnego faktycznego i poziomu wykształcenia w 2011 r.
17. Osoby pozostające w związkach kohabitacyjnych według miejsca zamieszkania, płci i grup wieku w 2011 r.
18. Osoby pozostające w związkach kohabitacyjnych według stanu cywilnego prawnego w 2011 r.

LUDNOŚĆ WEDŁUG KRAJU URODZENIA I OBYWATELSTWA

19. Ludność według miejsca urodzenia i grup wieku w 2011 r.
20. Ludność według płci i miejsca urodzenia w 2011 r.
21. Ludność według płci, miejsca urodzenia i obywatelstwa w 2011 r.
22. Ludność według płci, miejsca urodzenia i powiatów w 2011 r.
23. Ludność według płci i obywatelstwa w 2011 r.
24. Ludność według wieku i kraju obywatelstwa w 2011 r.
25. Ludność według obywatelstwa i grup wieku w 2011 r.
26. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i obywatelstwa w 2011 r.
27. Ludność w wieku 15 lat i więcej według kraju obywatelstwa i stanu cywilnego prawnego w 2011 r.
28. Ludność według obywatelstwa oraz płci i powiatów w 2011 r.

PRZYNALEŻNOŚĆ NARODOWO-ETNICZNA, JĘZYK I WYZNANIE

29. Ludność według rodzaju i złożoności identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 r.
30. Ludność według identyfikacji narodowo-etnicznych, płci oraz charakteru miejsca zamieszkania w 2011 r.

CONTENTS

- 13. Population aged 15 and more by sex and de facto marital status in 2011*
- 14. Population aged 15 and more by de facto marital status, age groups and sex in 2011*
- 15. Population aged 15 and more by de facto marital status, sex and subregions, powiats in 2011*
- 16. Population aged 15 and more by sex, de facto marital status and education level in 2011*
- 17. Cohabitants by place of residence, sex and age groups in 2011*
- 18. Cohabitants by de jure marital status in 2011*

POPULATION BY COUNTRY OF BIRTH AND CITIZENSHIP

- 19. Population by place of birth and age groups in 2011*
- 20. Population by sex and place of birth in 2011*
- 21. Population by sex, place of birth and citizenship in 2011*
- 22. Population by sex, place of birth and powiats in 2011*
- 23. Population by sex and citizenship in 2011*
- 24. Population by age and country of citizenship in 2011*
- 25. Population by citizenship and age groups in 2011*
- 26. Population aged 13 and more by education level and citizenship in 2011*
- 27. Population aged 15 and more by country of citizenship and de jure marital status in 2011*
- 28. Population by citizenship, sex and powiats in 2011*

NATIONAL OR ETHNIC IDENTITY, LANGUAGE AND RELIGIOUS DENOMINATION

- 29. Population by type and complexity of the national-ethnic identities in 2011*
- 30. Population by the national-ethnic identities, sex and character of place of residence in 2011*

SPIS TREŚCI

31. Ludność według identyfikacji narodowo-etnicznych, płci oraz posiadania obywatelstwa polskiego w 2011 r.
32. Ludność w wieku 13 lat i więcej według identyfikacji narodowo-etnicznych oraz poziomu wykształcenia w 2011 r.
33. Ludność według języka używanego w domu, płci oraz charakteru miejsca zamieszkania w 2011 r.
34. Ludność według języka używanego w domu oraz struktury identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 r.
35. Ludność według języka używanego w domu oraz ekonomicznych grup wieku w 2011 r.
36. Ludność według języka ojczystego oraz struktury identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 r.

WYKSZTAŁCENIE LUDNOŚCI

37. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci, grup wieku oraz miejsca zamieszkania w 2011 r.
38. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i płci w 2011 r.
39. Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według płci, miejsca zamieszkania, rodzaju szkoły oraz trybu w jakim kontynuowana była nauka w 2011 r.
40. Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według poziomu wykształcenia, płci, miejsca zamieszkania i powiatów w 2011 r.
41. Ludność posiadająca wykształcenie policealne, dyplom ukończenia kolegium, średnie zawodowe lub zasadnicze zawodowe według wyuczonego zawodu, płci oraz miejsca zamieszkania w 2011 r.
42. Ludność z wykształceniem wyższym (posiadająca tytuł magistra, licencjata lub inżyniera) według kierunku wykształcenia, płci oraz miejsca zamieszkania w 2011 r.
43. Ludność z wykształceniem wyższym – ze stopniem naukowym co najmniej doktora według dziedziny kształcenia, płci oraz miejsca zamieszkania w 2011 r.
44. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci i wieku w miastach na prawach powiatu w 2011 r.

CONTENTS

31. *Population by the national-ethnic identities sex and Polish citizenship in 2011*
32. *Population aged 13 and more by the national-ethnic identities and level of education in 2011*
33. *Population by language used at home, sex and character of place of residence in 2011*
34. *Population by language used at home and composition of the national-ethnic identities in 2011*

35. *Population by language used at home and economical age groups in 2011*
36. *Population by mother tongue and composition of the national-ethnic identities in 2011*

EDUCATION OF POPULATION

37. *Population aged 13 and more by education level, sex, age groups, and place of residence in 2011*
38. *Population aged 13 and more by education level and sex in 2011*
39. *Population aged 13 and more continuing education by sex, place of residence, type and mode of school in 2011*
40. *Population aged 13 and more continuing education by education level, sex, place of residence and powiats in 2011*
41. *Population with college diploma, post-secondary education secondary vocational or basic vocational by trained occupation, sex and place of residence in 2011*
42. *Population with a degree of Master (MA, MSc), Medical Doctor, equivalent or degree of Engineer, Bachelor, certified economist by specialty of education, sex and place of residence in 2011*
43. *Population with a degree of Doctor's (PhD) by fields of education, sex and place of residence in 2011*
44. *Population aged 13 and more by level of education, sex and age in cities with powiat status in 2011*

SPIS TREŚCI

OSOBY W OBIEKTACH ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA ORAZ OSOBY BEZDOMNE

45. Obiekty zbiorowego zakwaterowania według typu
46. Ludność w obiektach zbiorowego zakwaterowania według typu obiektu, płci i wieku w 2011 r.
47. Ludność w wieku 15 lat i więcej według typu obiektu zbiorowego zakwaterowania i stanu cywilnego prawnego w 2011 r.
48. Ludność w wybranych obiektach zbiorowego zakwaterowania według miejsca urodzenia w 2011 r.
49. Ludność w obiektach zbiorowego zakwaterowania według obywatelstwa i miejsca urodzenia w 2011 r.
50. Bezdomni I kategorii według wieku i płci w 2011 r.
51. Bezdomni I kategorii według okresu bezdomności, wieku i płci w 2011 r.
52. Bezdomni I kategorii według przyczyny bezdomności i płci w 2011 r.
53. Bezdomni I kategorii według przyczyny bezdomności w 2011 r.

TABLICE PRECYZJI

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH SYMBOLS

- Kreska -/- - zjawisko nie wystąpiło,
magnitude zero
- Znak „x” - wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe,
not applicable
- „W tym” - oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy,
“Of which” — indicates that not all elements of the sum are given
- Kropka (.) - oznacza zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych,
data not available or not reliable
- (0,0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.
magnitude not zero, but less than 0,05 of a unit

Znak # – oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.

Data may not be published due to the necessity of maintaining statistical confidentiality in accordance with the Law on Official Statistics.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY ABBREVIATIONS

- tys. = tysiąc
thous. thousand
- m² = metr kwadratowy
square metre
- km² = kilometr kwadratowy
square kilometre

CONTENTS

POPULATION IN THE COLLECTIVE LIVING QUARTERS AND HOMELESS PERSONS

45. *Collective living quarters by type of living quarters*
46. *Population in the collective living quarters by type of living quarters, sex and age in 2011*
47. *Population aged 15 and more by type of collective living quarters and de jure marital status in 2011*
48. *Population in the collective living quarters by place of birth in 2011*
49. *Population in the collective living quarters by citizenship and place of birth in 2011*
50. *Homeless persons (I category) by age and sex in 2011*
51. *Homeless persons (I category) by duration of homelessness, age and sex in 2011*
52. *Homeless persons (I category) by reason of homelessness and sex in 2011*
53. *Homeless persons (I category) by reason of homelessness in 2011*

PRECISION TABLES

UWAGI OGÓLNE

1. Podstawa prawna, termin i zakres spisu ludności i mieszkań 2011

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Polsce w 2011 roku był pierwszym spisem realizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i przeprowadzony został na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej **w okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011r. według stanu w dniu 31 marca 2011 roku, o godz. 24.00.**

Ramy tematyki spisu ludności i mieszkań w 2011 roku, zakres, formę, tryb, granice obowiązków statystycznych i dobrowolności udziału w badaniach określiła Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. (Dz. U. z 2010 r. Nr 47, poz. 277) wraz z aktami wykonawczymi do ustawy oraz Rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 763/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań (Dz. Urz. UE. L. 218 z 13.08.2008).

Spis ludności 2011 obejmował osoby stale zamieszkałe (zameldowane) na obszarze Polski bez względu na fakt, czy te osoby przebywały w kraju w czasie spisu czy też były za granicą oraz osoby przebywające czasowo. Spis był przeprowadzony w budynkach, mieszkaniach, obiektach zbiorowego zakwaterowania i innych zamieszkałych pomieszczeniach niebędących mieszkaniami.

W Polsce dotychczasowa praktyka spisowa opierała się na tradycyjnym sposobie przeprowadzania spisów, który polegał na angażowaniu rachmistrzów spisowych, odwiedzających wszystkie zamieszkane jednostki i zapisujących uzyskane bezpośrednio od respondentów informacje na formularzach spisowych, dostępnych w formie papierowej. Następnie dane z formularzy były rejestrowane oraz już w formie elektronicznej podlegały dalszemu opracowaniu. Taka organizacja spisu okazała się jednak bardzo kosztowna i pracochłonna. Z tego względu Polska zdecydowała się w spisie 2011 na odejście od tradycyjnej metody na rzecz metody mieszanej, polegającej na połączeniu danych z rejestrów i systemów informacyjnych z danymi pozyskiwanymi w badaniach statystycznych – bezpośrednio od respondentów.

Komisja Europejska przygotowując podstawy prawne przeprowadzania spisów na obszarze UE wzięła pod uwagę dynamiczny rozwój systemów administracyjnych i rozwiązań informatycznych wykorzystywanych przy wyborze metody spisu. W przepisach

Rozporządzenia PE i Rady Nr 763/2008 określone zostały szczegółowo źródła, które mogą być wykorzystywane dla pozyskania danych statystycznych dla potrzeb spisu. W szczególności są to:

- 1) tradycyjne spisy powszechne,
- 2) spisy powszechne opartych na danych z rejestrów administracyjnych,
- 3) połączenie tradycyjnych spisów powszechnych z badaniami reprezentacyjnymi,
- 4) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z badaniami reprezentacyjnymi,
- 5) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z tradycyjnymi spisami powszechnymi,
- 6) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z badaniami reprezentacyjnymi oraz tradycyjnymi spisami powszechnymi,
- 7) odpowiednie badania oparte na próbie rotacyjnej (tzw. „kroczący” spis powszechny).

Rozporządzenie nr 763/2008 jest pierwszym aktem prawnym na skalę międzynarodową, który traktuje równorzędnie różne podejścia do przeprowadzania spisów ludności i mieszkań w krajach członkowskich UE.

2. Podstawowe cele spisu

Podstawowe cele Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku można sprecyzować następująco:

- 1) zaspokojenie potrzeb informacyjnych kraju, zwłaszcza zebranie informacji, których nie można uzyskać z innych źródeł,
- 2) dostarczenie informacji na poziomie jednostek podstawowego podziału administracyjnego kraju,
- 3) możliwie szeroka charakterystyka zmian, jakie zaszły w okresie 2002–2011 w podstawowych strukturach demograficzno-społecznych ludności, gospodarstw domowych i rodzin oraz zmian w wielkości i standardzie zasobów mieszkaniowych,
- 4) zebranie informacji niezbędnych do zabezpieczenia potrzeb międzynarodowych Unii Europejskiej oraz ONZ,
- 5) aktualizacja bazy do budowy operatów losowania do badań reprezentacyjnych prowadzonych poprzez obserwacje gospodarstw domowych.

3. Zakres tematyczny spisu

Przy ustalaniu zakresu przedmiotowego spisu ludności i mieszkań 2011 została przeprowadzona analiza wykorzystania wyników poprzedniego spisu oraz analiza nowych potrzeb informacyjnych. Brano również pod uwagę możliwości pozyskania tych informacji z innych źródeł, przede wszystkim z systemów informacyjnych administracji publicznej, a także konieczność zachowania w czasie pełnej porównywalności danych oraz zobowiązania międzynarodowe określone w rozporządzeniu nr 763/2008.

W 2008 roku zostały przeprowadzone konsultacje społeczne, w których zbierano uwagi i zapotrzebowanie na dane spisowe od urzędów centralnych i terenowych, samorządów, ośrodków badawczych, organizacji narodowościowych i instytucji wyznaniowych.

W wyniku tych prac ustalono następujące tematy badawcze:

- 1) geograficzna charakterystyka ludności – miejsce przebywania, miejsce zamieszkania w okresie międzyspisowym i przyczyny jego zmiany,
- 2) demograficzna charakterystyka osób – płeć, wiek, stan cywilny (formalnoprawny i faktyczny), kraj urodzenia, w tym rodziców, obywatelstwo,
- 3) gospodarstwa domowe i rodziny: wielkość i skład gospodarstwa domowego i rodziny, rodziny biologiczne i zrekonstruowane, rodziny niepełne, pozycja osób w gospodarstwie domowym i rodzinie,
- 4) wykształcenie – poziom wykształcenia, kontynuacja nauki; rodzaj szkoły, dziedzina i kierunek kształcenia,
- 5) migracje wewnętrzne i zagraniczne, w tym badanie emigracji Polaków, emigracji zarobkowej, reemigracji oraz imigracji cudzoziemców do Polski,
- 6) dzietność kobiet,
- 7) narodowość i język,
- 8) wyznanie (przynależność do kościoła lub związku wyznaniowego),
- 9) niepełnosprawność prawna i biologiczna,
- 10) ekonomiczna charakterystyka osób, w tym:
  - a) bieżąca aktywność ekonomiczna: pracujący w pracy głównej i dodatkowej, bezrobotni, bierni zawodowo, charakterystyka zawodowa pracujących,
  - b) stała aktywność ekonomiczna dla pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych,
  - c) dojazdy do pracy,

11) główne i dodatkowe źródło utrzymania osób,

12) źródła utrzymania gospodarstwa domowego, samodzielność gospodarowania i zamieszkania.

Integralną częścią spisów ludności w polskiej praktyce są spisy mieszkań i budynków, w których są zlokalizowane mieszkania. Zebrane podczas spisu informacje umożliwiają wyszacowanie potrzeb mieszkaniowych, wynikających zarówno z fizycznego braku mieszkań, jak również z powodu konieczności wymiany istniejących zasobów lub zasobów nie nadających się do remontu.

Z zakresu tematyki mieszkaniowej ujęto w spisie następujące zagadnienia:

1) rodzaj zamieszkanym pomieszczeń,

2) charakterystyka mieszkań, w tym:

a) mieszkania zamieszkane według rodzaju zajmowania mieszkania, własności mieszkania, wielkości mieszkania, w tym: liczba izb z wyszczególnieniem pokoi, pomieszczeń kuchennych i innych izb oraz powierzchnia użytkowa mieszkań, wyposażenia w instalacje sanitarno-techniczne, sposób ogrzewania mieszkania,

b) mieszkania niezamieszkane dodatkowo charakteryzowane według przeznaczenia oraz przyczyny niezamieszkania,

3) charakterystyka budynków z zamieszkanymi lokalami mieszkalnymi, w tym: rodzaj budynku, forma własności budynku, liczba mieszkań w budynku, rok wybudowania,

4) informacje o tytule prawnym do zajmowanego mieszkania.

4. Źródła danych

Powszechny spis ludności i mieszkań 2011 został przeprowadzony metodą mieszaną, w odróżnieniu od wszystkich dotychczasowych spisów, które były przeprowadzane metodą tradycyjną z ewentualnym włączeniem badań reprezentacyjnych, rozszerzających zakres badanych w spisie tematów.

Dane dla spisu 2011 były pozyskiwane ze źródeł administracyjnych – rejestrów i systemów informacyjnych – oraz zbieranie bezpośrednio od ludności w ramach badania reprezentacyjnego oraz tzw. badania pełnego. Oprócz tego przeprowadzone zostały dwa pełne badania, obejmujące osoby przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osoby bezdomne. Zastosowane rozwiązania miały przede wszystkim zmniejszyć koszty spisu

oraz obciążenie osób objętych spisem, przy jednoczesnym zachowaniu dobrej jakości wyników spisu.

W ustawie o NSP 2011 przyjęte zostało założenie jak najszerzego wykorzystania systemów informacyjnych administracji publicznej, jako źródeł danych dla potrzeb spisu, co w konsekwencji oznaczało, że informacje przewidziane do zebrania w trakcie spisu pobrane zostały przede wszystkim z dostępnych źródeł administracyjnych, a następnie wykorzystane do przygotowania i aktualizacji wykazu adresowo-mieszkaniowego oraz do utworzenia operatu adresowo – mieszkaniowego do losowania próby do badania reprezentacyjnego, a także jako bezpośrednie źródło danych spisowych.¹

5. Badanie pełne

Badanie zostało przeprowadzone drogą internetową – każda osoba mogła dokonać spisu bezpośrednio na specjalnie dla niej przygotowanym formularzu, tj. poprzez weryfikację danych pozyskanych z rejestrów administracyjnych i systemów informacyjnych.

W wyniku szczegółowego przeanalizowania pozyskanych z rejestrów danych, połączono zebrane informacje tworząc wykaz podmiotowy (wykaz osób) do przeprowadzenia badania spisowego. Uzyskane dane zostały użyte do wygenerowania podpowiedzi w ankietach spisowych i przyspieszenia w ten sposób gromadzenia informacji od respondentów (ankieta zawierała 16 pytań – tzw. „formularz krótki”). Z metody internetowego spisania się skorzystało ok. 10% ludności podlegającej spisowi. Dane osób, które nie spisały się przez Internet (nie zostały też objęte badaniem reprezentacyjnym lub spisem w obiektach zbiorowego zakwaterowania lub badaniem bezdomnych) zostały wygenerowane na bazie informacji dostępnych w źródłach administracyjnych (rejestrach i systemach informacyjnych). Korzystanie z danych administracyjnych było związane z koniecznością wdrożenia procedur normalizacji, synchronizacji oraz walidacji. Przede wszystkim wyodrębnione zostały rejestry i systemy informacyjne, które zawierały dane referencyjne.

Podstawowym źródłem informacji na temat budynków i mieszkań w NSP 2011 była tzw. baza budynków. Została ona utworzona w wyniku połączenia danych pozyskanych

---

¹ Szersze informacje o źródłach danych wykorzystywanych dla potrzeb spisu zostały przedstawione w rozdziale I publikacji „Raport z wyników. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011”, GUS, Warszawa 2012.

w ramach NSP 2002, badań statystycznych min. dotyczących wydanych pozwoleń na budowę oraz budynkach mieszkalnych i mieszkaniach w budynkach niemieszkalnych oddanych do użytkowania oraz Elektronicznej Karty Budynku (EKB), za pomocą której każdy podmiot zarządzający lub administrujący budynkami przekazał informacje dotyczące wybranych cech i parametrów poszczególnych budynków wielomieszkaniowych.

6. Badanie reprezentacyjne

Przeprowadzone w ramach spisu 2011 badanie reprezentacyjne, dostarczyło danych, których nie można było pozyskać z rejestrów i systemów informacyjnych. Badanie zostało przeprowadzone na próbie losowej ok. 20% mieszkań w skali kraju. Jednostką losowania było mieszkanie, a dokładniej jego adres. Zbiór mieszkań, który stanowił podstawę do losowania próby został przygotowany w postaci odpowiedniego operatu losowania z „głębokim” warstwowaniem. Z uwagi na fakt, że przyjęta została zasada jednostopniowego losowania mieszkań, zastosowany schemat losowania oraz alokację próby w poszczególnych powiatach (we wszystkich poprzednich spisach w badaniach reprezentacyjnych towarzyszących tym spisom stosowano losowanie dwustopniowe) – wspomniany operat wymagał szczególnego przygotowania.²

W efekcie do badania reprezentacyjnego wylosowano ponad 2 744 tys. mieszkań spośród prawie 13,5 mln mieszkań znajdujących się w operacie losowania. Mieszkania były losowane z każdej z prawie 70,5 tys. warstw, zaś wielkość próby w poszczególnych warstwach wahała się od niemal 6% do ponad 49%.

Zakres tematyczny badania reprezentacyjnego w NSP 2011 uwzględniał sześć dużych obszarów tematycznych:

- 1) ludność i jej charakterystyka demograficzno-społeczna,
- 2) aktywność ekonomiczna,
- 3) migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności,
- 4) narodowość i wyznanie,
- 5) gospodarstwa domowe i rodziny,
- 6) budynki i mieszkania.

---

² Przygotowanie operatu losowania, schemat losowania oraz alokacja próby zostały szerzej opisane w Rozdziale 1 publikacji „Metodologia spisu ludności i mieszkań 2011 – wybrane aspekty”. Ponadto przewiduje się wydanie specjalnej publikacji poświęconej w całości metodologii spisu ludności i mieszkań 2011.

W ramach tych obszarów można wyróżnić 15 tematów badawczych. Formularz długi, o szerokim zakresie tematycznym zawierał ponad 120 pytań. Respondenci odpowiadali przeciętnie na 70–80 pytań, w zależności od płci, wieku respondenta, jego mobilności i aktywności zawodowej.

Badanie reprezentacyjne w zdecydowanej większości zostało przeprowadzone metodą bezpośredniego wywiadu rachmistrzów z mieszkańcami wylosowanego mieszkania (metoda CAPI). Respondenci mogli także spisać się sami przez Internet – z takiej możliwości skorzystało ok. 2% osób.

7. Spis osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osób bezdomnych

W trakcie trwania spisu zebrano informacje o osobach przebywających powyżej 3 miesięcy w **obiektych zbiorowego zakwaterowania**, czyli w budynkach zajętych przez jeden odrębny zakład, świadczący usługi opiekuńczo-wychowawcze lub opiekuńczo-lecznicze, obiekty związane z pracą lub nauką (domy studenckie, internaty, hotele pracownicze) bądź inne, w którym to obiekcie zamieszkuje/przebywa zwykle większa liczba osób. Dane zostały pozyskane od właścicieli, administratorów lub zarządców obiektów przy wykorzystaniu specjalnej aplikacji internetowej.

Badanie osób bezdomnych przeprowadzono w dniach 15–16 kwietnia 2011 r. – przy współpracy z Pomorskim Forum na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności.

Osoby bezdomne spisywane były przez rachmistrza na aplikacji mobilnej, w miejscu ich przebywania wskazanym przez pracowników gminnych biur spisowych w porozumieniu z placówkami udzielającymi pomocy bezdomnym. Zostały spisane osoby, które wieczór i noc w momencie spisu spędzały poza jakąkolwiek instytucją funkcjonującą całodobowo, w miejscach ich przebywania takich jak: dworce kolejowe i autobusowe oraz ich okolice, kanały i węzły ciepłownicze, ogródki działkowe, ulice, bunkry, lasy i parki, centra handlowe, parkingi, opuszczone samochody, przyczepy kempingowe, klatki schodowe, zsypy, piwnice, śmietniki, wagony i bocznicie kolejowe, ogrzewalnie itp. Osoby bezdomne przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania typu: schroniska, noclegownie i inne instytucje dla bezdomnych – zostały spisane przez administratorów tych obiektów.

8. Spis próbny

Spis próbny przeprowadzany był w okresie od dnia 1 kwietnia do 31 maja 2010 r., według stanu na dzień 31 marca 2010 r. o godz. 24⁰⁰.

Jednostki podziału terytorialnego (gminy), w których był realizowany spis próbny, zostały dobrane celowo, biorąc pod uwagę ich zróżnicowanie pod względem gęstości zaludnienia, występujących specyficznych cech terenu, ludności tam zamieszkałej i ich warunków mieszkaniowych. Na terenie wybranych gmin zostały spisane wszystkie zamieszkane budynki i mieszkania oraz osoby według zasad przyjętych do spisu powszechnego. Sprawdzone zostały rozwiązania metodologiczne i organizacyjne planowane do zastosowania w spisie powszechnym. Ze szczególnym uwzględnieniem zbadane zostały poszczególne metody badania oraz techniki zbierania danych, w tym efektywność samospisu internetowego i ankietowania telefonicznego. Równie ważne znaczenie miało przetestowanie aplikacji do formularza elektronicznego oraz sprawność pozyskiwania danych na przenośnych urządzeniach elektronicznych.

9. Spis kontrolny

W dniach od 1 do 11 lipca 2011 r. przeprowadzony został spis kontrolny do NSP 2011. Celem spisu kontrolnego 2011 było sprawdzenie kompletności przeprowadzonego spisu, poprawności danych uzyskanych w spisie oraz zgodności tych danych ze stanem faktycznym.

Spośród 2 744 tys. mieszkań, które wcześniej zostały wylosowane do badania reprezentacyjnego wylosowano 80 tys. mieszkań, w których przebywała przynajmniej jedna osoba z przypisanym numerem telefonu stacjonarnego lub komórkowego. Spisem kontrolnym objęto wszystkie mieszkania, w których respondenci dokonali samospisu przez Internet, mieszkania zostały spisane bezpośrednio przez rachmistrzów spisowych lub spisane telefonicznie – przez ankieterów, jak i takie, w których badanie reprezentacyjne – z różnych powodów – nie zostało przeprowadzone.

Spis kontrolny został przeprowadzany przez ankieterów poprzez telefon (metodą CATI). Formularz do spisu kontrolnego zawierał 14 pytań.

10. Formularze wykorzystywane w spisie 2011

W spisie 2011 wykorzystywano dwa rodzaje formularzy, dostępnych wyłącznie w formie elektronicznej. Formularz długi, o szerokim zakresie tematycznym z dużą liczbą pytań (ponad 120 pytań), stosowany był w badaniu reprezentacyjnym, natomiast formularz krótki (16 pytań) znalazł zastosowanie w badaniu pełnym, przede wszystkim w celu aktualizacji danych pozyskiwanych do spisu z rejestrów i systemów informacyjnych. Formularze elektroniczne były dostępne w trybie *on-line*, a dodatkowo formularz krótki – także w trybie *off-line*. Formularze zostały przygotowane w wersji aplikacji na urządzenia przenośne typu *handheld* – dla ankietera/rachmistrza, w celu przeprowadzenia bezpośredniego wywiadu. Elementem aplikacji elektronicznej były słowniki funkcjonujące przy pytaniach w poszczególnych obszarach tematycznych: edukacji, aktywności ekonomicznej, kraju obywatelstwa i urodzenia, migracji, przynależności narodowo-etnicznej, języka i wyznania. Przy niektórych słownikach istniała możliwość swobodnego zapisu słownego. Dodatkowo w części adresowej formularzy elektronicznych podłączony był słownik TERYT.

Odrębne, uproszczone formularze elektroniczne były opracowane dla badania osób bezdomnych oraz osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

W ramach spisu 2011 przeprowadzono także pełne badanie ludności w 86 gminach, wstępnie wytypowanych na podstawie wyników spisu 2002. Kryterium do wyróżnienia tych gmin był co najmniej 10% udział osób należących do mniejszości narodowej lub etnicznej w liczbie mieszkańców gminy w 2002 roku. Dla osób zamieszkałych lub przebywających w tych gminach w wylosowanych mieszkaniach wypełniany był formularz długi, zaś w pozostałych mieszkaniach – formularz krótki. Pytania o przynależność narodowo-etniczną oraz o język używany w kontaktach domowych zostały włączone do obu formularzy, m.in. także z tego powodu, że w żadnym z systemów administracyjnych nie występowała informacja o narodowości, możliwa do wykorzystania w spisie ludności. Dane z tego badania mają duże znaczenie dla opracowania wyników spisu w obszarze narodowości i języka, zwłaszcza w zakresie ustalania tzw. gmin mniejszościowych.

11. Sposoby i formy upowszechniania wyników spisu

W upowszechnianiu wyników spisu ludności i mieszkań 2011 będą wykorzystywane następujące sposoby:

- 1) publikacje tabelaryczno-analityczne oraz analityczne,
- 2) udostępnianie danych na nośnikach informatycznych,

- 3) udostępnianie danych przez Internet,
- 4) Bank Danych Lokalnych (BDL),
- 5) tematyczne (dziedzinowe) bazy danych, np. bazę DEMOGRAFIA,
- 6) bezpośredni dostęp do wynikowych informacji statystycznych – w Analitycznej Bazie Mikrodanych (ABM).

Większość działań związanych z opracowaniem i udostępnianiem wyników spisu odbywa się w ramach systemu ABM. Dla użytkowników wewnętrznych będzie to pełny dostęp, także do danych jednostkowych (nieidentyfikowalnych) ze spisu 2011, natomiast dla użytkowników zewnętrznych dostęp będzie standaryzowała specjalna aplikacja.

Można wyróżnić trzy główne procesy obsługiwane przez system ABM, tj. przetwarzanie danych, analizę danych oraz udostępnianie danych. Zakłada się, że w ramach procesu udostępniania danych w systemie ABM będą realizowane:

- 1) przygotowanie produktów do udostępniania,
- 2) zarządzanie udostępnianymi produktami,
- 3) monitorowanie i analiza zapytań użytkowników.

Narzędziem wykorzystywanym do obsługi systemu ABM jest SAS, aczkolwiek istnieje możliwość łączenia wyników przygotowanych poza ABM, np. w aplikacji SPSS czy w arkuszu kalkulacyjnym Excel. Ważną funkcję ABM w ramach udostępniania danych będzie pełnił moduł wspierający monitorowanie i analizę potrzeb informacyjnych użytkowników w zakresie danych spisowych. Informacje zwrotne uzyskane dzięki wprowadzeniu tego modułu mogą być wykorzystane do modyfikacji kierunków upowszechniania wyników spisu.

W zależności od sposobu upowszechniania wyników spisu stosowane będą różne formy ich prezentacji jako:

- 1) dane zagregowane w tablicach predefiniowanych ogólnodostępnych,
- 2) dane tworzone przez użytkowników na bazie mikroagregatów,
- 3) dane opracowywane przez statystyków na zamówienie,
- 4) wyniki prac analitycznych prowadzonych na danych w kostkach OLAP lub na zbiorze danych jednostkowych nieidentyfikowalnych,
- 5) graficzna prezentacja danych (wykresy, kartogramy),
- 6) wizualizacja wyników spisu z zastosowaniem narzędzi GIS przez portal geostatystyczny (PGS).

Różnorodne formy upowszechniania danych spisowych, a w szczególności bogaty zestaw tablic publikowanych oraz tablic predefiniowanych, dostępnych w systemie ABM oraz w innych bazach – powinny zabezpieczać podstawowe potrzeby na poziomie ogólnokrajowym i regionalnym szerokiego grona użytkowników wyników spisu. Obiekty predefiniowane tzn. agregaty oraz kostki wielowymiarowe będą stanowiły podstawowe źródło danych dla odbiorców zewnętrznych, ale także wewnętrznych. Zakłada się bowiem, że naliczenie ok. 90% tablic statystycznych powinno być możliwe, w oparciu o przygotowane uprzednio agregaty w kostkach OLAP.

Bardziej „wyedukowani” od strony informatycznej użytkownicy wyników spisu będą mieli możliwość samodzielnego naliczania prostych tablic korelacyjnych, poprzez dostęp do ABM oraz do Podsystemu Metadanych. Dostęp do baz danych będzie uwzględniał zasadę ochrony danych osobowych; prezentowane dane nie mogą być identyfikowalne. Natomiast tablice wymagające przetwarzania danych (naliczania) według indywidualnych specjalnych zamówień odbiorców, obejmujące nietypowe przekroje terytorialne, szerszą korelację danych lub niestandardowe grupowania – będą opracowywane przez wyspecjalizowane jednostki statystyki.

12. Publikowanie wyników NSP 2011

Publikacje tabelaryczno-analityczne przewidziane do wydania można ująć w dwóch następujących grupach:

- 1) ogólnokrajowe (z danymi dla kraju, regionów z wyróżnieniem obszarów miejskich i wiejskich – oraz województw),
- 2) regionalne (z danymi dla województwa, podregionów, powiatów z wyróżnieniem obszarów miejskich i wiejskich, a także ważniejszymi informacjami dla gmin w każdym z województw).

W latach 2012–2013 będą wydawane następujące ogólnopolskie publikacje tematyczne:

- 1) ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna,
- 2) migracje zagraniczne ludności,
- 3) zamieszkane budynki,
- 4) mieszkania,
- 5) aktywność ekonomiczna ludności Polski,
- 6) gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna,
- 7) ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna,

- 8) migracje wewnętrzne ludności,
- 9) wybrane aspekty aktywności ekonomicznej ludności,
- 10) struktura narodowo-etniczna, językowa i wyznaniowa ludności Polski,
- 11) warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych i rodzin.

Ponadto zostaną także opracowane i wydane publikacje regionalne (raporty i inne opracowania) przez wszystkie urzędy statystyczne. Opracowania te będą dotyczyły tematyki ludności, migracji, aktywności ekonomicznej i zasobów mieszkaniowych w każdym z województw.

Ze względu na zaokrąglenia przy uogólnianiu wyników badania dane mogą nie sumować się na ogółem.

GENERAL COMMENTS

1. Legal basis, deadline and the scope of the 2011 population and housing census

The 2011 Polish Census of Population and Housing (NSP 2011) was the first census performed since Poland's accession to the European Union and took place on the territory of the Republic of Poland in the period from 1 April to 30 June 2011 as of 31 March 2011, at 00.00.

The frames of the 2011 population and housing census subject matters, its scope, form, mode, statistical obligations limits and freedom of participation in surveys were provided for in the Act of 4 March 2010 on Polish population and housing census in 2011 (Journal of Laws of 26 March 2010, No 47, item 277) together with implementing regulations to the act and Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on population and housing censuses (Journal of Laws EU of 13 August 2008, No 218).

The 2011 census covered the persons living permanently (registered for permanent residency) in Poland, regardless of the fact whether these persons were staying in the country during the census or were abroad, as well as persons staying temporarily in the country. The census was taken in buildings, dwellings, collective accommodation places and other housing units.

In Poland, the census practice was so far based on traditional method of taking censuses, which consisted in involving census enumerators visiting all inhabited units and noting down information obtained directly from respondents on census forms, available in a hard copy. Next data from the forms were registered and then in electronic form were subject to further analysis. However, such organization of the census turned out to be very expensive and laborious. For that reason, in census 2011 Poland decided to give up the traditional mode census in favour of a mixed method which consists in combining data from records and information systems with data obtained through direct statistical surveys.

The European Commission, while preparing legal grounds for taking censuses on the territory of the European Union, took into account the dynamic development of administrative systems and IT solutions used when selecting census method. The provisions of Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council provide for specifically

defined sources that might be used to collect statistical data for the purposes of the census.

In particular, these are the sources:

- 1) conventional censuses,
- 2) register-based censuses,
- 3) combination of conventional censuses and sample surveys,
- 4) combination of register-based censuses, and sample surveys,
- 5) combination of register-based censuses and conventional censuses,
- 6) combination of register-based censuses, sample surveys and conventional censuses,
- 7) appropriate with rotating samples („rolling” censuses).

Regulation (EC) No 763/2008 is the first legal act on international scale, which equally treats various approaches to population and housing censuses in the European Community Member States.

2. The principle purposes of the census

The principle purposes of the 2011 Population and Housing Census might be specified as follows:

- 1) fulfilment of the country information needs, particularly obtaining information which cannot be obtained from other sources,
- 2) supply of information at the level of units of basic administrative division of the country,
- 3) the broadest possible description of changes that occurred in the years 2002–2011 in basic demographic and social structures of the population, households and families as well as changes in the size and standards of dwelling stock,
- 4) obtaining information necessary to fulfil international needs of the European Community and the United Nations (UN),
- 5) updating of the base for creating sampling frames for survey samplings conducted through households monitoring.

3. The scope of the census

While establishing the scope of the 2011 Population and Housing Census, the use of previous census results as well as new information needs were analysed. A possibility to obtain information from other sources, mostly from information systems of public

administration was taken into account as well as the necessity to keep full comparability of data over time and international obligations provided for in Regulation (EC) No 763/2008.

In 2008, public consultation was held, during which comments and demands for census data were gathered from central and local offices, local authorities, research centres, national and ethnic organizations and religious institutions.

As a result, the following research topics were established:

- 1) geographic characteristic of population: place of residence, place of residence in the period between censuses and the reasons for changing thereof,
- 2) demographic characteristic of persons: sex, age, marital status (legal and de facto), country of birth, including the parents country of birth, citizenship,
- 3) households and families: the size and composition of household and family, nuclei and reconstituted families, single-parent families, family status, household status,
- 4) educational characteristic: educational level, the continuation of education, the type of school (educational institution), the field and direction of study,
- 5) internal and international migrations, including emigration of the Poles, labour-related emigration, re-emigration and immigration of foreigners to Poland,
- 6) fertility of women,
- 7) nationality and language,
- 8) religious denomination (a church or religious association),
- 9) legal and biological disability,
- 10) economic characteristics of persons, including:
  - a) current activity status – persons having the main and additional job, the unemployed, persons economically inactive, occupational characteristics of the employed,
  - b) usual activity status in respect to persons employed on individual agricultural holdings,
  - c) commuting to work,
- 11) main and additional source of livelihood of persons,
- 12) household sources of economic and living self-dependence.

Censuses of dwellings and buildings in which dwelling are located, constitutes an integral part of population census in Polish practice in this respect. Information gathered during the census enable an estimation of housing needs resulting from both actual lack of

dwellings and due to the necessity to exchange the existing housing stock or stock not suitable for renovation.

The following housing-related issues were presented in the census:

- 1) the type of living quarter,
- 2) the characteristics of dwellings including:
  - a) occupancy status of dwellings, type of ownership, size of dwellings including: the number of rooms (1), specifying rooms (2), kitchens and other facilities as well as usable area of dwellings, technical and sanitary system (fittings), method of heating a dwelling,
  - b) uninhabited dwellings, additionally described by their purpose and the reasons why such dwellings are uninhabited,
- 3) the characteristics of buildings with inhabited dwelling premises, including: the type of building, type of ownership, the number of dwellings in the building, and period of construction,
- 4) information on tenure status.

4. Sources of data

The 2011 Population and Housing Census was taken with the use of so-called mixed method i.e. allowing for data acquisition from administrative sources (registers and information systems) as well as their collection directly from population as part of sampling survey and so-called complete survey. Additionally, two complete surveys were conducted, covering persons staying in collective living quarters as well the homeless. The purpose of such solutions was mostly to reduce the census costs and the level of bias with respect to persons covered by the census, without affecting high quality of the census results.

The Act on the 2011 national population and housing census stipulates that the information systems of public administration shall be used as widely as possible as both the source of data for the census purposes (which as a consequence meant that information to be gathered during the census was mostly obtained from available administrative sources and then used to prepare and update an address and housing register followed by preparation of an address and housing frame for samples to be used in sampling survey) as well as direct source of census data. Data not included in the information systems of public administration or data ineligible in terms of the statistical data quality were collected from persons covered by the

census. In this case however, it is envisaged that modern techniques of data collection shall be used in order to eliminate paper forms.¹

5. Full-scale survey

The survey was conducted with using the Internet – each person could fill out a special electronic form by verifying the data obtained from administrative records and information systems.

As a result of detailed analysis of the collected data, the gathered information was combined, thereby forming a subjective register needed to conduct a census survey. Data acquired through this method were also used to generate prompts in census questionnaires thereby speeding up the process of gathering information from respondents (a short form included 16 questions). About 10% of the census population used this method.

Data on persons who did not participate in the census by the Internet (they did not participate in the sample survey and in the survey in the collective living quarters or the survey of the homeless) were generated on the basis of the information available in the administrative sources (registers and information systems).

Using administrative data was related to the need to implement procedures for standardization, synchronization and validation. First of all registers and information systems that contain reference data were extracted.

The so-called building resource was the main source of information on buildings and dwellings in the 2011 census. This resource was created as a result of combining data collected within the 2002 National Population and Housing Census, statistical surveys regarding, among others, building permits issued, residential buildings and dwellings in completed inhabited buildings as well as the Building Electronic File. This File was used by each entity managing or administrating buildings to pass on information regarding selected features and parameters of particular multi-dwelling buildings.

---

¹ More information on the sources of the data used for the 2011 Census are presented in Chapter I in the „Report of the results. National Census of Population and Housing 2011”, GUS, Warsaw 2012.

6. Sampling survey

Sampling survey conducted as part of the 2011 Census provided data which are not collected in registers and information systems. The survey was conducted on random sample of approx. 20% of dwellings on national scale. A dwelling, precisely its address, was a sampling unit. A collection of dwellings, that was the basis for the sampling was prepared as the sampling frame with the „deep” stratification.

The sample frame required a special preparation due to the fact that it was applied the one-step stratified sampling scheme, the corresponding sampling frame and the sample allocation in various powiats (in all previous censuses in the accompanying census sample surveys used two-steps stratified sampling scheme.²

In the end, these actions resulted in sampling over 2744 thous. dwellings out of almost 13.5 million dwellings. Almost 70.5 thousand strata were created whereas the sample size in given strata fluctuated from almost 6% to over 49%.

The scope of sampling survey in the 2011 Census covered six big thematic areas:

- 1) population and its demographic and social characteristics,
- 2) economic activity,
- 3) internal and international migrations of population,
- 4) nationality and religious denomination,
- 5) households and families,
- 6) buildings and dwellings.

15 research topics might be distinguished within these areas. A long form, of broad range of topics with many questions (over 120 questions) was used in sampling survey.

Respondents answered to about 70–80 questions, depending on his/her sex, age, mobility and economic activity. Sample survey in the vast majority were carried out by direct interviews with the residents of dwelling (CAPI method), but respondents could also decided on self-enumeration by the Internet (CAII method) – about 2% persons have used this method.

---

² Preparation of the sampling frame, sampling scheme and sample allocation were examined in detail in Chapter 1 of the publication „Methodology of Population and Housing Census 2011 – Selected Aspects”. Moreover, a special publication dedicated entirely to the methodology of population and housing census 2011 is intended to disseminate.

7. Census of persons in collective living quarters and the homeless persons

During the census, information on persons staying in collective living quarters for over 3 months, i.e. places occupied by one separate institution providing services for chronic medical care, nursing and health, as well as buildings related to work or education (student dormitories, boarding houses, workers' hostels) or others in which a large number of persons live/stay on the usual basis was gathered. Data were collected from the building's owners, administrators and stewards with the use of special Internet application. In special cases the information was gathered with the help of the voivodship and gmina census offices personnel and the census enumerators.

In 15–16 April 2011, in cooperation with the Pomeranian Forum in Aid of Getting Out of Homelessness, the survey of the homeless was also conducted.

The homeless persons were recorded by a census enumerator with the use of mobile application wherever the homeless were staying, as indicated by the gmina census offices in agreement with institutions providing aid to the homeless. Persons spending the census evening and night outside any of round-the-clock institutions in such places as: railway and bus stations and their neighbourhood, heating ducts and units of district heating system, allotments, streets, bunkers, woods, parks, shopping centres, car parks, abandoned cars, caravans, staircases, rubbish chutes, cellars, rubbish tips, carriages, sidings, places where the homeless might warm up etc. were subject to the census and were recorded for its the purposes. The homeless staying in collective living quarters (hostels, night shelters and institutions for the homeless) were recorded by these facilities administrators.

8. The trial census

The trial census was taken in the period from 1 April do 31 May 2010 as of 31 March 2010, at 00.00.

Units of territorial division, in which the trial census took place, were selected intentionally, taking into account their diversity in terms of population density, distinctive features of lands, population that lives there and its housing conditions. On the territory of the indicated units of territorial division, all inhabited buildings and dwellings as well as the persons were recorded according to the rules accepted with respect to the Census 2011. Methodological and organizational solutions to be used in the Census 2011 were verified.

Individual methods of data collection were verified with particular precision, including the efficiency of self-enumeration by the Internet and telephone interviewing. Testing an application to be used with respect to electronic form and the efficiency of data acquisition on portable electronic devices as well as technical issues related to uploading completed electronic forms to the right servers were equally important.

9. The control census

From 1 to 11 July 2011 the census control for was taken for the 2011 Polish Population and Housing Census. The purpose of the 2011 control census was to check the completeness of the census taken, the correctness of data collected during the census as well as conformity of data to the factual state.

Out of 2 744 thousand dwellings that had been previously sampled for sampling survey, 80.000 thousand dwellings were sampled. The following dwellings were subject to the test census: dwellings where residents decided on self-enumeration by the Internet, dwellings which were recorded directly by census enumerators as well as dwellings recorded on the phone by interviewers and these for which the census was not taken (for various reasons). The control census was taken by interviewers on the phone (the CATI method). The control census form included 14 questions.

10. Forms used for the purposes of the 2011 census

Two types of forms available only in electronic form were used for the purposes of the 2011 census. A long form, of broad range of topics with many questions (over 120 questions) was used in sampling survey, whereas a short form (16 questions) was used in full-scale survey, mostly in order to update data from registers and information systems. Electronic form were available on-line, and a short form was also available off-line. The forms were prepared for use by an application designed for portable devices of the hand-held type as well as for Internet application which was used during self-enumeration by the Internet. The electronic application was provided with glossaries for questions regarding particular thematic areas such as: education, economic activity, the country of citizenship and birth, migration, national or ethnic identity, religious denomination. Some glossaries allowed free verbal

record. Additionally, in the address part of electronic forms, the TERYT glossary was attached.

Separate, simplified electronic forms were drawn up with regard to the survey of the homeless and the persons staying in the collective living quarters.

As part of the 2011 census, the complete survey of population in 86 gminas initially selected on the basis of the 2002 census results was conducted. The main criterion allowing gminas to be selected was at least 10% share of persons belonging to national or ethnic minority per given gmina population in 2002. With regard to persons living or staying in such gminas in sampled dwellings, a long form was filled in, whereas in other dwellings – short form was applied. The questions regarding national or ethnic identity as well as the language used at home were added to both forms since none of administration systems included information on nationality, which could be used in the population census. Data from this survey are of essential importance for drawing up the census results in the area of nationality and language, particularly in order to determine so-called minority gminas.

11. Methods and forms of dissemination of the census results

The following methods shall apply for dissemination of the 2011 population and housing census results:

- 1) tabular and analytical publications as well as analytical publications,
- 2) dissemination of data on data carriers,
- 3) dissemination of data through the Internet,
- 4) dissemination of data through the Local Data Bank (BDL),
- 5) dissemination of data through thematic (field) databases e.g. the DEMOGRAFIA database,
- 6) dissemination of data through direct access to final statistical information – in Analytical Microdata Base (ABM).

Most of the operations connected with the analysis and dissemination of the census results take place within the ABM system. Internal users shall have full access thereto, also to individual data (non- identifiable) of the 2011 census, whereas external users' access shall be monitored by special application.

One might separate the main processes supported by the ABM system, i.e. data processing, data analysis and data dissemination. It is assumed that as part of data dissemination process, the following actions will take place in the ABM system:

- 1) preparation of products for dissemination,
- 2) management of disseminated products,
- 3) monitoring and analysis of the users' inquiries.

The SAS system shall be used to support the ABM system, however it will be possible to combine results prepared outside the ABM e.g. in the SPSS application or in Excel spreadsheet. A module supporting the process of monitoring and analysing the users' information needs with regard to census data shall play an important part in data dissemination. Feedback received thanks to this module might be used to modify the trends in dissemination of the 2011 population and housing census results.

Depending on the method of dissemination of the census results, various forms of their presentation will be used:

- 1) data aggregated in public predefined tables,
- 2) data created by the users on the basis of micro aggregates,
- 3) data developed by statisticians upon request,
- 4) results of analytical research conducted on data included in the OLAP cube or on the collection of individual non-identifiable data,
- 5) graphic presentation of data (graphs, cartograms),
- 6) visualisation of the census results with the use of the GIS tools through the GSP (geostatistical portal).

Various forms of the census data dissemination, particularly extensive set of published or predefined tables, available in the ABM system as well as in other bases, should fulfil the basic needs of a wide circle of users of the census results at the national and regional level. Predefined objects, i.e. aggregates and multidimensional cubes, shall constitute the basic source of data for both external and internal users. It is assumed that calculating approx. 90% of statistical tables should be possible based on previously prepared aggregates in the OLAP cubes.

Those users of the census results who are literate in IT solutions will have an opportunity to calculate simple correlation tables independently, through the access to the ABM as well as to the Meta Data Subsystem (PM). Access to databases shall be governed by the principle of

personal data protection; the presented data cannot be identifiable. However, tables requiring data to be processed (calculated) upon recipients' individual, special requests including atypical territorial sections, wider data correlation or unusual groupings shall be prepared by specialized statistical units.

12. Publishing of the 2011 census results

Tabular and analytical publications to be published might be presented in the following two groups:

- 1) national (including data for the country and for regions, specifying urban and rural areas, and voivodships),
- 2) regional (including data for voivodships, sub regions, powiats, specifying urban and rural areas, and also important information for gminas in each of voivodships).

In 2012–2013 the following thematic publications will be issued:

- 1) population. Size and socio-demographic structure,
- 2) international migration,
- 3) occupied buildings,
- 4) dwellings,
- 5) economic activity of the population,
- 6) households and families. Demographic characteristics,
- 7) population and family households – socio-economic structure,
- 8) internal migration,
- 9) selected aspects of economic activity of the population,
- 10) composition by national and ethnic identity, language and religion denomination of population,
- 11) housing arrangements of households and families.

In addition, the regional publications (reports and other publications) will be developed and published by all statistical offices. These studies will focus on issues of population, migration, economic activity and housing in each of the voivodships.

Data may not add up to total due to rounding up done after generalizing results of the survey.

Rozdział I. METODOLOGIA SPISU LUDNOŚCI I MIESZKAŃ 2011 – wybrane aspekty

1.1. Definicje i pojęcia spisowe

W tej części publikacji zostały przedstawione definicje pojęć niezbędne do właściwej interpretacji wyników spisu w zakresie stanów ludności oraz jej charakterystyki demograficzno-społecznej.

Kategorie ludności

Na podstawie wyników NSP 2011 zostały wyodrębnione następujące kategorie ludności:

- 1) ludność faktycznie zamieszkała,
- 2) rezydenci (ludność rezydująca).

We wszystkich tablicach publikacji informacje dotyczą kategorii ludności faktycznie zamieszkałej – dalej określanej jako „ludność”.

Ludność faktycznie zamieszkała (ludność faktyczna). Kategoria ta, z punktu widzenia mieszkańców gminy, tj. najmniejszej jednostki podziału administracyjnego kraju – obejmuje następujące grupy:

- 1) osoby mieszkające stale (stali mieszkańcy) – są to osoby, które w spisie zadeklarowały, że dana gmina jest ich stałym miejscem zamieszkania (bez względu czy są tam zameldowane na pobyt stały czy nie) oraz – w momencie spisu:
  - a) były obecne (mieszkały w gminie),
  - b) były nieobecne, ale ich nieobecność trwała krócej niż 3 miesiące,
  - c) były nieobecne dłużej niż 3 miesiące, ale ich nieobecność wynikała z powodu:
    - przebywania w zakładzie karnym lub śledczym,
    - pobytu za granicą;
- 2) osoby przebywające czasowo dłużej niż 3 miesiące. Dotyczy osób, które w spisie zadeklarowały, że ich stałym miejscem zamieszkania jest inna gmina w kraju, natomiast w miejscu/gminie spisania przebywały czasowo (dłużej niż 3 miesiące) z następujących powodów: nauka, praca, warunki rodzinne lub mieszkaniowe, leczenie lub rehabilitacja, przebywanie w domu opieki.

Jako czas okresowej nieobecności lub przebywania przyjęty został czas zamierzony.

Do kategorii ludności faktycznej danej gminy nie były zaliczane osoby przybyłe z zagranicy na pobyt czasowy, tj. takie, które nie posiadały stałego pobytu w Polsce (pozwolenia na osiedlenie się). Kategoria nie ujmuje też stałych mieszkańców danej gminy, którzy w momencie spisu przebywali poza gminą dłużej niż 3 miesiące z przyczyn innych niż przebywanie w zakładzie karnym (śledczym) lub pobyt za granicą, tj. osób które przebywały czasowo w innej gminie kraju (zgodnie z przyjętą definicją zostali tam ujęci jako ludność faktyczna). Analogicznie wyodrębniana jest ludność faktyczna dla poszczególnych miejscowości.

Ludność rezydująca (rezydenci). Do rezydentów z punktu widzenia mieszkańców gminy zalicza się:

- 1) stałych mieszkańców, z wyjątkiem osób przebywających poza miejscem zamieszkania (gminą) przez okres co najmniej 12 miesięcy – bez względu na ich miejsce przebywania (w kraju czy za granicą). Wyjątek stanowią polscy dyplomaci na placówkach oraz żołnierze stacjonujący na zagranicznych misjach wojskowych, którzy – mimo przebywania za granicą – zostali zaliczeni do stałych mieszkańców Polski (zgodnie z rekomendacjami EKG ONZ oraz Unii Europejskiej,
- 2) osoby mieszkające czasowo w gminie przez okres co najmniej 12 miesięcy, przybyłe z innego miejsca w kraju lub z zagranicy (cudzoziemcy bez stałego pobytu w Polsce).

Jako kryterium przemieszczania się ludności przy wyodrębnianiu kategorii rezydentów przyjęto (podobnie jak dla ludności faktycznej): naukę, pracę, warunki rodzinne i mieszkaniowe, leczenie i rehabilitację, pobyt w domu opieki. Oznacza to, że osoby przebywające w zakładach karnych czy aresztach – bez względu na czas nieobecności – są zaliczane do rezydentów miejscowości, w których zamieszkiwali przed jej „przymusowym” opuszczeniem.

Wiek

Wiek osób – określony liczbą lat ukończonych – ustalono poprzez porównanie pełnej daty urodzenia z datą przeprowadzenia spisu (tzw. dniem krytycznym, tj. 31 marca 2011 roku).

Stan cywilny

Ze względu na przepisy prawa obowiązujące w poszczególnych krajach – wyznaczające dolną granicę wieku umożliwiającego zawieranie związków małżeńskich – w spisach ludności przyjęto określanie stanu cywilnego dla osób będących w wieku 15 lat i więcej.

Stan cywilny prawny

Stan cywilny prawny osób definiuje się jako prawny status danej osoby w zakresie stanu małżeńskiego w myśli prawa danego kraju (status de jure). Zgodnie z prawem polskim występują cztery kategorie stanu cywilnego:

- 1) kawaler, panna – osoby, które nigdy nie pozostawały w prawnym związku małżeńskim,
- 2) żonaty, zamężna – osoby, których związek małżeński został zawarty zgodnie z prawem świeckim,
- 3) wdowiec, wdowa – osoby, których prawne małżeństwo przestało istnieć z powodu śmierci współmałżonka,
- 4) rozwiedziony, rozwiedziona – osoby, których małżeństwo zostało rozwiązane orzeczeniem sądu.

Osoby, w stosunku do małżeństwa których sąd orzekł separację z prawnego punktu widzenia – w dalszym ciągu pozostają w stanie małżeńskim.

Stan cywilny faktyczny

Stan cywilny faktyczny osób został określony wtórnie: na podstawie stanu cywilnego prawnego osoby i charakteru związku w jakim żyje, tj. w oparciu o informacje dotyczące relacji i wzajemnych powiązań między osobami spisany w gospodarstwie domowym.

Ustalono następujące kategorie faktycznego stanu cywilnego:

- 1) kawaler, panna, tj. osoby, które nigdy nie pozostawały w prawnym związku małżeńskim i w momencie spisu nie tworzyły związku kohabitacyjnego (konkubinatu) z inną osobą,
- 2) żonaty, zamężna – osoby, które zawarły prawny związek małżeński i faktycznie pozostają w małżeństwie. Osoby te zadeklarowały pozostawanie we wspólnocie małżeńskiej niezależnie od tego, czy współmałżonkowie zostali spisani razem (w jednym mieszkaniu) czy oddzielnie (np. nieobecność spowodowana była nauką, pracą, brakiem wspólnego mieszkania).

Osoby pozostające w prawnym małżeństwie, które – decyzją jednego lub obojga małżonków – nie tworzyły wspólnoty małżeńskiej, ale rozpad ich związku nie został

usankcjonowany decyzją sądu (poprzez orzeczenie rozwodu lub separacji) nie zostały zaliczone do żonatych/zamężnych, a ich stan cywilny faktyczny został określony zgodnie z deklaracją respondenta, jako separacja lub pozostawanie w związku kohabitacyjnym z inną osobą,

- 3) partner, partnerka – związki kohabitacyjne wyodrębniono w ramach tego samego gospodarstwa domowego, bez względu na prawny stan cywilny osób tworzących konkubinat,
- 4) wdowiec, wdowa – osoby, których prawne małżeństwo przestało istnieć z powodu śmierci współmałżonka i w momencie spisu nie tworzyły związku kohabitacyjnego z inną osobą;
,rozwidziony/rozwidziona – osoby, których małżeństwo zostało rozwiązane orzeczeniem sądu i w momencie spisu nie tworzyły związku kohabitacyjnego z inną osobą,
- 5) separowany, separowana. Kategoria ta dotyczyła osób, które w momencie spisu:
  - a) pozostawały w separacji prawnej i nie tworzyły związków kohabitacyjnych z innymi osobami,
  - b) pozostawały w prawnym małżeństwie, ale nie tworzyły już wspólnoty małżeńskiej, a także nie pozostawały w związku kohabitacyjnym z innymi osobami.

Kraj urodzenia

Zgodnie z międzynarodowymi zaleceniami należało podać biorąc pod uwagę granice państw aktualne w momencie spisu, a nie w momencie urodzenia osoby, np. jeżeli osoba urodziła się w Wilnie, to – bez względu na rok jej urodzenia – jako kraj urodzenia należało wpisać Litwa. Rozstrzygnięcie takie zostało przyjęte w związku z koniecznością zabezpieczenia porównywalności, a przede wszystkim nie dublowania danych w skali międzynarodowej.

Obywatelstwo

Obywatelstwo oznacza prawną więź pomiędzy osobą a państwem. Nie wskazuje ono na pochodzenie etniczne tej osoby i jest niezależne od jej narodowości. Osoba może mieć jedno, dwa lub kilka obywatelstw. Możliwa jest również sytuacja, że osoba nie ma żadnego obywatelstwa. Osoba mająca obywatelstwo polskie i inne jest w Polsce traktowana zawsze jako obywatel polski – nie jest cudzoziemcem.

Cudzoziemcem jest każda osoba, która nie posiada polskiego obywatelstwa, bez względu na fakt posiadania lub nie obywatelstwa (obywatelstw) innych krajów. Cudzoziemcy, przybyli

do Polski na pobyt stały, są traktowani jako osoby mieszkające stale, pozostali zaś, w zależności od czasu faktycznego pobytu w naszym kraju:

- 1) jako przebywający czasowo (imigranci krótkookresowi) – w przypadku przebywania przez okres poniżej 1 roku,
- 2) jako rezydenci (imigranci długookresowi) – w przypadku przebywania przez okres co najmniej 12 miesięcy.

Bezpaństwowiec to osoba nieposiadająca obywatelstwa żadnego kraju (bezpaństwowcy są zaliczani do cudzoziemców).

Narodowość – przynależność narodowa lub etniczna

Jest to deklaratywna (oparta na subiektywnym odczuciu) indywidualna cecha każdego człowieka, wyrażająca jego związek emocjonalny, kulturowy lub wynikający z pochodzenia rodziców, z określonym narodem lub wspólnotą etniczną. W spisie ludności w 2011 roku po raz pierwszy w historii polskich spisów powszechnych umożliwiono mieszkańcom Polski wyrażanie złożonych tożsamości narodowo-etnicznych, poprzez zadawanie osobom spisywanym dwóch pytań o przynależność narodowo-etniczną.

Język ojczysty

Za język ojczysty należy uważać ten język, który dana osoba opanowała jako pierwszy we wczesnym dzieciństwie (w którym nauczyła się mówić), względnie ten, w którym w czasach jej dzieciństwa najczęściej zwracali się do niej jej rodzice lub opiekunowie.

Wyznanie – przynależność wyznaniowa

Wyznanie (przynależność wyznaniowa) to formalne uczestnictwo lub emocjonalny związek osoby z określonym wyznaniem religijnym (kościołem lub związkiem wyznaniowym). Wyznanie powinno być określane na podstawie dobrowolnej deklaracji, w tym także – wyrażającej brak związku z jakimkolwiek wyznaniem (bez wyznania).

Poziom wykształcenia

Jest to najwyższy ukończony cykl kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie lub formie, uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu jest uzyskanie świadectwo (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły niezależnie od trybu jej ukończenia (dziennie, wieczorowo, zaocznie czy eksternistycznie). Informacje o poziomie wykształcenia pozyskiwane były dla wszystkich osób w wieku 13 lat i więcej.

W NSP 2011 w porównaniu do spisu 2002 klasyfikacja poziomów wykształcenia została poszerzona o dwie pozycje: absolwentów posiadających dyplom ukończenia kolegium (na poziomie szkoły policealnej) oraz absolwentów szkół gimnazjalnych.

Klasyfikacja poziomów wykształcenia

Wykształcenie wyższe:

- 1) dotyczy osób ze stopniem naukowym: doktora, doktora habilitowanego, profesora,
- 2) z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym, uzyskanym po ukończeniu studiów drugiego stopnia (uzupełniających magisterskich) lub jednolitych studiów magisterskich,
- 3) z tytułem zawodowym: inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty, uzyskanym po ukończeniu studiów pierwszego stopnia (licencjackich, inżynierskich).

Dyplom ukończenia kolegium:

- 4) dotyczy absolwentów kolegiów nauczycielskich i nauczycielskich kolegiów języków obcych (z wyjątkiem organizowanych w ramach szkoły wyższej) oraz absolwentów kolegiów pracowników służb społecznych. Do tej kategorii należy zaliczyć również osoby, które ukończyły studium nauczycielskie.

Wykształcenie policealne:

- 5) z maturą, pomaturalne – dotyczy osób, które posiadają dyplom (świadectwo) ukończenia szkoły pomaturalnej, do której przyjęcie było uwarunkowane posiadaniem świadectwa dojrzałości (matury),
- 6) bez matury – dotyczy osób, które posiadają dyplom (świadectwo) ukończenia szkoły policealnej, do której przyjęcie było uwarunkowane posiadaniem świadectwa ukończenia szkoły średniej.

Wykształcenie średnie:

- 7) zawodowe z maturą – posiadają osoby, które otrzymały świadectwo dojrzałości (maturę) w szkole średniej zawodowej (technikum, technikum uzupełniającym, liceum zawodowym, liceum technicznym, szkole artystycznej II stopnia),
- 8) zawodowe bez matury – posiadają osoby, które otrzymały świadectwo ukończenia szkoły średniej zawodowej (technikum, technikum uzupełniającego, liceum zawodowego, liceum technicznego, szkoły artystycznej II stopnia),
- 9) ogólnokształcące z maturą – posiadają osoby, które otrzymały świadectwo dojrzałości (maturę) uzyskane w liceum ogólnokształcącym lub w liceum profilowanym lub

ukończyły gimnazjum przed 1932 rokiem (osoby, które ukończyły gimnazjum w latach 1932–1948 (4-letnie) sklasyfikowano w poziomie podstawowym),

10) ogólnokształcące bez matury – posiadają osoby, które otrzymały świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego lub liceum profilowanego.

Wykształcenie zasadnicze zawodowe:

11) dotyczy osób, które posiadają świadectwo ukończenia: szkoły zawodowej (zasadniczej szkoły zawodowej lub rolniczej, szkoły przemysłowej, gimnazjum zawodowego itp.), szkoły przysposobienia zawodowego lub rolniczego, korespondencyjnego kursu rolniczego wyłącznie o poziomie zasadniczej szkoły zawodowej oraz szkoły mistrzów.

Wykształcenie gimnazjalne:

12) posiadają osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia gimnazjum (gimnazja zaczęły funkcjonować w roku szkolnym 1999/2000). Ponadto do tej kategorii zalicza się absolwentów specjalnych szkół przysposabiających do pracy.

Wykształcenie podstawowe (ukończone):

13) dotyczy osób posiadających świadectwo ukończenia: szkoły podstawowej (przed wojną powszechną) niezależnie od tego, ile klas liczyła (sześć, osiem, czy dawniej cztery), kursów dla pracujących w zakresie szkoły podstawowej, szkoły artystycznej I stopnia, realizującej jednocześnie program szkoły podstawowej.

Wykształcenie podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego:

14) dotyczy osób, które uczą się w szkole podstawowej, uczyły się w szkole podstawowej, lecz jej nie ukończyły, bądź nigdy nie uczęszczały do szkoły.

Kontynuacja nauki

Oznacza dalsze uczęszczanie do szkół w dowolnym trybie: dziennym, wieczorowym, zaocznym, eksternistycznym lub stacjonarnym, na odległość, których ukończenie zapewnia podwyższenie posiadanego poziomu wykształcenia.

Nowe zagadnienia badane w obszarze edukacji w spisie ludności 2011 to **dziedzina kształcenia – dla osób posiadających tytuł lub stopień naukowy, kierunek wykształcenia – dotyczył osób legitymujących się dyplomem ukończenia studiów magisterskich lub licencjackich oraz zawód wyuczony – określany przez absolwentów szkół policealnych, średnich zawodowych oraz zasadniczych zawodowych**. Zbierano również informacje

o rodzaju szkoły, w której osoby kontynuują naukę (uczą się) według następującej klasyfikacji: studia doktoranckie, podyplomowe, magisterskie, licencjackie, kolegia i szkoły policealne, technika, licea ogólnokształcące i profilowane, zasadnicze szkoły zawodowe, gimnazja oraz szkoły podstawowe.

W spisie ludności i mieszkań 2011 w celu określenia dziedziny i kierunku kształcenia oraz zawodu wyuczonego wykorzystano następujące słowniki: „*Klasyfikacji dziedzin nauki i dyscyplin naukowych*”, „*Klasyfikacji kierunków studiów*” oraz „*Klasyfikacji zawodów*”. Słowniki te zostały opracowane według Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Edukacji ISCED 97 (*International Standard Classification of Education*).

W spisie 2011 wyniki z tego obszaru opracowano wykorzystując następujące grupy: 100, 200, 222, 300, 420, 440, 460, 481, 500, 600, 700, 800, 900.

W ramach wymienionych grup ujęto poniższe dziedziny:

- 100 – *Kształcenie nauczycieli, pedagogika* – grupa ta obejmuje kształcenie nauczycieli do nauczania przedmiotów ogólnych, zawodowych i innych, a także naukę o kształceniu,
- 200 – *Nauki humanistyczne, nauka o językach, sztuka* – to m.in. sztuki piękne, muzyka i sztuki sceniczne, projektowanie i wzornictwo, rzemiosło (artystyczne), religia, filologia polska, historia i archeologia, filozofia i etyka,
- 222 – *Języki obce* – lingwistyka,
- 300 – *Nauki społeczne, ekonomia, prawo* – obejmują m.in. psychologię, socjologię, nauki polityczne, ekonomię, dziennikarstwo i komunikację społeczną, marketing i reklamę, finanse, bankowość i ubezpieczenia, rachunkowość i podatki, handel, prawo,
- 420 – *Nauki biologiczne* – to biologia, biofizyka, biochemia, mikrobiologia, biologia medyczna oraz ekologia,
- 440 – *Nauki fizyczne* – fizyka, chemia, geografia, geologia, geofizyka, astronomia i oceanologia,
- 460 – *Matematyka, statystyka*,
- 481 – *Informatyka*,
- 500 – *Inżynieria, procesy produkcyjne i budownictwo* – grupa obejmuje m.in. następujące specjalności: przemysł maszynowy i metalurgiczny, elektryczność i energetykę,

elektronikę i automatyzację, procesy chemiczne, pojazdy mechaniczne, produkcję i przetwórstwo, górnictwo i kopalnictwo, budownictwo,

- 600 – *Rolnictwo i weterynaria* – do tej kategorii należą: produkcja roślinna i zwierzęca, ogrodnictwo, leśnictwo, rybołówstwo, weterynaria,
- 700 – *Zdrowie i opieka społeczna* – obejmuje medycynę, pielęgniarstwo, diagnostykę medyczną, terapię i rehabilitację, farmację, opiekę nad dziećmi i młodzieżą, pomoc społeczną,
- 800 – *Usługi* – to m.in. usługi indywidualne dla ludności, hoteli i restauracji, podróży, turystyki i wczasów, nauki o sporcie i kulturze fizycznej, ochrona środowiska, ochrona osób i mienia, bezpieczeństwo i higiena pracy, siły zbrojne i obrona kraju,
- 900 – *Nieustalone* – brak możliwości sklasyfikowania do odpowiedniej grupy.

Dla kierunków wykształcenia nie wyodrębniono grupy języków obcych (222), natomiast dla zawodu wyuczonego klasyfikacja według poszczególnych grup nie obejmuje języków obcych (222), nauk biologicznych (420) oraz matematyki i statystyki (460).

Mieszkanie

Mieszkaniem jest lokal składający się z jednej lub kilku izb, łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany do celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Bezdomny

Osoba, która z różnych przyczyn – ekonomicznych, rodzinnych lub administracyjnych – deklaruje brak stałego miejsca zamieszkania. Do osób bezdomnych nie należy zaliczać takich, które są pozbawione dachu nad głową z powodu wypadków losowych (kataklizmów, powodzi, pożarów itp.).

Obiekt zbiorowego zakwaterowania

Jest to zespół pomieszczeń (pokoi i innych pomieszczeń pomocniczych), zlokalizowanych w jednym lub kilku budynkach, zajętych przez jeden odrębny zakład, świadczący usługi: opiekuńczo-wychowawcze, opiekuńczo-lecznicze, hotelarskie, bądź inne, w którym to obiekcie zamieszkuje/przebywa zwykle większa liczba osób. Jeżeli w jednym budynku

zlokalizowane były dwa lub większa liczba odrębnych zakładów, np. dom dziecka i prowadzące ten dom zgromadzenie sióstr zakonnych, szpital i hotel dla pielęgniarek, dom dla słuchaczy seminarium duchownego i zgromadzenie księży, każdy zakład został spisany oddzielnie. W domach mieszkalno-pensjonatowych, w których prowadzony był zarejestrowany pensjonat (hotel, dom wczasowy itp.), jako mieszkanie (mieszkania) uznano te pomieszczenia, które przeznaczone były na stałe zamieszkiwanie właściciela domu, zarządcy lub pracowników pensjonatu, prowadzących odrębne gospodarstwa domowe. Część domu przeznaczoną na pensjonat (hotel, dom wczasowy) uznano za obiekt zbiorowego zakwaterowania.

Zastosowana została następująca klasyfikacja obiektów zbiorowego zakwaterowania

Symbol	Rodzaje obiektów zbiorowego zakwaterowania
51	internaty, bursy
52	domy studenckie, domy asystentów (jeżeli nie zostały przekształcone w mieszkania), domy słuchaczy seminariów duchownych
53	hotele pracownicze
54	domy dziecka, rodzinne domy dziecka, wioski dziecięce
55	inne placówki opiekuńczo-wychowawcze (<i>nie dotyczy zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich</i>) w tym: pogotowia opiekuńcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, ogniska wychowawcze
56	domy pomocy społecznej dla emerytów i osób starszych
57	domy pomocy społecznej dla samotnych kobiet w ciąży lub z małymi dziećmi
58	dla przewlekle somatycznie chorych, dla przewlekle psychicznie chorych, umysłowo upośledzonych, niepełnosprawnych fizycznie, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, hospicja
59	zakłady (szpitale) psychiatryczne, ośrodki leczenia odwykowego, ośrodki rehabilitacyjne dla narkomanów
60	domy zakonne, klasztory, zgromadzenia osób duchownych (również bezhabitowe)
61	schroniska dla bezdomnych, noclegownie
62	pozostałe obiekty zbiorowego zakwaterowania, w tym: hotele, motele, pensjonaty, domy wczasowe, schroniska turystyczne, kempingi, szpitale, sanatoria, prewentoria.

Klasyfikacje i grupowania wykorzystywane w zakresie ludności w NSP 2011

- 1) Grupowania i klasyfikacje, określone w Rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1201/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) nr 763/2008 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań w zakresie specyfikacji technicznych tematów i dotyczących ich podziałów,

- 2) *The International Standard Classification of Education (ISCED – UOE, 1997)*,
- 3) *International Standard ISO 3166-1, Codes for the representation of names of countries and their subdivisions-Part 1: Country codes, ISO 3166-1: 2006 (E/F), International Organization on Standardization (Geneva, 2006)*.

1.2. Jakość wyników w spisie pełnym oraz w badaniu reprezentacyjnym

Ważnym obszarem prac przygotowawczych do NSP 2011 były działania związane z tworzeniem elektronicznego wykazu adresowo-mieszkaniowego na potrzeby spisu. Ten etap prac miał istotne znaczenie dla spisu prowadzonego nowoczesnymi metodami. Wykaz adresowo-mieszkaniowy był źródłem danych do zasilania *Master Rekordu (MR)*, do zarządzania na wszystkich etapach prowadzenia spisu, do ustalenia kompletności spisu, a także był podstawą do utworzenia operatu losowania próby do badania reprezentacyjnego.

Wykaz adresowo-mieszkaniowy przygotowany został w oparciu o rejestr TERYT (Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju) z wykorzystaniem danych pochodzących z innych źródeł, m.in. z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego w zakresie lokalizacji przestrzennej budynków. W związku z podłączeniem tych dwóch źródeł do identyfikatorów adresowych budynków z rejestru TERYT dołączone zostały także współrzędne geograficzne x,y (punkty adresowe). W zakresie informacji o osobach na potrzeby wykazu adresowo-mieszkaniowego wykorzystane były gminne zbiory meldunkowe, które zostały połączone z systemem NOBC, tj. systemem identyfikacji adresowej ulic, nieruchomości, budynków i mieszkań, stanowiącym część rejestru TERYT. Przygotowane w tym trybie zestawienie budynków, mieszkań i osób było weryfikowane przez urzędy gmin podczas aktualizacji przedspisowej. Na tym etapie została ustalona zbiorowość budynków, mieszkań i obiektów zbiorowego zakwaterowania podlegających spisaniu, poprawność ich adresów oraz przyporządkowanie osób do poszczególnych mieszkań i obiektów.

W trakcie obchodu przedspisowego rachmistrzowie dokonali weryfikacji wszystkich punktów adresowych, które znalazły się w obszarze przydzielonych obwodów, porównując je z pozycjami ujętymi w wykazie adresowo-mieszkaniowym do obchodu. Przedmiotem obchodu było zatwierdzenie lub modyfikacja punktów adresowych wyszczególnionych w wykazie, a także usunięcie nieistniejących punktów adresowych lub ewentualne dodanie nowych nieodnotowanych w wykazie, na których znalazły się budynki mieszkalne, budynki

niemieszkalne z mieszkaniami lub budynki obiektów zbiorowego zakwaterowania, np. dom studencki. W odróżnieniu do poprzednich spisów ludności i mieszkań rachmistrzowie w trakcie obchodu przedspisowego nie odwiedzali mieszkań. Zatem niemożliwa była weryfikacja informacji dotyczących głównego lokatora i liczby osób podlegających spisaniu.

Operat losowania mieszkań do badania reprezentacyjnego

Etapy tworzenia operatu losowania mieszkań obejmowały:

- 1) utworzenie zintegrowanego wykazu adresowo-mieszkaniowego w oparciu o Zestawienie adresowo-mieszkaniowe,
- 2) weryfikację wykazu w trakcie obchodu przedspisowego,
- 3) uzupełnienie wykazu dodatkowymi zmiennymi pochodzącymi z rejestrów i systemów informacyjnych i utworzenie operatu losowania do badania reprezentacyjnego.

Dodatkowo do wykazu adresowo-mieszkaniowego (w Operacyjnej Bazie Mikro danych) zostały wprowadzone informacje pochodzące z innych rejestrów i systemów informacyjnych lub baz statystycznych jak: zbiory Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (Centralny Rejestr Ubezpieczonych – CRU, Emerytów i Rencistów – EiR oraz Centralny Rejestr Płatników Składek – CRPS), Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS), Krajowej Ewidencji Podatników (KEP), rejestru PESEL, spisu ludności i mieszkań 2002, bazy budynkowej oraz uaktualnionego Wykazu bazowego do PSR 2010. Celem włączania do wykazu dodatkowych informacji była poprawa jakości danych zgromadzonych w tym wykazie oraz zapewnienie informacji na potrzeby warstwowania operatu losowania. W trakcie weryfikacji danych w wykazie zostały ustalone kryteria (zmienne oraz ich wartości), które zostały wykorzystane do tworzenia bardziej jednorodnych grup (warstwowania) jednostek badania.

Przy tworzeniu operatu losowania zostały pominięte:

- 1) obiekty zbiorowego zamieszkania niezawierające mieszkań,
- 2) obiekty zamknięte oraz mieszkania na terenie obwodów zamkniętych,
- 3) mieszkania w obiektach zbiorowego zakwaterowania stanowiących obwody zamknięte,
- 4) pomieszczenia prowizoryczne,
- 5) mieszkania niezamieszkanne, zniszczone na skutek klęsk żywiołowych w szczególności powodzi.

W konsekwencji w operacie zostały ujęte mieszkania zamieszkanne, w których osoby były zameldowane lub przebywały bez meldunku oraz te mieszkania niezamieszkanne, które

były w trakcie remontu, zmiany lokatora lub nowo wybudowane. Budynki, które występowały pod jednym adresem były brane do losowania, jeżeli ich liczba nie przekroczyła dwóch. Operat losowania mieszkań został zaktualizowany w trakcie trwania obchodu przedspisowego, w wyniku którego do badania dołączono budynki, które nie znalazły się wcześniej w wykazie.

Zmienne uwzględnione w operacie losowania

Dla potrzeb badania reprezentacyjnego w wykazie dopisano do każdego mieszkania zestaw informacji, który został przeniesiony do operatu losowania, spośród których następnie ostatecznie wybierano kryteria warstwowania:

- 1) symbol terytorialny,
- 2) położenie budynku/mieszkania na terenie objętym klęską żywiołową,
- 3) liczba mieszkań w budynku wielomieszkaniowym,
- 4) położenie mieszkania w budynku wielomieszkaniowym,
- 5) rok zakończenia budowy budynku,
- 6) liczba osób w mieszkaniu (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 i więcej),
- 7) liczba osób zameldowanych na pobyt stały,
- 8) występowanie cudzoziemca w mieszkaniu,
- 9) występowanie osoby pracującej (posiadanie ubezpieczenia), emeryta lub rencisty w mieszkaniu oraz osoby bezrobotnej,
- 10) występowanie osoby niepełnosprawnej,
- 11) występowanie użytkownika gospodarstwa rolnego oraz powierzchni użytków rolnych,
- 12) położenie mieszkania w gminie o udziale społeczności mniejszościowej (narodowej lub etnicznej) co najmniej 10%.

Wartości zmiennych, jako kryteria warstwowania zostały zróżnicowane dla obszarów miejskich i wiejskich. Wybór kryteriów warstwowania został ostatecznie ustalony w trakcie losowania próbnego.

Błędy nielosowe w spisie ludności i mieszkań 2011

Podstawowym źródłem danych dla potrzeb oceny występowania oraz skali błędów nielosowych są wyniki spisu kontrolnego do NSP 2011. Dane zebrane w spisie kontrolnym powinny pozwolić na dokonanie oceny przede wszystkim błędów pokrycia (in plus oraz in minus), popełnianych z powodu niespisania mieszkań i osób, które mogą wynikać z nieuwjęcia jednostek losowania w operacie losowania, opuszczenia osób, które powinny być

spisane lub podwójnego spisywania osób, ewentualnego dopisywania fikcyjnych osób, a także do określenia błędów treści, wynikających z braków odpowiedzi lub błędów w odpowiedziach. Przyjęte założenia oraz dane pozyskane w spisie kontrolnym, powinny pozwolić na ocenę wpływu czynników zewnętrznych, tj. rachmistrzów, ankieterów czy samych respondentów, którzy dokonali samospisu – na jakość wyników spisu ludności i mieszkań 2011.

Także dane pozyskiwane z rejestrów i systemów informacyjnych mogły być źródłem błędów nielosowych z uwagi na brak integracji pomiędzy tymi bazami danych. Dane te wymagały szczególnej walidacji, która obejmowała procedury normalizacji, konwersji oraz synchronizacji podmiotowej, przedmiotowej i przestrzennej. Szczególnie ważne jest gruntowne rozpoznanie definicji pojęć stosowanych w różnych rejestrach i systemach informacyjnych, które są konsekwencją zapisów w regulacjach prawnych, na bazie których te systemy funkcjonują.

Efekty pogłębionej analizy występowania ewentualnych błędów nielosowych tak w spisie pełnym jak i w badaniu reprezentacyjnym będą – w miarę możliwości – prezentowane w kolejnych ogólnopolskich publikacjach tematycznych. Należy jednak pamiętać, że błędy te są bardzo trudne do wykrycia, zaś oszacowanie ich wpływu na wyniki spisu jest jeszcze trudniejsze, jeśli nie niemożliwe. Szczegółowe zasady metodologiczne spisu kontrolnego oraz jego wyniki zostaną przedstawione w publikacji poświęconej metodologii spisu ludności i mieszkań 2011.

Błędy losowe

Błędy losowe występują wyłącznie w badaniach reprezentacyjnych i są one zawsze powiązane ze schematem losowania próby. Błędy losowe są łatwe do oszacowania, jeśli tylko przestrzegane są zasady metody reprezentacyjnej, a w szczególności dobre przygotowanie operatu losowania oraz właściwy dobór jednostek losowania do próby (por. podrozdział 1.3). Błąd losowy w badaniu reprezentacyjnym do spisu 2011 został wyznaczony poprzez wskaźniki precyzji estymacji (por. podrozdział 1.6 w tym samym rozdziale).

1.3. Schemat losowania próby oraz alokacja jednostek w powiatach¹

Podstawowym celem badania reprezentacyjnego realizowanego w ramach spisu 2011 było uzyskanie informacji o sytuacji społeczno-demograficznej na poziomie powiatów. Ustalono, że aby uzyskać reprezentatywne wyniki na poziomie ok. 400 jednostek wyodrębnionych w przekroju terytorialnym (w tym 380 powiatów) należy wylosować próbę mieszkań liczącą ok. 20% w skali kraju. W celu wylosowania próby o ustalonej liczebności zastosowany został schemat jednostopniowego losowania warstwowego. Jednostki losowania – mieszkania zostały przed losowaniem pogrupowane w warstwy w celu zwiększenia efektywności losowania. Zastosowano zróżnicowane podejście do warstwowania w zależności od typu powiatu i gminy.

W miastach – powiatach oraz w dzielnicach i delegaturach pięciu największych miast, a także w innych wyróżnionych większych miastach niebędących powiatami – w pierwszym etapie dokonany został podział mieszkań na dwie kategorie:

- 1) mieszkania w „blokowiskach”,
- 2) pozostałe mieszkania.

Kryterium podziału na powyższe kategorie był przypisany do każdego mieszkania wskaźnik, wyrażający liczbę mieszkań w budynku, w którym znajduje się dane mieszkanie. Do „blokowisk” zaliczone zostały mieszkania o wartości tego wskaźnika powyżej jego mediany. Następnie w każdej z tych kategorii mieszkania zostały powarstwowane ze względu na liczbę osób w mieszkaniu, po czym w ramach tak utworzonych kategorii nastąpił dalszy podział na 4 grupy ze względu na:

- 1) występowanie osoby pracującej w mieszkaniu,
- 2) występowanie emeryta lub rencisty w przypadku braku pracującego,
- 3) występowanie bezrobotnego w mieszkaniu w przypadku braku w/w osób,
- 4) mieszkania z innymi osobami.

Ponadto, w mieszkaniach poza „blokowiskami”, dodano kategorię: mieszkanie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

Warstwowanie według liczby osób zamieszkałych w danym mieszkaniu było istotnym czynnikiem mającym wpływ na precyzję wyników, zniwelowało bowiem negatywne efekty zróżnicowanej liczby osób zamieszkałych w mieszkaniach. Efektywność tego etapu warstwowania zależała od korelacji liczby osób w mieszkaniu zapisanej w operacie losowania

---

¹ Materiał roboczy opracowany przez zespół matematyków pod kierunkiem Bronisława Lednickiego.

ze stanem rzeczywistym. Warstwowanie ze względu na pozostałe zmienne miało z kolei pozytywny wpływ m.in. na wyniki spisu związane z aktywnością ekonomiczną.

W pozostałych powiatach w pierwszym etapie założono warstwowanie według gmin, przy czym gminy miejsko – wiejskie traktowane były, jako dwie oddzielne gminy. W mniejszych miastach pominięty został etap podziału na mieszkania w tzw. blokowiskach i pozostałe mieszkania, a warstwowanie odbywało się analogicznie jak w dużych miastach poza blokowiskami.

W gminach wiejskich w pierwszym etapie mieszkania podzielono na dwie kategorie:

- 1) mieszkania z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
- 2) pozostałe mieszkania.

W kategorii pierwszej wykonano warstwowanie według liczby osób zamieszkałych w mieszkaniu, a następnie, w miarę możliwości, dalsze warstwowanie według powierzchni gospodarstwa rolnego (dwie ewentualnie trzy grupy obszarowe w zależności od liczby mieszkań z użytkownikiem gospodarstwa w gminie). W przypadku drugiej kategorii mieszkań wykonano warstwowanie analogiczne jak w małych miastach.

Przedstawiona wyżej koncepcja warstwowania mogła prowadzić do utworzenia w niektórych powiatach bardzo rozdrobnionych warstw. W związku z tym program losujący przy tworzeniu warstw sprawdzał jednocześnie czy tworzone w powyższy sposób warstwy spełniały wymóg minimalnej liczby mieszkań. Warstwy zawierające zbyt mało mieszkań zostały łączone z sąsiednimi. Założono odwrotną niż przy tworzeniu, hierarchię kryteriów tzw. „sklejania” warstw.

Po utworzeniu warstw ustalone zostały liczebności prób do wylosowania w poszczególnych warstwach. Przyjęto proporcjonalną alokację próby pomiędzy warstwy. Oznacza to m.in., że ustalona w wyniku alokacji pierwiastkowej frakcja losowania w danym powiecie obowiązywała we wszystkich gminach tego powiatu i w warstwach utworzonych wewnątrz gmin.

Alokacja próby w powiatach

Podziału założonej 20% próby mieszkań dla Polski pomiędzy powiaty dokonano przy wykorzystaniu metody alokacji pierwiastkowej. Metoda ta stanowi kompromis pomiędzy alokacją proporcjonalną a alokacją zapewniającą jednakową precyzję dla subpopulacji.

Przy założeniu, że zastosowano by proporcjonalne losowanie próby, w każdym powiecie próba stanowiłaby 20 % populacji. Ponieważ precyzja wyników, tj. wielkość błędu losowego zależy od liczebności próby, uzyskano by w efekcie niedostateczną precyzję dla wielu małych powiatów. Z kolei, w metodzie alternatywnej uzyskujemy, w przybliżeniu, jednakową precyzję wyników dla wszystkich powiatów, ale za cenę istotnego „spłaszczenia” liczebności próby. W efekcie liczebność próby, a tym samym pracochłonność przy realizacji spisu byłaby mało zróżnicowana pomiędzy dużymi i małymi powiatami. Z tych powodów jako metodę rozdziału próby przyjęto alokację pierwiastkową, w której np. liczba mieszkań losowanych w konkretnym powiecie jest proporcjonalna do pierwiastka kwadratowego z populacyjnej liczby mieszkań i wyrażona wzorem:

$$n_p = n^* \times \frac{\sqrt{N_p}}{\sum_p \sqrt{N_p}}$$

gdzie:

n^* – założona liczebność próby dla Polski,

N_p – liczba mieszkań w p-tym powiecie,

Według powyższego wzoru obliczone zostały liczebności prób dla poszczególnych powiatów. Potraktowanie Warszawy, tak jak każdego innego powiatu, mogłoby w konsekwencji spowodować niemożność uzyskania w miarę precyzyjnych wyników dla poszczególnych dzielnic. Jako ostateczną próbę dla miasta Warszawy przyjęto wartość średnią 87,5 tys. mieszkań. Wartość ta została odjęta od założonej liczebności próby dla Polski tj. od 2 631 tys., po czym dokonano alokacji pierwiastkowej dla 378 powiatów. Próby w najmniejszych powiatach tj. beskidzkim i sejneńskim wynoszą po ok. 3200 mieszkań (49% populacji), zaś największa próba (poza Warszawą) jest w m. Łodzi – 23, tys. mieszkań, czyli 6,9% liczby mieszkań w tym mieście na prawach powiatu.

W Warszawie, Łodzi, Krakowie, Wrocławiu i w Poznaniu podział próby pomiędzy poszczególne dzielnice i delegatury dokonany został również metodą pierwiastkową. Poza Warszawą, w pozostałych miastach, ze względu na małą liczbę delegatur (4 lub 5) nie zachodziła potrzeba zwiększania liczebności próby, tak jak w przypadku Warszawy. Ustalone dla poszczególnych delegatur w tych miastach liczebności prób zapewniają uzyskanie precyzji nie gorszej niż w najmniejszych powiatach.

Efektem tych działań było wylosowanie, spośród prawie 13,7 mln mieszkań, próby liczącej ponad 2744 tys. mieszkań. Utworzono prawie 70,5 tys. warstw, zaś wielkość próby w poszczególnych warstwach wahała się od niemal 6% do ponad 49%.

1.4. Łączenie danych pozyskanych z różnych źródeł

Różnorodność metod badania i technik pozyskiwania informacji dla potrzeb spisu ludności i mieszkań 2011 spowodowała konieczność łączenia danych pochodzących z rejestrów i systemów informacyjnych z wynikami badania reprezentacyjnego oraz z wynikami spisu otrzymanymi poprzez Internet. W badaniu reprezentacyjnym zebrano szeroki zakres danych od ponad 8 mln osób, mieszkających lub przebywających w ok. 2 744 tys. wylosowanych mieszkaniach. Zdecydowana większość danych w tym badaniu została pozyskana poprzez bezpośrednie wywiady rachmistrzów z respondentami. Odsetek osób, które wypełniły formularz długi w samospisie internetowym wynosił niecałe 2%, natomiast udział osób, które dokonały samospisu na formularzu krótkim przekraczał 10%. Wywiady telefoniczne stosowano na ogół w sytuacji niekompletnie wypełnionych formularzy – do uzyskiwania odpowiedzi na pominięte pytania lub wyjaśniania nieścisłości i niekonsekwencji w zebranych danych.

Ze względu na przyjęte rozwiązania w badaniu reprezentacyjnym i badaniu pełnym osoba mogła zostać spisana więcej niż jeden raz. Na etapie opracowania wyników spisu zaistniała zatem konieczność wyboru źródła danych oraz wyboru „najlepszej” ankiety osobowej, w której pozyskano najszerszy zakres danych. Przyjęto przy tym założenie, że rozpatrywane ankiety są kompletne i zamknięte, co oznacza, że dla każdej ankiety osobowej uzyskano wszystkie informacje wynikające ze „ścieżek przejścia” w formularzu spisowym.

Procedury wyboru ankiety zostały przeprowadzone po etapie weryfikacji i ustaleniu kompletności osób w oparciu o informacje zawarte w wykazie adresowo-mieszkaniowym zaktualizowanym po przeprowadzeniu spisu oraz po deduplikacji mieszkań. Proces ten w przypadku badania reprezentacyjnego – polegał na wyborze zestawu „najlepszych” ankiet osobowych dla danego mieszkania tzw. „paczki osobowej” („paczka osobowa” rozumiana, jako zestaw ankiet osobowych powiązanych z danym mieszkaniem – spisanych w danym mieszkaniu). Natomiast formularze krótkie, wykorzystywane przy samospisie były poddawane deduplikacji indywidualnie na podstawie zdublowanego lub zwielokrotnionego

numeru ewidencyjnego Pesel – w ramach tego samego mieszkania, jak również pomiędzy mieszkaniami. Procedura deduplikacji tych ankiet była bardziej skomplikowana w przypadku braku numeru Pesel, jako unikalnego identyfikatora osoby.

Szczegółnej walidacji, która obejmowała procedury normalizacji, konwersji oraz synchronizacji podmiotowej, przedmiotowej i przestrzennej – zostały poddane informacje pozyskiwane z rejestrów i systemów informacyjnych. Dane pozyskiwane z rejestrów i systemów informacyjnych mogły być źródłem błędów nielosowych z uwagi na brak integracji pomiędzy tymi bazami danych oraz nierozpoznane różnice definicyjne. Specjalnego podejścia wymagały sytuacje, kiedy występowały błędy w numerze Pesel lub niezgodności pomiędzy numerem Pesel, a datą urodzenia osoby. Należy także pamiętać, że rejestry i systemy informacyjne, które były wykorzystywane dla potrzeb spisu 2011 – zostały utworzone na podstawie przepisów prawnych dla zupełnie innych celów niż potrzeby statystyki. Każdy podmiot ujęty w takim rejestrze czy systemie informacyjnym nie może być usunięty z takiej bazy danych, dopóki nie zaistnieją okoliczności określone przepisami prawnymi i nie zostanie dostarczony stosowny dokument, potwierdzający zmianę statusu prawnego takiej jednostki.

Dane dla potrzeb spisu 2011 były pobierane ze źródeł administracyjnych po ich weryfikacji informacjami pozyskanymi od respondentów w samospisie internetowym (na formularzu krótkim) oraz w badaniu reprezentacyjnym (na formularzu długim). Łącznie dla potrzeb spisu pełnego zostały zaktualizowane informacje pobieranych z rejestrów i systemów informacyjnych dla ok. 32% osób.

Utworzona baza danych spisowych wymagała zastosowania dwóch podejść przy opracowywaniu wyników spisu 2011.

Pierwsze podejście zostało zastosowane w odniesieniu do ustalenia stanów ludności oraz ich charakterystyki według cech demograficznych (płeć, wiek), a także miejsca zamieszkania. Kompletność tych danych dla całej populacji w kraju zapewniły zaktualizowane dane w zbiorach rejestrowych i systemach informacyjnych. Oznacza to, że stany ludności i struktury demograficzne takie jak płeć i wiek – mogą być opracowywane dla dowolnie małych jednostek podziału administracyjnego kraju, przekroju terytorialnego (miejscowości), geograficznego (określonego wymiarami x, y) oraz statystycznego (obwody spisowe, rejony statystyczne i miejscowości statystyczne).

Drugie podejście zastosowano w odniesieniu do większości tematów badanych w spisie, dla których nie było odpowiadających danych w rejestrach i systemach informacyjnych. W obszarze tych tematów wyniki spisu zostały wyprowadzone poprzez uogólnienie na całą populację danych zebranych w 20% próbie (w skali kraju) osób mieszkających lub przebywających w wylosowanych mieszkaniach. Bezprecedensowa wielkość próby losowej mieszkań zastosowanej w spisie 2011, dobieranej z ponad 70 tys. warstw obejmujących wszystkie gminy w kraju, zagwarantowała reprezentatywne wyniki spisu począwszy od poziomu powiatu. Wyniki spisu 2011 wyprowadzone na podstawie badania reprezentacyjnego powinny być zawsze prezentowane wraz z błędami precyzji. Pozyskane dla 20% ludności informacje, zawierają obszerny pod względem przedmiotowym zakres danych, które po uogólnieniu na całą populację pozwalają na szeroką charakterystykę demograficzną, społeczną i ekonomiczną ludności, gospodarstw domowych oraz rodzin.

1.5. Uogólnianie wyników badania reprezentacyjnego

Na etapie opracowania wyników badania reprezentacyjnego wyodrębnione zostały dwa etapy uogólniania (ważenia) wyników tego badania:

etap I – ważenie przy zastosowaniu skorygowanych wag „z frakcji”, będących odwrotnością frakcji losowania, dla jednostek badania typu mieszkania,

etap II – ważenie przy zastosowaniu skalibrowanych wag dla jednostek badania będących osobami.

Pierwotne wagi zostały wyznaczone jako odwrotność frakcji losowania dla prawie 70,5 tys. warstw. Należy przypomnieć, że celem warstwowania było wyodrębnienie możliwie jednorodnych grup jednostek losowania. W ramach każdej z warstw – wagi były identyczne. Pierwotne wagi z frakcji musiały zostać skorygowane z uwagi na 13,7% braki wypełnionych ankiet mieszkaniowych w badaniu reprezentacyjnym.

Wagi skorygowane, wyznaczone w I etapie są stosowane do uogólniania wyników spisu w zakresie mieszkań. Natomiast dla budynków jednorodzinnych, w ramach których występują 1 lub 2 mieszkania, wyprowadzone zostały odrębne wagi. Także odrębne wagi wyprowadzono dla gospodarstw domowych i rodzin. Wagi te zostały naliczone wtórnie – na bazie skalibrowanych wag dla osób tworzących gospodarstwa domowe.

Z uwagi na konieczność zintegrowania wyników badania reprezentacyjnego ze spisem pełnym (w zakresie podstawowych zmiennych dotyczących: płci, wieku oraz miejsca zamieszkania – poziom powiatu z wyodrębnieniem części miejskiej i wiejskiej) zaistniała potrzeba wyprowadzenia skalibrowanych wag dla poszczególnych osób.

Kalibracja jest metodą polegającą na odpowiedniej korekcie wag, tak aby zostały zrekompensovane straty informacji związane z występującymi brakami odpowiedzi. W NSP 2011 kalibracja miała na celu dostosowanie struktur płci i wieku pozyskanych w badaniu reprezentacyjnym na poziomie powiatów (z uwzględnieniem obszarów miejskich i wiejskich), do struktur ludności według płci i wieku ustalonych w spisie pełnym, którego wyniki stanowiły populację referencyjną, tj. populację odniesienia.

Kalibracja wag została wykonana przy wykorzystaniu programu CALMAR (*Calibration on Margins*) przez przedstawicieli środowiska naukowego Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.² **Wagi skalibrowane służą do uogólniania wyników badania reprezentacyjnego w zakresie stanów i struktur ludności.** Wagi kalibracyjne pozwalają odtwarzać struktury spisowe ludności na poziomie powiatów według płci, grup wieku (ostatnia grupa 85 lat i więcej). Ponadto wagi te pozwalają odtwarzać struktury według płci i pojedynczych roczników wieku dla 5 największych miast: Warszawa, Kraków, Łódź, Poznań i Wrocław. Dla Warszawy jest to możliwe w ramach płci i roczników wieku 0,1,...,99, 100 lat i więcej, a dla pozostałych 4 miast – tylko do wieku 85 lat i więcej.

Dla województw oraz dla całego kraju możliwe jest odtwarzanie struktur – oczywiście z uwzględnieniem płci i klasy miejscowości (w tym wyodrębnienie części miejskiej i wiejskiej) – w ramach roczników wieku, przy czym ostatnią grupę należy utworzyć jako 85 lat i więcej ze względu na brak reprezentacji w starszych rocznikach wieku dla niektórych województw w badaniu reprezentacyjnym, tj. powyżej 85 lat. Dzięki skalibrowaniu wag wyniki spisu wygenerowane z badania pełnego oraz uogólnione z badania reprezentacyjnego są tożsame – dla struktur ludności z uwzględnieniem płci, wieku (z pewnym ograniczeniem do grup wieku) oraz klasy miejscowości.

Algorytm wyznaczania wag dla mieszkań w badaniu reprezentacyjnym

W celu uzyskania poprawnych uogólnień konieczne było skorygowanie wag początkowych, wynikających z zastosowanego schematu losowania. Korekta uwzględniła

---

² Materiał roboczy: „Raport z opisem wyników z zakresu możliwości wykorzystania kalibracji na potrzeby korygowania wag w złotym rekordzie” pod kierunkiem prof. dr hab. Jana Paradysza

zjawisko braku odpowiedzi oraz informacje o przyczynach nie uzyskania danych od niektórych badanych jednostek. Ponieważ jednostką losowania było mieszkanie, procedura korygowania wykorzystywała informacje przypisane do zmiennej „przyczyny niewypełnienia formularza”, gdzie zakodowano różne przyczyny dla mieszkań wylosowanych do próby.

W ramach każdej warstwy zdefiniowanej na etapie losowania próby mieszkań wyznaczono korektę wagi wynikającą z ustalonej frakcji losowania w danej warstwie. Korekta polegała na wykorzystaniu wskaźnika korygującego, wyliczanego jako iloraz liczby mieszkań, które powinny być zbadane do liczby mieszkań dla których udało się zrealizować badanie (odwrotność tego ilorazu można interpretować jako wskaźnik kompletności). Dla wylosowanej próby 2 684,2 tys. mieszkań udało się zebrać wypełnione formularze od 2 317,7 tys. mieszkań. Przypadki zaliczone jako będące poza badaną populacją, tzn. stwierdzono brak mieszkania lub mieszkanie niezamieszkanе (pustostan), w trakcie postępowania spadkowego, przeznaczone do remontu, jeszcze nie zasiedlone itp. – stanowiły 140,4 tys., czyli około 5,2% wylosowanej próby. Występowanie takich jednostek w wylosowanej próbie zostało potraktowane jako błędy operatu losowania.

Waga skorygowana przypisana zbadanym mieszkaniom z danej warstwy była iloczynem tak wyznaczonej korekty oraz wagi z losowania (z frakcji). W przypadku warstw dla których obliczona korekta była zbyt duża i przekraczała umowny próg (przyjęty na poziomie 3) stosowano procedurę „sklejania” sąsiednich warstw i powtarzano obliczenia korekty aż do spełnienia założonego ograniczenia. Taka procedura stanowiła zabezpieczenie przed nadmiernym zróżnicowaniem wag, które zwiększa wariancję estymatorów i jest niekorzystne dla precyzji estymacji.

Oddzielnie traktowano część próby mieszkań dopisanych już po etapie losowania, w trakcie obchodu przedspisowego. W ramach badanych dodatkowo 105,4 tys. mieszkań zrealizowano badanie w 45,3 tys. mieszkaniach, poza badaną populacją okazało się być 43,1 tys. mieszkań. W tej części próby założono, że wagi z losowania są równe 1 i zastosowano opisany algorytm korekty na poziomie umownych warstw zdefiniowanych jako powiaty.

Skorygowane w opisany sposób wagi mogą być wykorzystywane do wyprowadzania wartości globalnych (np. ogólnej liczby mieszkań, mieszkań zamieszkanых, mieszkań substandardowych oraz używane do estymacji dla cech mieszkaniowych (np. mieszkań według ich wielkości).

Imputacja brakujących danych

W spisie 2011 stosowano także imputację brakujących danych w odpowiedziach respondentów, tzw. imputację dedukcyjną – na podstawie zależności pomiędzy zmiennymi. W większości przypadków była to imputacja pozycyjna, przeprowadzana z wykorzystaniem podejścia deterministycznego. Imputacja pozycyjna była stosowana także w przypadku brakujących odpowiedzi w formularzu do badania reprezentacyjnego – na podstawie wartości zmiennych dostępnych w rejestrach lub systemach informacyjnych. Procedury takie były możliwe do wykonania wyłącznie pod warunkiem pełnej zgodności definicyjnej zmiennych występujących w obu źródłach danych. W nielicznych przypadkach – z wykorzystaniem podejścia stochastycznego – została wprowadzona imputacja całych badanych jednostek.

1.6. Precyzja estymacji wartości globalnych

Podstawowymi parametrami obliczanymi na podstawie danych zebranych w badaniu reprezentacyjnym w ramach NSP 2011 są wartości globalne dla poszczególnych zmiennych. Większość badanych zmiennych charakteryzuje populację osób, mniejsza część dotyczy mieszkań i budynków. Poniżej opisano sposób estymacji oraz oceny jakości estymacji dla cech dotyczących ludności.³

Estymator wartości globalnej ustalonej cechy dla osób na poziomie agregacji typu: kraj ogółem, województwa, powiaty – jest sumą ważoną postaci:

$$\hat{Y} = \sum_{h,i,j} w_{hij} y_{hij}$$

gdzie h oznacza warstwy wynikające ze schematu losowania próby mieszkań, definiowane za pomocą kombinacji zmiennych: kod gminy przed obchodem spisowym i numer warstwy oraz:

i – oznacza kod mieszkania, czyli jednostkę losowania próby,

j – oznacza osobę zaliczoną do składu danego mieszkania,

w_{hij} – oznacza wagę przypisaną do konkretnej osoby z danego mieszkania; jest to wartość zapisana w zmiennej *waga_na_lud_pierwsza_osoba*, tj. po procesie kalibracji,

y_{hij} – oznacza wartości analizowanej cechy dla osób np. 1 – jeżeli osoba posiada wykształcenie wyższe, 0 – w przeciwnym przypadku; dla konkretnych tablic wynikowych konieczne może być przygotowanie specjalnego zestawu nowych cech w oparciu o istniejące

---

³ Materiał roboczy opracowany przez dra Roberta Wieczorkowskiego.

już w danych wynikowych np. do analizowania ludności w grupach wiekowych należy zdefiniować odpowiednie zmienne zero-jedynkowe dla ustalonych przedziałów wieku; jeżeli są potrzebne dodatkowo głębsze poziomy grupowania należy zdefiniować odpowiednio dodatkowe zmienne (np. uwzględniając podziały na miasta i wieś lub płeć).

Do oceny jakości estymatora wartości globalnej wyznacza się tzw. wskaźniki precyzji estymacji.

Umożliwiają one użytkownikom tablic wynikowych właściwą ocenę danych. Przyjęto, że prezentowane wskaźniki precyzji będą zdefiniowane jako względne błędy standardowe (inaczej współczynniki zmienności – oznaczane jako CV i wyrażone w procentach) za pomocą wzoru:

$$CV = 100 * \frac{\sqrt{Var(\hat{Y})}}{\hat{Y}}$$

gdzie Var oznacza oszacowanie wariancji estymatora, obliczane według formuły:

$$Var(\hat{Y}) = \sum_h \frac{n_h(1 - n_h/N_h)}{n_h - 1} \sum_i \left(\sum_j w_{hij} y_{hij} - \frac{\sum_i \sum_j w_{hij} y_{hij}}{n_h} \right)^2$$

Wielkość n_h oznacza liczbę mieszkań w danej warstwie zrealizowanej próby, natomiast N_h jest liczbą mieszkań z danej warstwy w populacji; wielkości N_h można odtworzyć odpowiednio sumując skorygowane wagi wynikające z losowania próby do badania reprezentacyjnego.

Wskaźniki precyzji estymacji wartości globalnych dla podstawowych zmiennych zostały przedstawione w tablicach precyzji znajdujących się na końcu aneksu tabelarycznego.

Przykładowa interpretacja wskaźnika precyzji dla wartości globalnej – oszacowanej na podstawie badania reprezentacyjnego liczby osób w Polsce posiadających stopień naukowy co najmniej doktora. Wskaźnik $CV=0,85\%$ oznacza, że prawdziwa wartość estymowanego parametru wynosi $153,8 \pm 1,3$ tys. (jest to tzw. estymacja punktowa).

Wskaźnik CV można wykorzystywać także do wyznaczania przedziału ufności, który z określonym prawdopodobieństwem (tzw. poziomem ufności, np. 95%) pokrywa prawdziwą wartość estymowanego parametru. Na przykład dla poziomu ufności 95% granice takiego przedziału mają postać: $\hat{Y} \pm 1,96 * \hat{Y} * CV/100$. Jeżeli oszacowana liczba osób posiadających stopień naukowy co najmniej doktora wynosiła 153,8 tys., a wskaźnik precyzji dla tej cechy

wynosił $CV=0,85\%$, to wyznaczając granice przedziału ufności można stwierdzić, że z prawdopodobieństwem 0,95 przedział wartości pomiędzy 151,2 tys. a 156,4 tys. obejmuje prawdziwą liczbę takich osób.

Kolejny przykład. Wskaźnik precyzji dla tej samej zmiennej, tj. liczby osób posiadających stopień naukowy co najmniej doktora w woj. lubuskim wynosił 5,3%. Jeżeli oszacowana liczba osób posiadających stopień naukowy co najmniej doktora wynosiła 1770 osób, a wskaźnik precyzji dla tej cechy wynosił $CV=5,3\%$, to wyznaczając granice przedziału ufności można stwierdzić, że z prawdopodobieństwem 0,95 przedział wartości pomiędzy 1586 tys. a 1954 pokrywa prawdziwą liczbę takich osób.

Wyliczenia te wskazują, że dla rzadkich zdarzeń (mniejszych liczebności), wynikających z dużego rozproszenia jednostek lub z nierównomiernego rozkładu zmiennych – wartości globalne tych zmiennych szacowane na podstawie wyników badania reprezentacyjnego – są obciążone większym błędem losowym. W pierwszym przypadku wartość uzyskana ze spisu reprezentacyjnego różniła się od tej prawdziwej o $\pm 1,7\%$, zaś w przypadku tej samej zmiennej dla woj. lubuskiego już o $\pm 10,4\%$. Przy wskaźniku precyzji $CV=10\%$ błąd uogólnienia wartości zmiennej z badania reprezentacyjnego z prawdopodobieństwem 0,95 praktycznie podwaja się i wynosi dokładnie $\pm 19,6\%$. Zatem wyniki badania reprezentacyjnego upowszechniane przy poziomie ufności 0,95 – ze wskaźnikiem precyzji przekraczającym 10% (CV) – powinny być interpretowane ostrożnie, zaś powyżej 20% wartości CV – powinny być upowszechniane w postaci zagregowanej.

Rozdział II. STAN I STRUKTURA DEMOGRAFICZNA LUDNOŚCI

2.1. Stan ludności

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 r., wykazały, że w dniu 31 marca 2011 r. ludność województwa warmińsko-mazurskiego liczyła 1 452,1 tys. osób zaliczanych do ludności faktycznie zamieszkałej. Mieszkańcy województwa stanowili 3,8% ludności kraju. Od ostatniego spisu powszechnego, tj. od dnia 20 maja 2002 r. liczba ludności województwa zwiększyła się o 23,8 tys. osób, czyli o 1,7%. W miastach przybyło 3,1 tys. osób, natomiast na wsi 20,7 tys. Warmińsko-mazurskie znalazło się w grupie dziesięciu województw, w których odnotowano większą w stosunku do poprzedniego spisu liczbę ludności.

W 2011 roku ludność miejska stanowiła 59,5% ogółu mieszkańców. Współczynnik urbanizacji w porównaniu do poprzedniego spisu zmniejszył się o 0,7 p. proc. W okresie międzyspisowym przyrost ludności w miastach (0,4%) był mniejszy niż na wsi (3,6%). Większy przyrost ludności wiejskiej niż miejskiej był spowodowany napływem ludności miejskiej do obszarów podmiejskich (gmin położonych w okolicach największych miast województwa – głównie Olsztyna), większym odpływem migracyjnym mieszkańców miast niż wsi, a także wyższą dzietnością kobiet mieszkających na wsi.

Tabl. 2.1. Ludność według płci w miastach i na wsi w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta	Wieś
Ludność. Stan w dniu 20 V 2002 r.					
w tys.....	1 428,4	698,1	730,2	860,2	568,1
w %	100,0	48,9	51,1	60,2	39,8
Ludność. Stan w dniu 31 III 2011 r.					
w tys.....	1 452,1	711,5	740,7	863,4	588,8
w %	100,0	49,0	51,0	59,5	40,5
Przyrost/ubytek w latach 2002–2011 w tys. .	23,8	13,4	10,4	3,1	20,7
Dynamika zmian (2002 r. = 100)	101,7	101,9	101,4	100,4	103,6

Gęstość zaludnienia, tj. liczba osób przypadająca na 1 km² powierzchni województwa, wzrosła z 59 osób w 2002 r. do 60 w 2011 r., w miastach wyniosła 1 447 osób, natomiast na wsi 25. W województwie warmińsko-mazurskim i podlaskim odnotowano najniższą gęstość zaludnienia, dwukrotnie niższą od przeciętnej w kraju (123 osoby).

Tablica 2.2. Ludność według płci i powiatów w latach 2002 i 2011

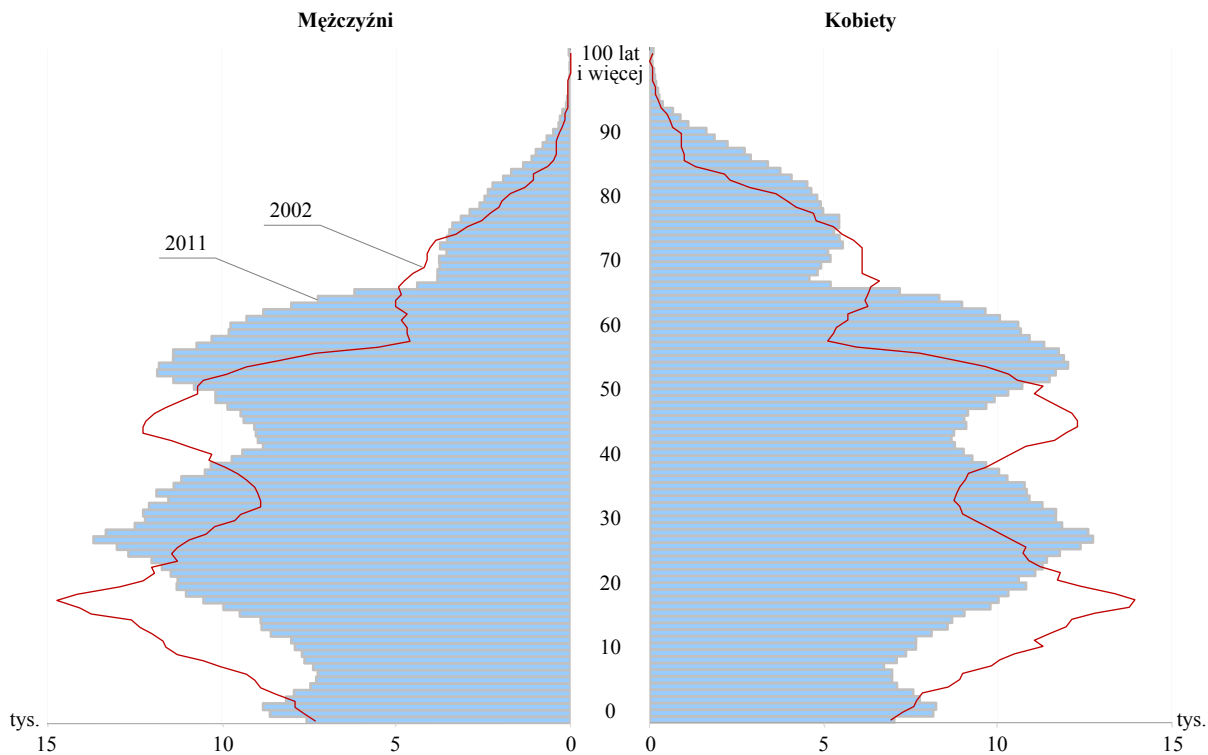
Wyszczególnienie	2002			2011		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	w tysiącach					
Województwo	1 428,4	698,1	730,2	1452,1	711,5	740,7
Powiaty:						
bartoszycki	62,5	30,6	31,9	61,3	30,0	31,3
braniewski	44,6	22,2	22,4	43,5	21,7	21,8
działdowski	65,7	32,1	33,5	66,8	32,9	33,9
elbląski	56,4	27,9	28,5	58,3	29,0	29,3
ełcki	83,8	41,3	42,5	88,6	43,5	45,0
giżycki	57,0	27,9	29,0	57,8	28,3	29,5
gołdapski	27,1	13,4	13,7	27,6	13,7	13,8
iławski	89,2	43,9	45,3	92,9	46,0	46,9
kętrzyński	67,8	33,2	34,6	66,6	32,8	33,9
lidzbarski	43,5	21,5	22,0	43,2	21,3	21,9
mragowski	50,4	24,8	25,5	51,4	25,2	26,2
nidzicki	34,1	16,9	17,2	34,4	17,1	17,2
nowomiejski	43,3	21,3	22,0	44,3	21,9	22,3
olecki	34,4	17,0	17,4	35,1	17,5	17,6
olsztyński	110,5	54,6	55,9	120,0	59,4	60,5
ostródzki	105,6	52,0	53,6	107,4	53,1	54,4
piski	57,8	29,0	28,8	58,5	29,3	29,2
szczygieński	69,6	34,5	35,1	71,4	35,4	35,9
węgorzewski	24,0	12,0	12,0	23,8	12,0	11,8
Miasta na prawach powiatu:						
Elbląg	128,1	61,5	66,6	124,7	59,7	64,9
Olsztyn	173,1	80,3	92,8	174,6	81,5	93,2

Najliczniejszymi pod względem liczby ludności były miasta na prawach powiatu Olsztyn (174,6 tys. osób) i Elbląg (124,7 tys. osób) oraz powiat ziemski olsztyński (120,0 tys. osób), które skupiały odpowiednio 12,0%, 8,6% i 8,3% mieszkańców województwa. Najmniejsze powiaty to: węgorzewski liczący 23,8 tys. osób (1,6% ludności województwa), gołdapski – 27,6 tys. osób (1,9%) i nidzicki – 34,4 tys. osób (2,4%).

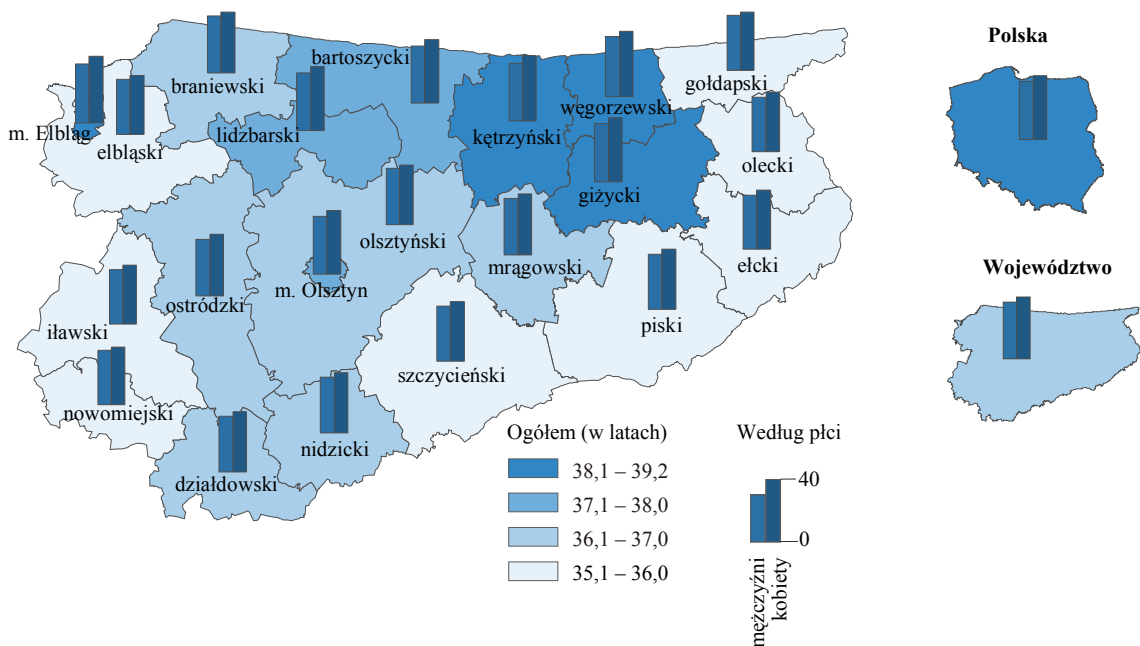
Zmiany w stanie ludności, jakie zaobserwowano w latach 2002–2011 w poszczególnych powiatach województwa warmińsko-mazurskiego, były zróżnicowane. W Elblągu i pięciu powiatach ziemskich odnotowano spadek liczby ludności; największy w Elblągu (o 2,7%), następnie w powiecie braniewskim (o 2,3%) i bartoszyckim (o 1,9%). Z kolei najwyższy przyrost ludności wystąpił w powiatach położonych w pobliżu największych miast

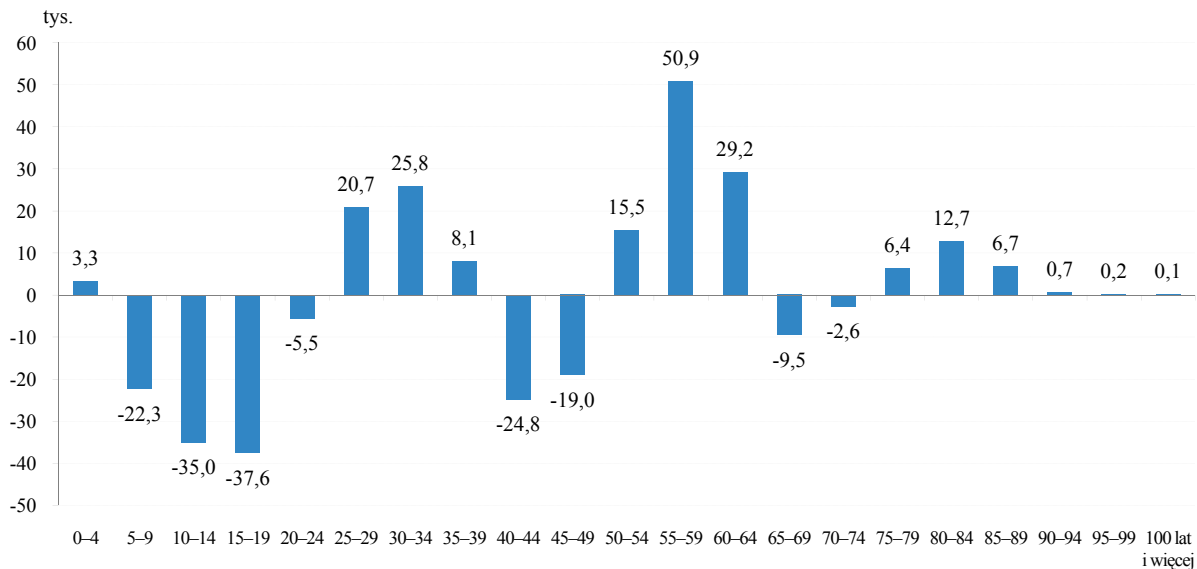
Wykres 1. Ludność według płci i wieku w latach 2002 i 2011

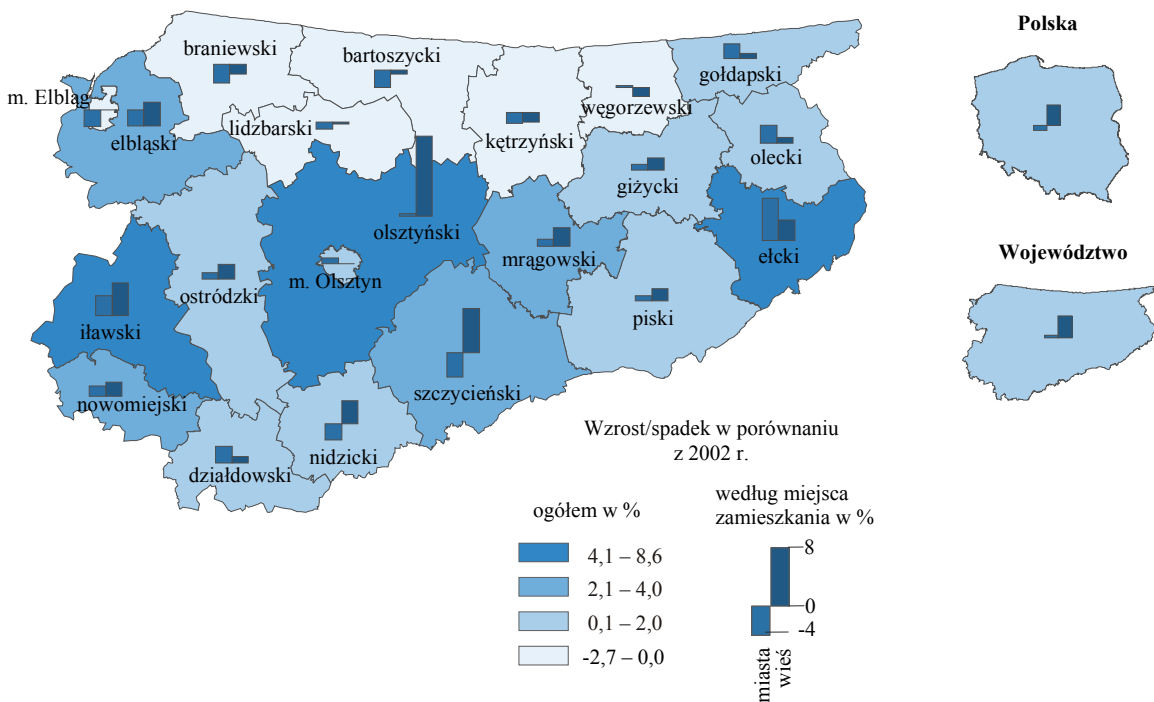
Mapa 1. Mediana wieku ludności według powiatów w 2011 r.

Wykres 2. Zmiany liczby ludności według grup wieku w latach 2002–2011

Mapa 2. Zmiany liczby ludności według powiatów w latach 2002–2011
w %

województwa, czyli w powiecie olsztyńskim (o 8,6%), ełckim (o 5,7%), iławskim (o 4,2%) i elbląskim (o 3,5%).

Tabl. 2.3. Przyrosty/ubytki liczby ludności miejskiej i wiejskiej według powiatów w latach 2002–2011

Wyszczególnienie	Przyrost/Ubytek					
	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś
	w tysiącach			(2002 r. = 100)		
Województwo	23,8	3,1	20,7	101,7	100,4	103,6
Powiaty:						
bartoszycki	-1,2	-1,0	-0,2	98,1	97,1	99,4
braniewski	-1,0	-0,7	-0,3	97,7	97,0	98,5
działdowski	1,2	0,8	0,4	101,8	102,7	101,0
elbląski	2,0	0,4	1,5	103,5	102,6	103,9
ełcki	4,8	3,8	1,0	105,7	106,9	103,4
giżycki	0,8	0,3	0,5	101,4	101,0	102,0
gołdapski	0,5	0,3	0,1	101,7	102,5	100,9
iławski	3,7	1,7	2,0	104,2	103,3	105,4
kętrzyński	-1,2	-0,7	-0,5	98,3	98,2	98,4
lidzbarski	-0,4	-0,3	-0,1	99,2	98,8	99,7
mragowski	1,1	0,3	0,8	102,1	101,2	103,1
nidzicki	0,3	-0,4	0,7	100,9	97,3	103,7
nowomiejski	1,0	0,2	0,8	102,2	101,7	102,4
olecki	0,7	0,5	0,2	101,9	103,0	101,0
olsztyński	9,5	0,2	9,3	108,6	100,4	113,1
ostródzki	1,8	0,6	1,3	101,7	101,0	102,4
piski	0,7	0,3	0,5	101,3	100,8	102,0
szczygieński	1,7	-1,2	2,9	102,5	96,0	107,2
węgorzewski	-0,2	0,0	-0,2	99,4	100,3	98,5
Miasta na prawach powiatu:						
Elbląg	-3,5	-3,5	x	97,3	97,3	x
Olsztyn	1,5	1,5	x	100,9	100,9	x

W 2011 r. największy udział ludności miejskiej (z pominięciem miast na prawach powiatu) odnotowano w powiecie ziemskim ełckim (66,7%), lidzbarskim (59,9%) i piskim (59,1%), natomiast najmniejszy w nowomiejskim (25,2%), elbląskim (29,3%) i olsztyńskim (33,2%).

Wskaźnik gęstości zaludnienia wykazywał znaczne zróżnicowanie między powiatami województwa. W Olsztynie na 1 km² powierzchni przypadało 1977 osób, w Elblągu 1562 osoby. W grupie powiatów ziemskich największą gęstość zaludnienia odnotowano w ełckim (80 osób na 1 km²), działdowskim (70) i iławskim (67). W kilku powiatach ziemskich wskaźnik zaludnienia był trzykrotnie niższy od przeciętnego w kraju, m.in. w powiecie piskim (33 osoby na 1 km²), węgorzewskim (34) i gołdapskim (36).

2.2. Ludność według płci i wieku

Wyniki spisu przeprowadzonego w 2011 r. wykazały, że mężczyźni stanowili 49,0% ogółu ludności województwa (kobiety 51,0%). W porównaniu do poprzedniego spisu populacja mężczyzn wzrosła, a populacja kobiet zmniejszyła się o 0,1 p. proc. Współczynnik feminizacji (liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) obniżył się ze 105 do 104 kobiet na 100 mężczyzn.

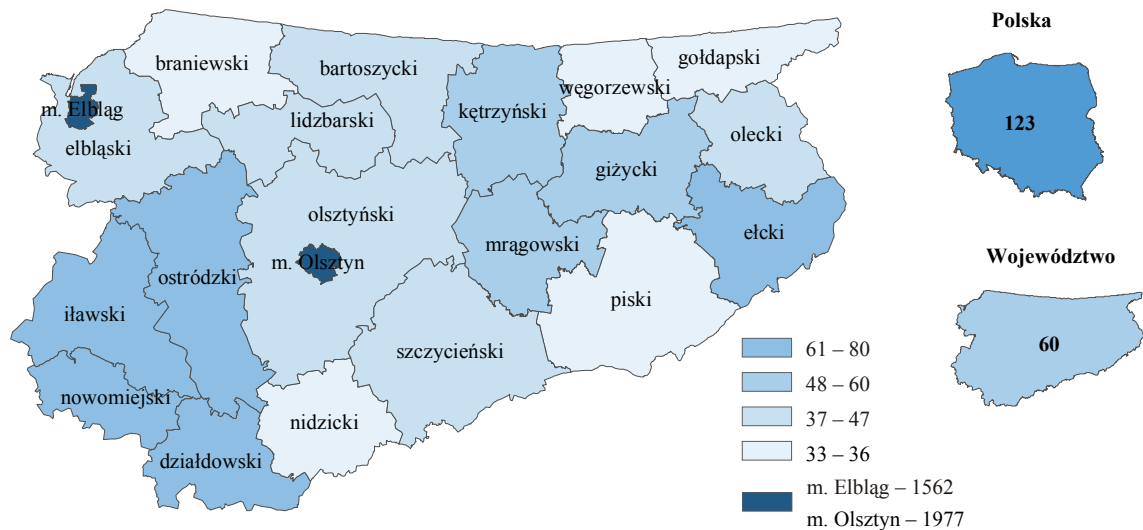
Struktura ludności według płci i współczynnik feminizacji kształtowały się odmiennie w mieście i na wsi. W miastach mieszkało więcej kobiet niż mężczyzn (52,2% i 47,8%), natomiast na wsi więcej mężczyzn niż kobiet (50,7% i 49,3%). Na 100 mężczyzn przypadało 109 kobiet w mieście i 97 na wsi. Warmińsko-mazurskie znalazło się w grupie pięciu województw o przewadze liczebnej mężczyzn na wsi. Obszary wiejskie pozostałych województw charakteryzowały się równowagą płci albo większym udziałem kobiet.

Współczynnik feminizacji zmienia się wraz z wiekiem ludności. W 2011 r. nadwyżka liczby mężczyzn nad liczbą kobiet utrzymywała się do 38 roku życia w mieście i aż do 61 roku życia na wsi. W starszych grupach wieku więcej było kobiet. Wśród ludności w wieku 65–69 lat na 100 mężczyzn przypadało 130 kobiet w mieście i 120 na wsi, natomiast w grupie wieku 70 lat i więcej – 191 kobiet w mieście i 185 na wsi. Granica wieku, liczebnej przewagi mężczyzn, przesunęła się o kilka lat w stosunku do wyników poprzedniego spisu. W NSP 2002 większą liczbę mężczyzn niż kobiet notowano do 31 roku życia w miastach i 55 roku życia na wsi.

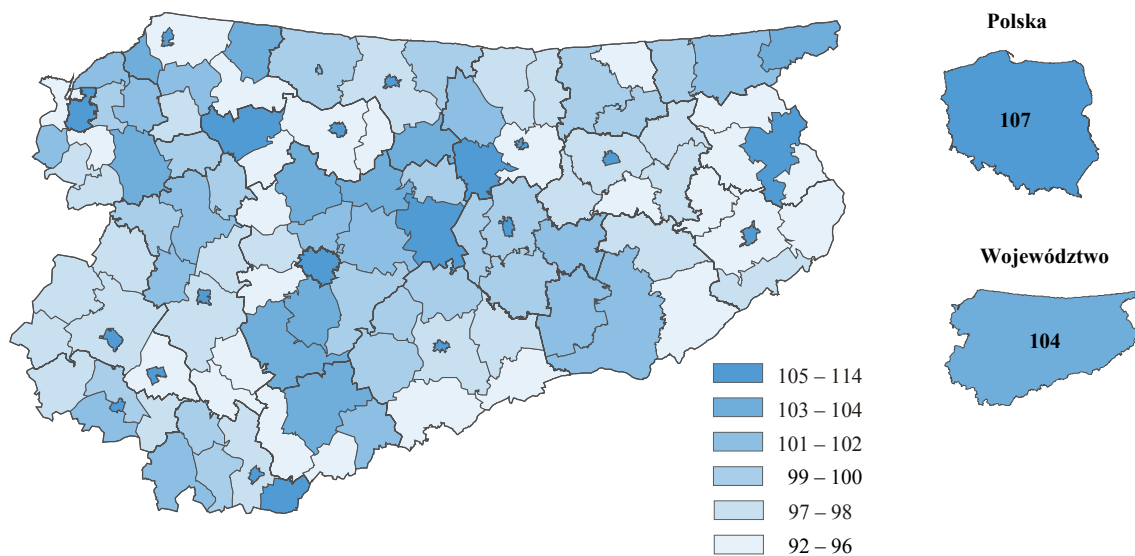
Wartość współczynnika feminizacji jest zróżnicowana przestrzennie. Najwięcej kobiet na 100 mężczyzn przypadało w Olsztynie (114) i Elblągu (109). Przewagę liczebną mężczyzn nad kobietami odnotowano tylko w powiecie węgorzewskim, gdzie współczynnik feminizacji wyniósł 99. Równowagą płci charakteryzowały się dwa powiaty: braniewski i piski.

W 2011 roku mediana wieku mieszkańca województwa wyniosła 36,9 lat. Mediana wieku, inaczej wiek środkowy oznacza, że połowa populacji wiek ten przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła. Mężczyźni byli młodsi niż kobiety (35,3 lat i 38,6 lat), natomiast mieszkańcy miast starsi od mieszkańców wsi (38,1 lat i 35,0 lat). Populacja województwa należy do najmłodszych w kraju. Średni wiek „statystycznego Polaka” był wyższy niż mieszkańca województwa warmińsko-mazurskiego i wynosił 38,1 lat. Wiek środkowy ludności, w porównaniu do poprzedniego spisu, wzrósł o 3,1 lat w województwie i o 2,3 lat w kraju.

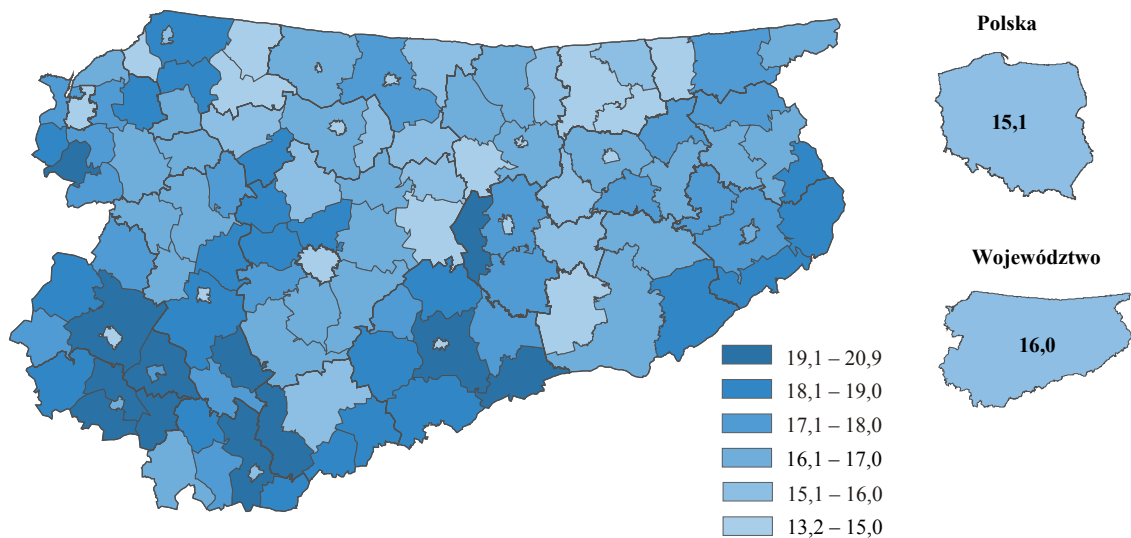
Mapa 3. Liczba osób przypadająca na 1 km² powierzchni według powiatów w 2011 r.

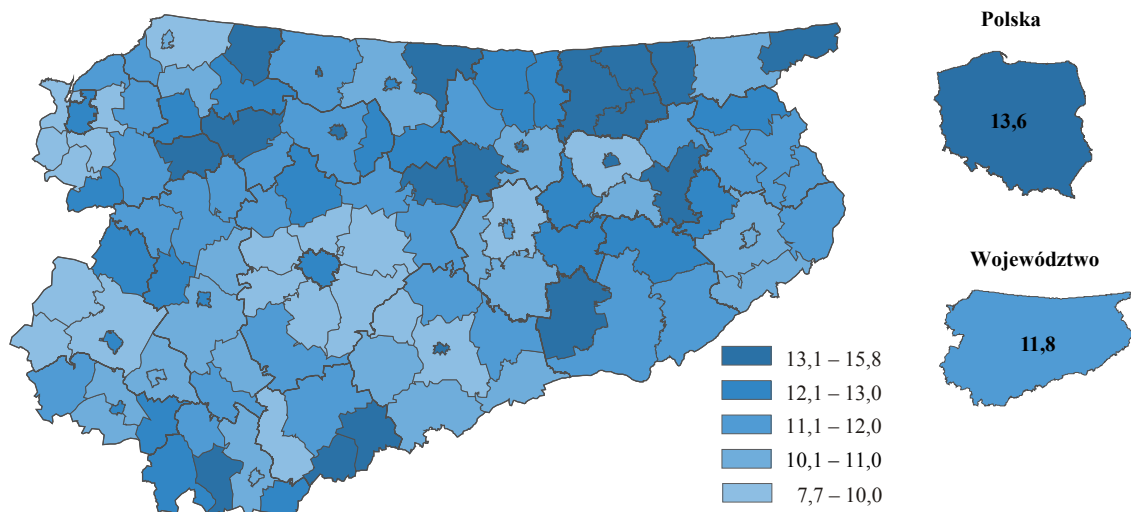
Mapa 4. Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn według gmin w 2011 r.

Mapa 5. Ludność w wieku 14 lat i mniej według gmin w 2011 r.
w % ludności ogółem

Mapa 6. Ludność w wieku 65 lat i więcej według gmin w 2011 r.
w % ludności ogółem

Analiza mediany wieku ludności, w podziale terytorialnym według powiatów, pokazała jej przestrzenne zróżnicowanie. Najstarszymi w województwie okazali się mieszkańcy powiatu węgorzewskiego i Elbląga (mediana wieku 39,2 lat) oraz powiatu kętrzyńskiego (38,3 lat), natomiast najmłodszymi mieszkańcy powiatu elckiego (35,1), nowomiejskiego (35,2) i elbląskiego (35,5).

W latach 2002–2011 nastąpiły znaczne zmiany w strukturze ludności według wieku. Różnica ta jest wynikiem przesuwania się w czasie wyżów i niżów demograficznych przez kolejne grupy wieku ludności. W okresie między spisami liczba osób w wieku 15 lat i więcej zwiększyła się o 77,7 tys. (6,8%), natomiast liczba dzieci (0–14 lat) zmniejszyła się o 53,9 tys. (18,9%), co jest efektem obserwowanej w minionym dziesięcioleciu niskiej dzietności.

Tabl. 2.4. Stan i struktura ludności według biologicznych grup wieku i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	Ogółem	Ludność w wieku			
		0–14 lat	15–64 lata	65 lat i więcej	
w tysiącach					
Ogółem	2002	1 428,4	286,0	986,0	156,4
	2011	1 452,1	232,0	1049,3	170,8
Miasta	2002	860,2	155,5	611,7	93,0
	2011	863,4	125,5	631,1	106,7
Wieś	2002	568,1	130,5	374,3	63,3
	2011	588,8	106,6	418,1	64,1
w odsetkach					
Ogółem	2002	100,0	20,0	69,0	10,9
	2011	100,0	16,0	72,3	11,8
Miasta	2002	100,0	18,1	71,1	10,8
	2011	100,0	14,5	73,1	12,4
Wieś	2002	100,0	23,0	65,9	11,1
	2011	100,0	18,1	71,0	10,9
dynamika zmian (2002 r. = 100)					
Ogółem		101,7	81,1	106,4	109,3
Miasta		100,4	80,7	103,2	114,7
Wieś		103,6	81,7	111,7	101,2

Uwaga. Dla 2002 r. w podziale według wieku nie uwzględniono osób o nieustalonym wieku.

W wyniku wyżej opisanych zmian, w strukturze ludności według biologicznych grup wieku, odsetek dzieci do lat 14 zmniejszył się o 4 p. proc., natomiast odsetek osób w wieku

15–64 lata wzrósł o 3,3 p. proc. W najstarszej grupie wieku (65 lat i więcej) odnotowano najmniejszą różnicę – wzrost o 0,9 p. proc.

Efektorem niekorzystnych trendów demograficznych, obserwowanej od lat niskiej dzietności, był również znaczny ubytek ludności w tzw. edukacyjnych grupach wieku (3–24 lata). W okresie dzielącym oba spisy, populacja ludzi młodych, w wieku 3–24 lata, zmniejszyła o 100,8 tys. osób, czyli o 20,4%. W najmłodszej grupie wieku (3–6 lat) ubyło 10,4% dzieci. W kolejnych grupach edukacyjnych zjawisko nasiliło się. Największe zmiany – ubytek o 29,2%, odnotowano w przypadku dzieci w wieku szkoły podstawowej, następnie dzieci w wieku gimnazjalnym (o 28,8%) i w wieku szkoły średniej (o 20,2%). Liczebność osób w wieku szkoły wyższej (19–24 lata) zmniejszyła się o 8,0%.

Tabl. 2.5. Stan i struktura ludności według edukacyjnych grup wieku i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011

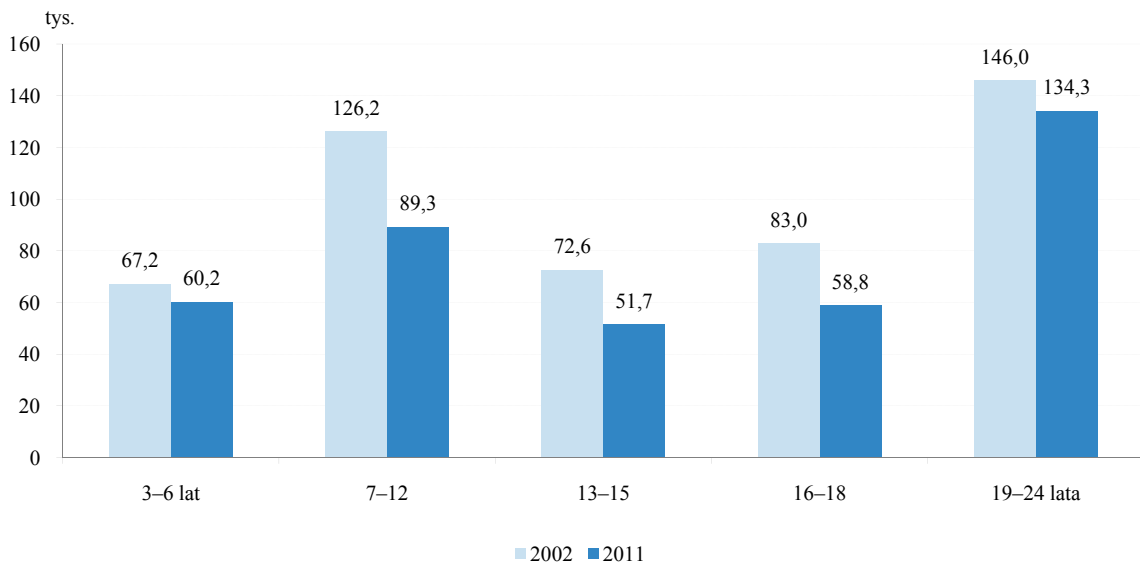
Wyszczególnienie	Ludność według edukacyjnych grup wieku						
	razem	3–6 lat	7–12	13–15	16–18	19–24 lata	
	w tysiącach						
Ogółem	2002	495,1	67,2	126,2	72,6	83,0	146,0
	2011	394,3	60,2	89,3	51,7	58,8	134,3
Miasta	2002	284,9	35,8	68,7	41,3	49,4	89,8
	2011	216,1	33,1	47,4	27,2	31,9	76,6
Wieś	2002	210,2	31,4	57,5	31,4	33,6	56,2
	2011	178,2	27,2	41,9	24,5	26,9	57,7
	w odsetkach ludności ogółem						
Ogółem	2002	34,7	4,7	8,8	5,1	5,8	10,2
	2011	27,2	4,1	6,2	3,6	4,1	9,2
Miasta	2002	33,1	4,2	8,0	4,8	5,7	10,4
	2011	25,0	3,8	5,5	3,1	3,7	8,9
Wieś	2002	37,0	5,5	10,1	5,5	5,9	9,9
	2011	30,3	4,6	7,1	4,2	4,6	9,8
	dynamika zmian (2002=100)						
Ogółem		79,6	89,6	70,8	71,2	70,8	92,0
Miasta		75,9	92,4	69,1	65,8	64,6	85,3
Wieś		84,8	86,5	72,8	78,2	80,0	102,6

Uwaga. Dla 2002 r. w podziale według wieku nie uwzględniono osób o nieustalonym wieku.

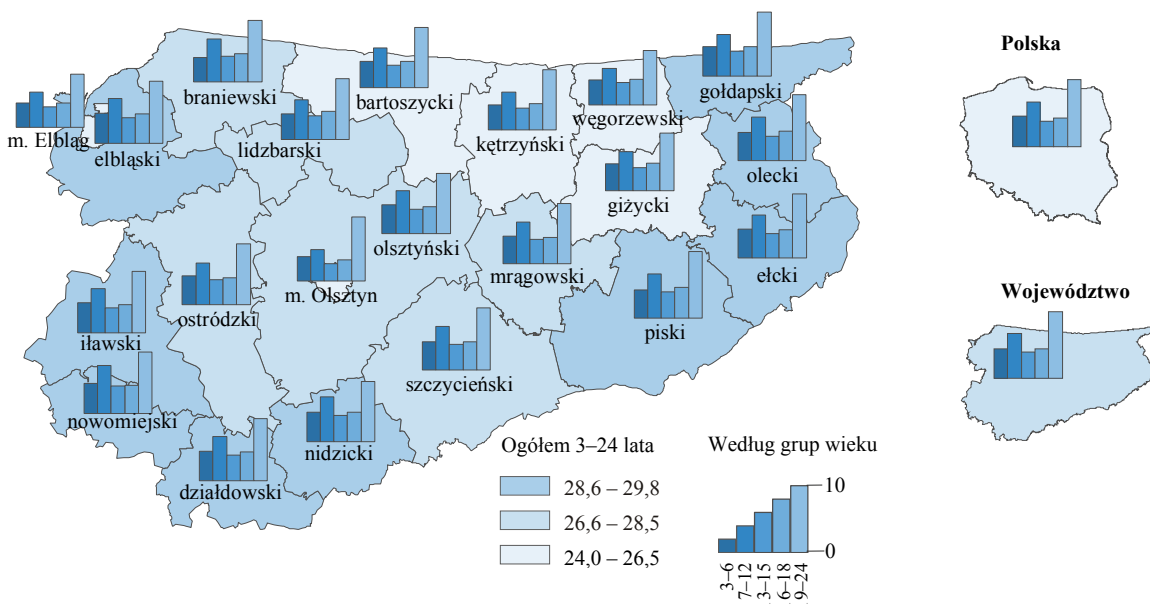
Porównanie wyników ostatnich spisów wykazało zmniejszenie zarówno liczby, jak i odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym. W 2011 r. udział ludności w wieku 0–17 lat w ogólnej populacji wyniósł 19,8% wobec 25,6% w 2002 r. Mniej dzieci i młodzieży odnotowano zarówno wśród ludności miejskiej, jak i wiejskiej. Populacja osób w wieku 0–17

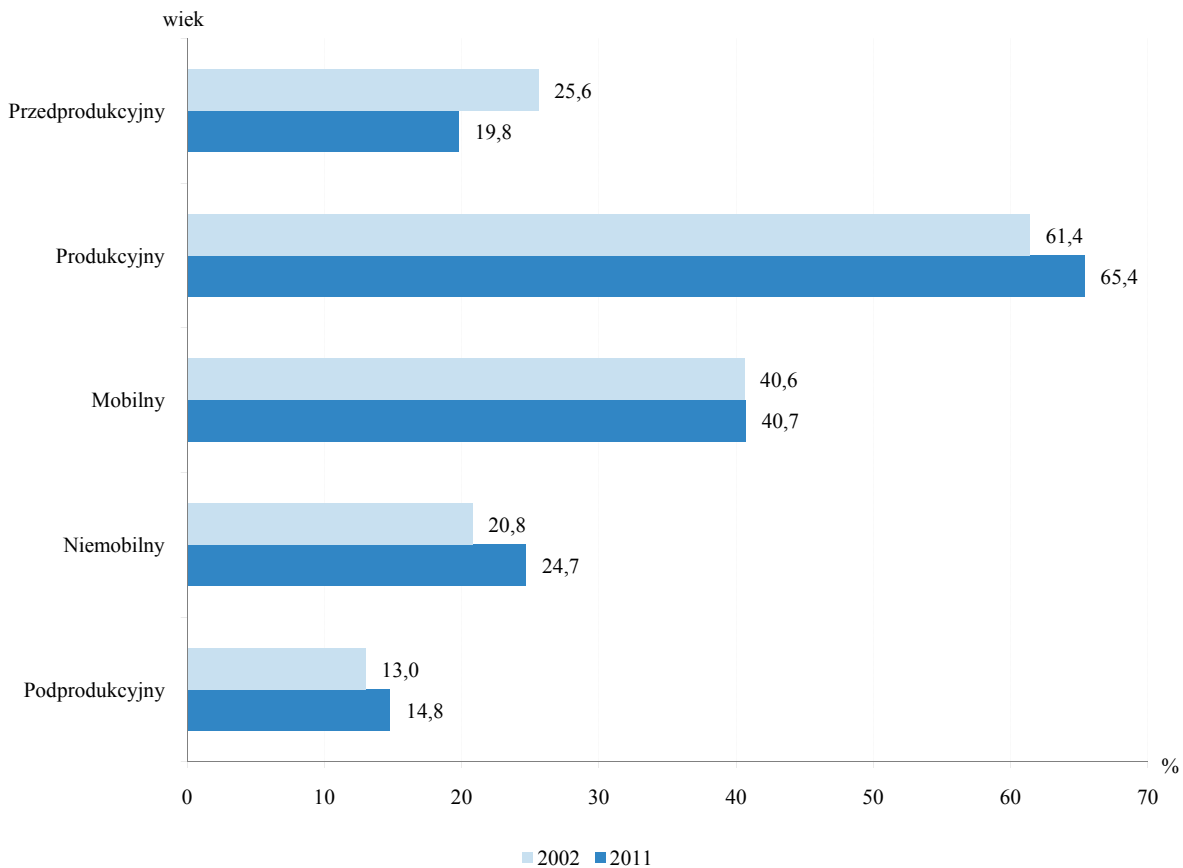
Wykres 3. Ludność według edukacyjnych grup wieku w latach 2002 i 2011

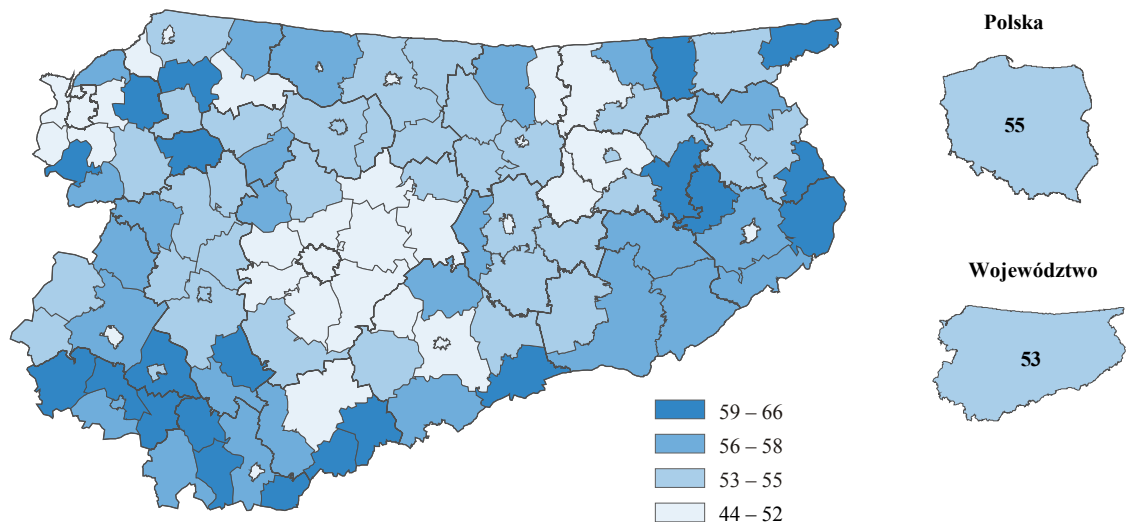
Mapa 7. Ludność według edukacyjnych grup wieku i powiatów w 2011 r. w % ludności ogółem

Wykres 4. Ludność według ekonomicznych grup wieku w latach 2002 i 2011

Mapa 8. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym według gmin w 2011 r.

lat w miastach zmniejszyła się z 201,8 tys. do 155,4 tys., natomiast na wsi z 163,2 tys. do 132,5 tys. W wyniku wspomnianych zmian, udział ludności w wieku przedprodukcyjnym zmniejszył się z 23,5% do 18,0% w miastach i z 28,7% do 22,5% na wsi.

Tabl. 2.6. Stan i struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	Ogółem	Ludność w wieku					poprodukcyjnym (mężczyźni i 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej)
		przedprodukcyjnym (0–17 lat)	produkcyjnym (mężczyźni 18–64, kobiety 18–59 lat)			niemobilnym (mężczyźni i 45–64, kobiety 45–59 lat)	
			razem	mobilnym (18–44 lata)			
w tysiącach							
Ogółem	2002	1 428,4	365,0	876,9	580,4	296,4	186,4
	2011	1 452,1	287,9	949,2	590,4	358,9	215,0
Miasta	2002	860,2	201,8	546,8	353,7	193,0	111,6
	2011	863,4	155,4	571,3	349,0	222,3	136,7
Wieś	2002	568,1	163,2	330,1	226,7	103,4	74,8
	2011	588,8	132,5	378,0	241,3	136,6	78,4
w odsetkach							
Ogółem	2002	100,0	25,6	61,4	40,6	20,8	13,0
	2011	100,0	19,8	65,4	40,7	24,7	14,8
Miasta	2002	100,0	23,5	63,5	41,1	22,4	13,0
	2011	100,0	18,0	66,2	40,4	25,7	15,8
Wieś	2002	100,0	28,7	58,1	39,9	18,2	13,2
	2011	100,0	22,5	64,2	41,0	23,2	13,3
dynamika zmian (2002 r. = 100)							
Ogółem		101,7	78,9	108,2	101,7	121,1	115,3
Miasta		100,4	77,0	104,5	98,7	115,2	122,5
Wieś		103,6	81,2	114,5	106,4	132,1	104,8

Uwaga. Dla 2002 r. w podziale według wieku nie uwzględniono osób o nieustalonym wieku.

Podstawowy wpływ na zmniejszenie populacji osób w wieku przedprodukcyjnym miała niska liczba urodzeń, a także osiągnięcie pełnoletniości przez osoby urodzone w wyżu demograficznym drugiej połowy lat 80-tych.

W stosunku do 2002 roku wzrosła zarówno liczebność (o 72,3 tys. osób), jak i odsetek (o 4 p. proc.) ludności w wieku produkcyjnym. Przy czym, grupa wieku mobilnego (18–44 lata) pozostała prawie bez zmian, a istotnie zwiększyła się liczba (o 62,5 tys. osób) i odsetek

(o 3,9 p. proc.) ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym (45–64 lata mężczyźni oraz 45–59 lat kobiety).

Zwiększył się także – do 14,8% (o 1,8 p. proc.) – udział ludności w wieku poprodukcyjnym. W stosunku do poprzedniego spisu liczba osób w tej grupie wieku wzrosła o 28,6 tys.

W konsekwencji zmian w ekonomicznych grupach wieku obniżył się współczynnik obciążenia demograficznego. Oznacza to, że w 2011 r. na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadały 53 osoby w wieku nieprodukcyjnym, czyli o 10 osób mniej niż miało to miejsce w 2002 r. Większy spadek wartości wskaźnika odnotowano dla ludności wiejskiej (o 16 punktów) niż miejskiej (o 6 punktów).

Obniżenie współczynnika obciążenia demograficznego w województwie wynika wyłącznie ze zmniejszenia wartości współczynnika dotyczącego ludności w wieku przedprodukcyjnym. W grupie tej odnotowano spadek o 12 punktów (z 42 w 2002 r. do 30 w 2011 r.), podczas gdy współczynnik dla wieku poprodukcyjnego wzrósł o 2 punkty (z 21 do 23). W rezultacie obserwowanych zmian zmniejszyło się obciążenie ludnością w wieku przedprodukcyjnym, a wzrastało obciążenie ludnością w wieku poprodukcyjnym.

Tabl. 2.7. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym według płci i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	2002			2011		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
Ogółem	63	54	72	53	42	65
w tym w wieku:						
przedprodukcyjnym ...	42	41	42	30	29	31
poprodukcyjnym	21	13	30	23	13	34
Miasta	57	50	64	51	40	62
Wieś	72	60	86	56	44	69

Malejący – w ogólnej populacji – odsetek dzieci i młodzieży, wzrost udziału ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym, a także coraz większy odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym stanowią stały, obserwowany od lat trend, a jego podstawową przyczyną jest niska dzietność, nie gwarantująca prostej zastępowalności pokoleń.

Warmińsko-mazurskie należy do grupy województw o stosunkowo dużej liczbie osób młodych, w wieku do 17 lat, przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wyniki spisu pokazały, że korzystniejszym, wyższym współczynnikiem charakteryzowały się jedynie

cztery województwa: podkarpackie, małopolskie, pomorskie i wielkopolskie. Z kolei liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym była w województwie najniższa w kraju. Wyższy współczynnik dla wieku przedprodukcyjnego niż dla wieku poprodukcyjnego, obserwowany w województwie, świadczy o większej liczbie osób, które będą wchodzić na rynek pracy od liczby osób, które rynek ten już opuściły.

W układzie powiatowym województwa warmińsko-mazurskiego najniższy poziom współczynnika obciążenia demograficznego odnotowano w Olsztynie (49 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym), a najwyższy w powiecie nowomiejskim (60).

2.3. Ludność według stanu cywilnego

Struktura ludności według stanu cywilnego uwarunkowana jest czynnikami demograficznymi, tj. liczbą osób w poszczególnych grupach wieku, liczbą małżeństw i rozwodów, liczbą zgonów, a także sytuacją społeczno-ekonomiczną kraju, wpływającą na podejmowanie decyzji prorodzinnych.

W spisie z 2011 r. i wcześniejszym z 2002 r. wyodrębniono dwa rodzaje stanu cywilnego: prawny i faktyczny. Badanie stanu cywilnego, w obu spisach, przeprowadzono dla ludności w wieku 15 lat i więcej.

Stan cywilny prawny

Stan cywilny prawny dotyczy formalnej sytuacji respondentów i wyróżnia cztery kategorie: kawaler/panna, żonaty/zamężna, wdowiec/wdowa, rozwiedziony/rozwiedziona. Osoby posiadające orzeczoną przez sąd separację zaliczono do grupy żonatych/zamężnych.

Liczba ludności w wieku 15 lat i więcej w województwie warmińsko-mazurskim w 2011 r. wyniosła 1220,1 tys. osób i w porównaniu do 2002 r. wzrosła o 77,7 tys., o 6,7%.

W odniesieniu do wyników spisu z 2002 roku struktura ludności według stanu cywilnego prawnego zmieniła się. Ubyło kawalerów (z 34,9% do 34,0%) i panien (z 25,1% do 23,7%). Zmniejszył się udział żonatych mężczyzn (z 58,6% do 55,4%) i zamężnych kobiet (z 55,6% do 52,6%), co było spowodowane niską liczbą corocznie zawieranych związków małżeńskich. Wzrósł nieznacznie udział wdowców (z 2,6% do 2,9%) i wdów (z 14,2% do 14,7%) oraz znacznie udział osób rozwiedzionych, zarówno mężczyzn (z 3,5% do 4,8%), jak i kobiet (z 4,7% do 6,3%).

Tabl. 2.8. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego w latach 2002 i 2011

Stan cywilny prawny	2002			2011		
	razem	męż- czyźni	kobiety	razem	męż- czyźni	kobiety
	w tysiącach					
Ogółem	1142,4	551,9	590,5	1220,1	592,3	627,8
Kawalerowie, panny	341,1	192,7	148,4	350,6	201,7	149,0
Żonaci, zamężne	651,2	323,2	328,0	658,7	328,2	330,5
Wdowcy, wdowy	97,8	14,1	83,8	109,3	17,0	92,3
Rozwiedzeni, rozwiedzione .	46,7	19,2	27,5	68,0	28,4	39,5
Nieustalony	5,6	2,8	2,8	33,5	17,0	16,5
	w odsetkach (struktura pionowa)					
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kawalerowie, panny	29,9	34,9	25,1	28,7	34,0	23,7
Żonaci, zamężne	57,1	58,6	55,6	54,0	55,4	52,6
Wdowcy, wdowy	8,6	2,6	14,2	9,0	2,9	14,7
Rozwiedzeni, rozwiedzione .	4,0	3,5	4,7	5,6	4,8	6,3
Nieustalony	0,5	0,5	0,5	2,7	2,9	2,6

Czynnikami różnicującymi strukturę ludności według stanu cywilnego jest płeć i wiek. Wyniki spisu z 2011 roku pokazały, że ponad 1/3 mężczyzn w wieku 15 lat i więcej stanowili kawalerowie. Odsetek panien był znacznie niższy – nie przekraczał 1/4 omawianej populacji. Wspomniana rozbieżność wynika z różnego wieku zawierania małżeństwa – kobiety w chwili ślubu są przeciętnie o dwa lata młodsze od mężczyzn.

Odsetek żonatych mężczyzn był również nieco wyższy (55,4%) w porównaniu z zamężnymi kobietami (52,6%). Różnica ta wynika z wyższej umieralności mężczyzn, powodującej częstsze owdowienia kobiet. Mężczyźni najczęściej do końca życia pozostają żonaci, a starsze kobiety są wdowami.

Wyniki spisu z 2011 roku wykazały pięciokrotnie wyższy odsetek owdowiałych kobiet (14,7%) niż mężczyzn (2,9%). Większy udział wdów niż wdowców dotyczył wszystkich analizowanych grup wieku, i wynikał z dłuższego (o 8–9 lat) trwania życia kobiet niż mężczyzn. Największy odsetek osób owdowiałych odnotowano w najstarszej grupie wieku. Wśród kobiet w wieku 65 lat i więcej wdowy stanowiły 59,6%, a wśród mężczyzn w tym samym wieku udział wdowców wyniósł 16,8%.

Osoby rozwiedzione stanowiły najmniej liczną grupę ludności; mężczyźni – 4,8%, kobiety – 6,3%. Najwyższy udział rozwiedzionych odnotowano w grupie wieku 45–54 lata, w przypadku mężczyzn – 8,3% i kobiet – 10,8%. Odsetek osób po rozwodzie w kolejnych grupach wieku systematycznie zmniejszał się.

Struktura ludności według stanu cywilnego zależy od miejsca zamieszkania – jest inna dla mieszkańców miast i wsi. W miastach odsetek kawalerów i panien był niższy niż na wsi (27,1% i 31,2%). Ze względu na to, że mieszkańcy miast rozwodzą się częściej, w populacji miejskiej odnotowano 6,7% rozwodników, a w wiejskiej 3,9%. Z kolei ludność miejska od wiejskiej tylko nieznacznie różniła się odsetkiem osób pozostających w małżeństwie (54,1% i 53,9%) i odsetkiem osób owdowiałych (9,0% i 8,9%).

Tabl. 2.9. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Stan cywilny prawny				
		kawalerowie, panny	żonaci, zamężne	wdowcy, wdowy	rozwiedzeni, rozwiedzione	nieustalony
w odsetkach (struktura pozioma)						
Ogółem	100,0	28,7	54,0	9,0	5,6	2,7
Mężczyźni	100,0	34,0	55,4	2,9	4,8	2,9
Kobiety	100,0	23,7	52,6	14,7	6,3	2,6
Miasta	100,0	27,1	54,1	9,0	6,7	3,2
Wieś	100,0	31,2	53,9	8,9	3,9	2,1
w odsetkach (struktura pionowa)						
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mężczyźni	48,5	57,5	49,8	15,6	41,8	50,7
Kobiety	51,5	42,5	50,2	84,4	58,2	49,3
Miasta	60,5	57,0	60,6	60,7	72,4	69,8
Wieś	39,5	43,0	39,4	39,3	27,6	30,2

Warmińsko-mazurskie charakteryzowało się niższym od ogólnopolskiego udziałem kawalerów i panien (28,7% i 28,8%), żonatyh i zamężnych (54,0% i 55,8%), wdowców i wdów (9,0% i 9,6%), natomiast wyższym odsetkiem osób rozwiedzionych (5,6% i 5,0%).

Analiza stanu cywilnego prawnego, w skali powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, wykazała największe przestrzenne zróżnicowanie odsetka osób rozwiedzionych. Najniższy udział rozwodników odnotowano w powiecie nowomiejskim (3,0%), działdowskim (3,1%) i iławskim (3,8%), natomiast najwyższy w miastach na prawach powiatu Olsztynie (8,1%) i Elblągu (8,4%). W pozostałych kategoriach stanu cywilnego prawnego zróżnicowanie było mniejsze.

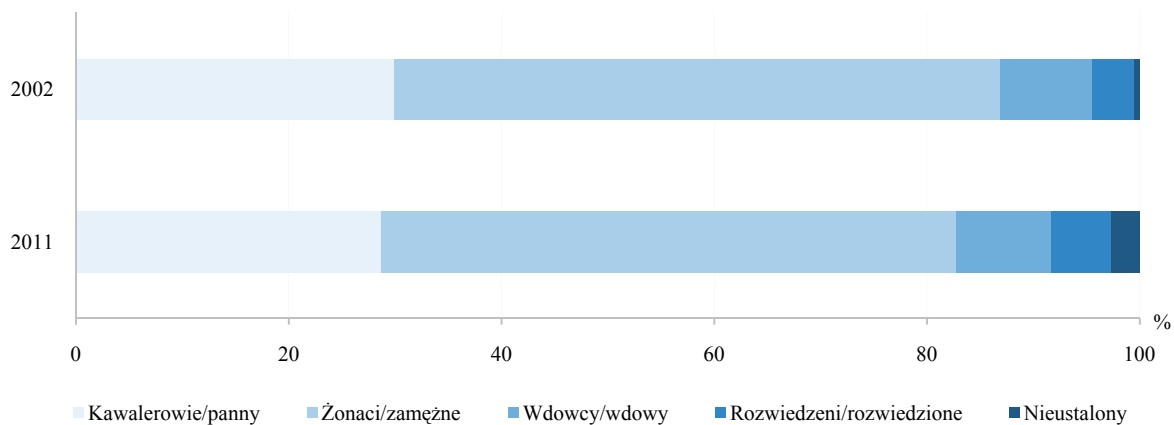
Tabl. 2.10. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego i powiatów w 2011 r.

Podregiony, Powiaty	Ogółem	Stan cywilny prawny				
		kawale- rowie, panny	żonaci, zameżne	wdowcy, wdowy	rozwie- dzeni, rozwie- dzone	nieusta- lony
w odsetkach (struktura pozioma)						
Ogółem	100,0	28,7	54,0	9,0	5,6	2,7
Powiaty:						
bartoszycki	100,0	29,1	52,4	10,2	5,2	3,1
braniewski	100,0	30,1	52,2	9,2	5,4	3,0
działdowski	100,0	27,5	59,2	8,9	3,1	1,2
elbląski	100,0	30,3	53,6	9,0	4,8	2,3
ełcki	100,0	30,8	53,6	8,4	5,9	1,2
giżycki	100,0	28,4	53,9	9,6	5,7	2,4
gołdapski	100,0	30,3	52,8	9,1	4,4	3,4
iławski	100,0	28,0	57,8	8,5	3,8	2,0
kętrzyński	100,0	28,4	52,7	9,8	5,5	3,6
lidzbarski	100,0	28,7	53,2	9,8	5,1	3,2
mragowski	100,0	27,8	53,7	8,9	5,9	3,7
nidzicki	100,0	28,5	54,3	9,7	4,1	3,4
nowomiejski	100,0	29,4	57,9	9,1	3,0	0,6
olecki	100,0	31,5	52,3	9,2	5,3	1,8
olsztyński	100,0	28,8	54,2	8,0	5,3	3,7
ostródzki	100,0	28,4	54,9	9,0	5,1	2,5
piski	100,0	30,9	55,0	9,2	4,1	0,8
szczywieński	100,0	28,5	55,5	8,5	4,6	2,9
węgorzewski	100,0	31,2	52,9	10,0	5,0	0,9
Miasto na prawach powiatu:						
Elbląg	100,0	25,6	53,0	9,4	8,4	3,6
Olsztyn	100,0	28,7	51,0	8,3	8,1	3,9

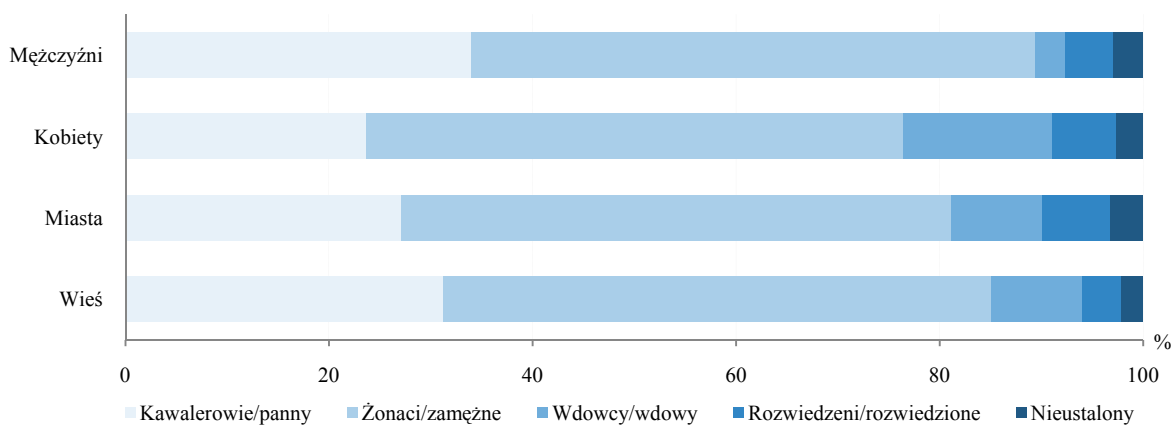
Najbardziej tradycyjnym modelem rodziny wyróżniali się mieszkańcy trzech powiatów: działdowskiego, iławskiego i nowomiejskiego. W wymienionych powiatach odnotowano najwyższy w województwie warmińsko-mazurskim odsetek osób w związkach małżeńskich i jednocześnie najniższy udział osób rozwiedzionych. Odmienną sytuację obserwowano w Olsztynie – najmniejszy w regionie odsetek osób żonatych i zameżnych, natomiast wysoki udział osób rozwiedzionych.

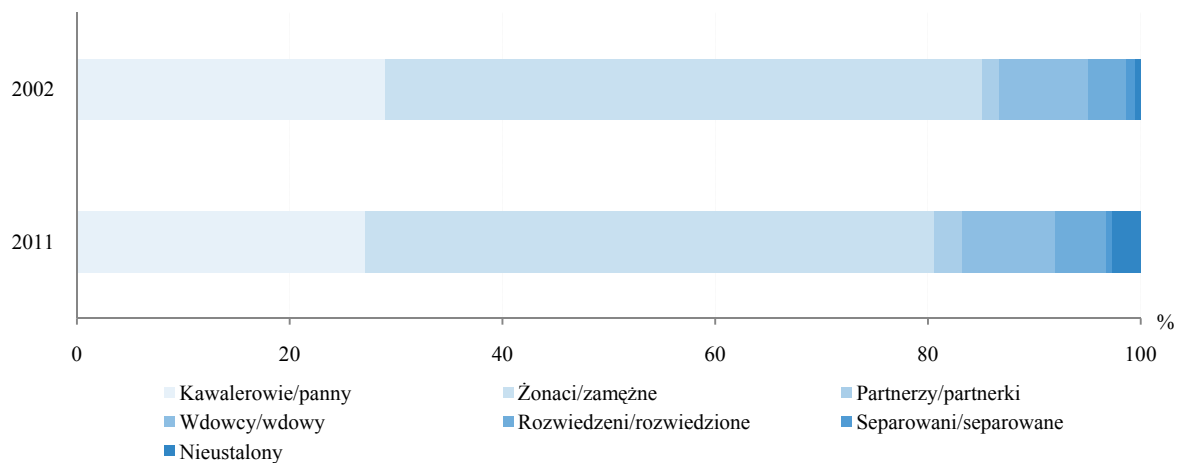
Wykres 5. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego w latach 2002 i 2011

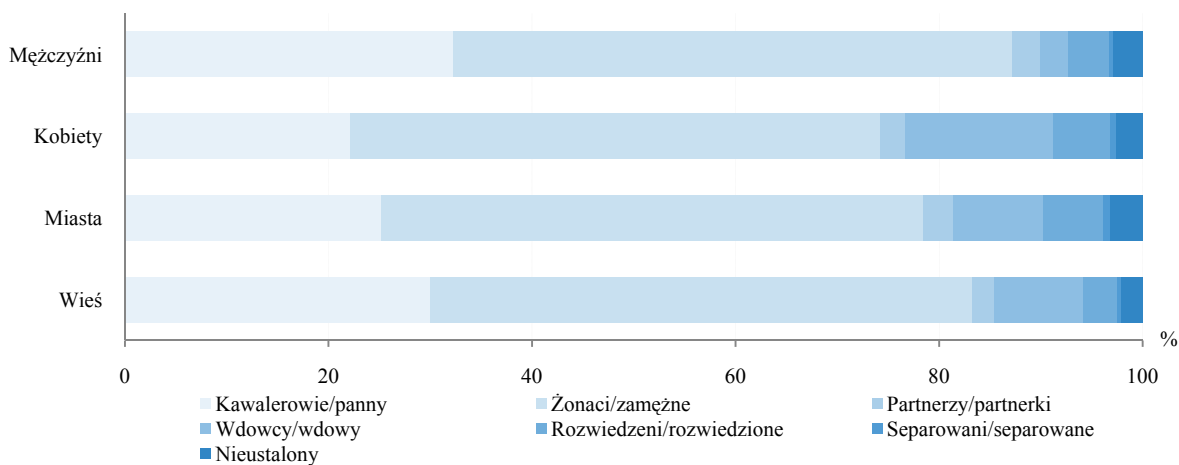
Wykres 6. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego w 2011 r.

Wykres 7. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego w latach 2002 i 2011

Wykres 8. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego w 2011 r.

Stan cywilny faktyczny

W spisie ludności w 2011 r. stan cywilny faktyczny określono w sposób wtórny – na podstawie charakteru związku, w jakim faktycznie żyje dana osoba. Stan cywilny faktyczny – oprócz kategorii prawnych (kawaler/panna, osoby pozostające w prawnym związku małżeńskim, osoby owdowiałe i rozwiedzione) – wyodrębnia dwie dodatkowe kategorie, tj. osoby żyjące w związkach partnerskich (kohabitacyjnych) oraz małżonków pozostających w separacji orzeczonej prawnie albo deklarowanej.

Tabl. 2.11. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego, płci i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	Ogółem	Stan cywilny faktyczny							
		kawalerowie, panny	żonaci, zamężne	partnerzy, partnerki	wdowcy, wdowy	rozwiedzeni, rozwiedzione	w separacji	nieustalony	
w tysiącach									
Ogółem	2002	1142,4	331,8	640,1	18,5	96,0	39,9	10,7	5,5
	2011	1220,1	331,0	650,8	31,7	107,6	59,2	6,3	33,5
Mężczyźni	2002	551,9	187,8	318,3	9,2	13,6	15,7	4,5	2,8
	2011	592,3	191,5	324,7	16,0	16,6	23,9	2,6	17,0
Kobiety	2002	590,5	144,0	321,8	9,2	82,4	24,2	6,2	2,7
	2011	627,8	139,5	326,1	15,7	91,1	35,3	3,7	16,5
Miasta	2002	704,8	198,4	395,5	11,0	57,5	31,1	6,9	4,4
	2011	737,9	186,3	393,7	21,8	65,3	43,2	4,2	23,4
Wieś	2002	437,6	133,3	244,6	7,4	38,5	8,8	3,8	1,2
	2011	482,2	144,7	257,1	9,9	42,3	15,9	2,1	10,1
w odsetkach (struktura pozioma)									
Ogółem	2002	100,0	29,0	56,0	1,6	8,4	3,5	0,9	0,5
	2011	100,0	27,1	53,3	2,6	8,8	4,8	0,5	2,7
Mężczyźni	2002	100,0	34,0	57,7	1,7	2,5	2,8	0,8	0,5
	2011	100,0	32,3	54,8	2,7	2,8	4,0	0,4	2,9
Kobiety	2002	100,0	24,4	54,5	1,6	13,9	4,1	1,0	0,5
	2011	100,0	22,2	51,9	2,5	14,5	5,6	0,6	2,6
Miasta	2002	100,0	28,2	56,1	1,6	8,2	4,4	1,0	0,6
	2011	100,0	25,2	53,4	3,0	8,9	5,9	0,6	3,2
Wieś	2002	100,0	30,5	55,9	1,7	8,8	2,0	0,9	0,3
	2011	100,0	30,0	53,3	2,1	8,8	3,3	0,4	2,1

W okresie 9 lat od poprzedniego spisu, w strukturze ludności według faktycznego stanu cywilnego zaobserwowano zmniejszenie udziału kawalerów i panien (z 29,0% do 27,1%), osób pozostających w związkach małżeńskich (z 56,0% do 53,3%) oraz osób żyjących w separacji (z 0,9% do 0,5%). Wzrósł natomiast odsetek osób deklarujących związki partnerskie (z 1,6% do 2,6%), osób rozwiedzionych (z 3,5% do 4,8%) oraz wdów i wdowców (z 8,4% do 8,8%). Należy podkreślić, że w odniesieniu do poprzedniego spisu największe

zmiany nastąpiły w przypadku osób pozostających w związkach kohabitacyjnych. Liczba partnerów i partnerek wzrosła znacznie z 18,5 tys. do 31,7 tys. (o 71,8%).

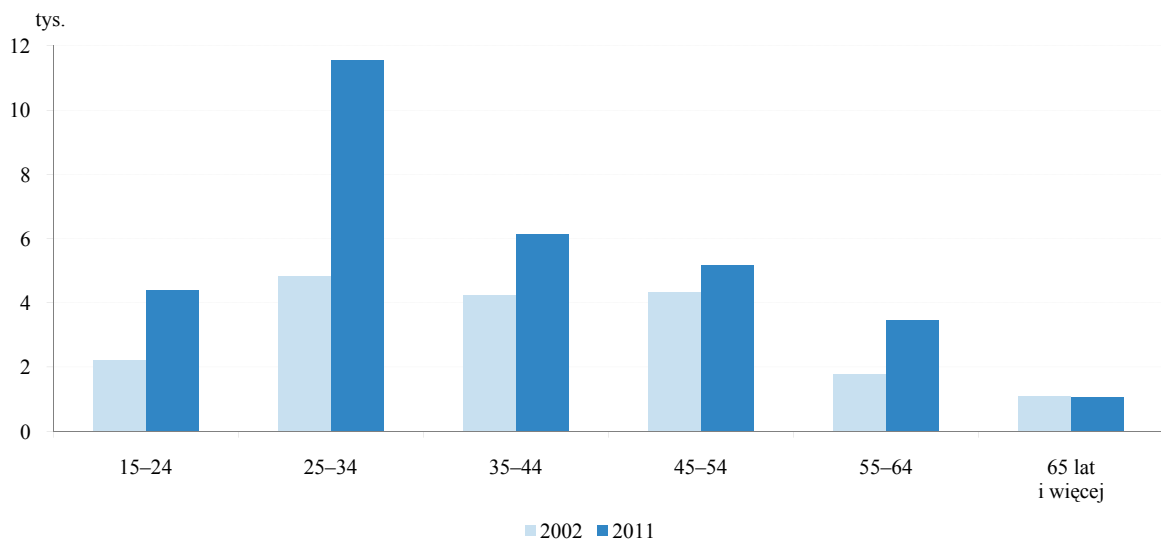
Populacja ludności w wieku 15 lat i więcej różnicowana według stanu cywilnego prawnego i faktycznego różni się istotnie. W faktycznym stanie cywilnym liczebności wszystkich kategorii, wyodrębnionych również jako prawny stan cywilny, są mniejsze. Wspomniana różnica wynika stąd, że część osób pozostających w prawnych małżeństwach w spisie zgłosiła separację lub związek partnerski. Związki kohabitacyjne deklarowały również osoby z pozostałych kategorii stanu cywilnego prawnego, czyli kawalerowie i panny, osoby rozwiedzione i owdowiałe.

Tabl. 2.12. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego i faktycznego w 2011 r.

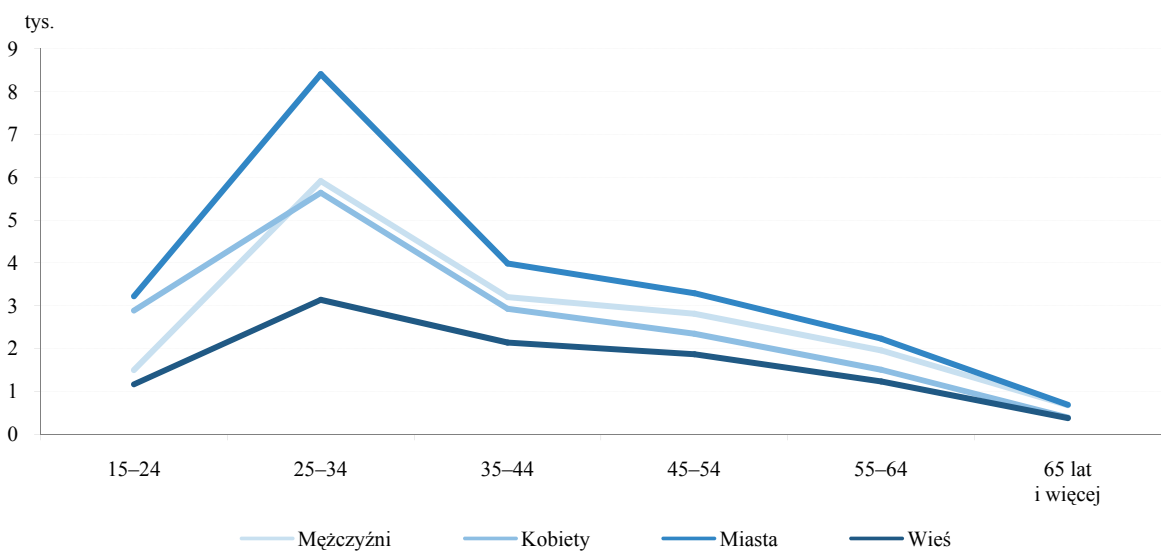
Stan cywilny faktyczny	Ogółem	Stan cywilny prawny			
		kawalerowie, panny	żonaci, zamężne	wdowcy, wdowy	rozwiedzeni, rozwiedzione
w tysiącach					
Ogółem	1220,1	350,6	658,7	109,3	68,0
Kawalerowie, panny	331,0	331,0	x	x	x
Żonaci, zamężne	650,8	x	650,8	x	x
Partnerzy, partnerki	31,7	19,7	1,6	1,7	8,8
Wdowcy, wdowy	107,6	x	x	107,6	x
Rozwiedzeni, rozwiedzione	59,2	x	x	x	59,2
Separowani, separowane	6,3	x	6,3	x	x
w odsetkach ludności w wieku 15 lat i więcej					
Ogółem	100,0	28,7	54,0	9,0	5,6
Kawalerowie, panny	27,1	27,1	x	x	x
Żonaci, zamężne	53,3	x	53,3	x	x
Partnerzy, partnerki	2,6	1,6	0,1	0,1	0,7
Wdowcy, wdowy	8,8	x	x	8,8	x
Rozwiedzeni, rozwiedzione	4,8	x	x	x	4,8
Separowani, separowane	0,5	x	0,5	x	x
w odsetkach ludności w związkach partnerskich					
Partnerzy, partnerki	100,0	61,9	5,0	5,3	27,8

Największą różnicę między stanem cywilnym prawnym i faktycznym zaobserwowano w zbiorowości osób rozwiedzionych. Z punktu widzenia faktycznego stanu cywilnego jest ich o 13,0% mniej niż orzeczonych przez sąd. Różnica w przypadku kawalerów i pań wynosiła 5,6%, żonatych i zamężnych – 1,2%, osób owdowiałych – 1,5%. Porównując dane dla poszczególnych kategorii stanu cywilnego prawnego i faktycznego należy wziąć pod

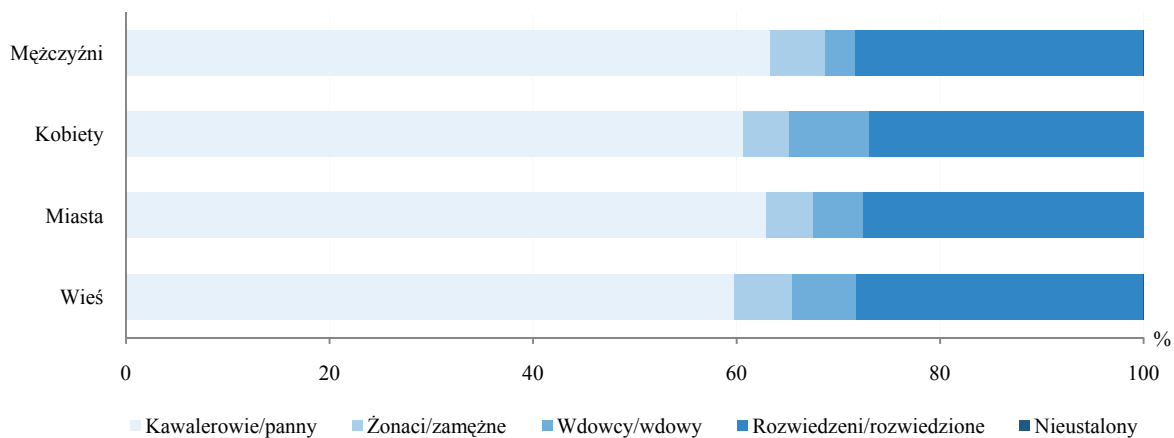
Wykres 9. Osoby pozostające w związkach partnerskich według grup wieku w latach 2002 i 2011

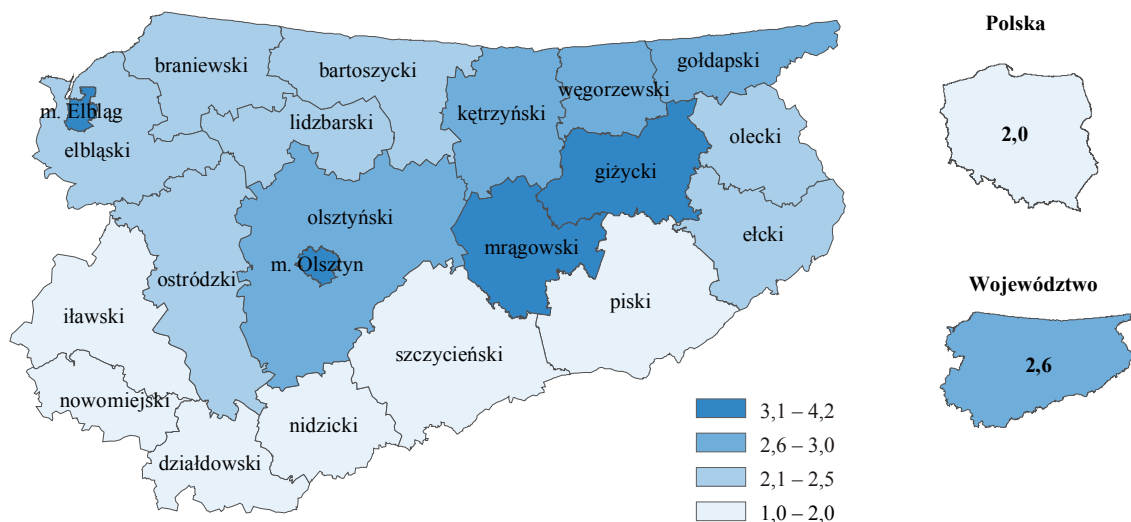
Wykres 10. Osoby pozostające w związkach partnerskich według grup wieku w 2011 r.

Wykres 11. Osoby pozostające w związkach partnerskich według stanu cywilnego prawnego w 2011 r.

Mapa 9. Osoby pozostające w związkach partnerskich według powiatów w 2011 r. w % ludności w wieku 15 lat i więcej

uwagę liczbę osób o nieustalonym stanie cywilnym, która w spisie z 2011 r. wyniosła 33,5 tys. osób, tj. 2,7% ludności w wieku 15 lat i więcej.

Wyniki spisu przeprowadzonego w 2011 r. wykazały 31,7 tys. osób (2,6% ludności w wieku 15 lat i więcej) żyjących w związkach partnerskich. Związki te 2-krotnie częściej deklarowały osoby mieszkające w mieście. Spośród 100 osób żyjących w związkach nieformalnych 69 odnotowano w mieście i 31 na wsi.

Tabl. 2.13. Osoby pozostające w związkach partnerskich według stanu cywilnego prawnego, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym			
		kawalerowie, panny	żonaci, zamężne	wdowcy, wdowy	rozwiedzeni, rozwidzione
w tysiącach					
Ogółem	31,7	19,7	1,6	1,7	8,8
Mężczyźni	16,0	10,1	0,9	0,5	4,6
Kobiety	15,7	9,5	0,7	1,2	4,2
Miasta	21,8	13,7	1,0	1,1	6,0
Mężczyźni	11,1	7,1	0,6	0,3	3,1
Kobiety	10,7	6,7	0,5	0,7	2,9
Wieś	9,9	5,9	0,6	0,6	2,8
Mężczyźni	5,0	3,1	0,3	0,1	1,4
Kobiety	4,9	2,8	0,3	0,5	1,4
w odsetkach (struktura pozioma)					
Ogółem	100,0	61,9	5,0	5,3	27,8
Mężczyźni	100,0	63,3	5,4	2,9	28,4
Kobiety	100,0	60,6	4,6	7,8	27,1
Miasta	100,0	62,9	4,6	4,8	27,6
Mężczyźni	100,0	63,7	5,1	2,9	28,3
Kobiety	100,0	62,1	4,2	6,8	26,8
Wieś	100,0	59,8	5,7	6,3	28,2
Mężczyźni	100,0	62,2	6,2	2,8	28,8
Kobiety	100,0	57,3	5,2	9,8	27,6

Z badania populacji osób pozostających w związkach partnerskich pod względem ich stanu cywilnego wynika, że największą grupę stanowili kawalerowie i panny (61,9%). Drugą grupą, pod względem liczebności, były osoby rozwidzione (27,8%), a osoby pozostające w małżeństwie i osoby owdowiałe stanowiły odpowiednio 5,0% i 5,3%.

Analiza struktury ludności w związkach partnerskich według stanu cywilnego prawnego, płci i miejsca zamieszkania największe zróżnicowanie wykazała w przypadku udziału osób owdowiałych. W grupie partnerów płci męskiej wdowcy stanowili 2,9%,

a wśród partnerek wdowy 7,8%. W przypadku partnerów mieszkających na wsi różnica była znacznie większa, odsetek wdowców był 3,5-krotnie niższy niż wdów (2,8% i 9,8%).

Największą skłonność do tworzenia związków nieformalnych obserwowano wśród osób prawnie rozwiedzionych. Trzyście osób spośród stu po rozwodzie deklaroowało związek partnerski. W kolejnych kategoriach stanu cywilnego prawnego odsetek osób tworzących związki kohabitacyjne był znacznie niższy i wynosił: kawalerowie/panny – 5,6%, wdowcy/wdowy – 1,5%, żonaci/zamężne – 0,2%.

W spisie związki nieformalne częściej deklarowały osoby młode. Ponad połowa ludności w związkach partnerskich (55,7%) była w wieku 25–44 lata, a co trzecia osoba (36,4%) w wieku 25–34 lata.

W latach 2002–2011 populacja osób deklaruujących związek kohabitacyjny wzrosła o 71,8%. Większą liczbę partnerów i partnerek stwierdzono w prawie wszystkich analizowanych grupach wieku mężczyzn i kobiet, ale najintensywniejszy (ponad 2-krotny) wzrost odnotowano wśród ludności wieku 25–34 lata. Wyjątek stanowiły osoby w wieku 65 lat i więcej. W tej grupie wieku liczba partnerów (mężczyzn) wzrosła, a liczba partnerek (kobiet) zmniejszyła się.

Tabl. 2.14. Osoby pozostające w związkach partnerskich według płci i grup wieku w latach 2002 i 2011

Grupy wieku	2002			2011			Zmiany w latach 2002–2011		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	w tysiącach						2002=100		
Ogółem ...	18,5	9,2	9,2	31,7	16,0	15,7	171,8	173,7	169,8
15–24	2,2	0,8	1,5	4,4	1,5	2,9	197,9	199,2	197,3
25–34	4,8	2,4	2,5	11,5	5,9	5,6	239,6	250,0	229,6
35–44	4,2	2,2	2,0	6,1	3,2	2,9	144,9	143,6	146,3
45–54	4,3	2,3	2,1	5,2	2,8	2,3	119,2	124,4	113,6
55–64	1,8	1,0	0,8	3,5	2,0	1,5	195,1	195,0	195,2
65 lat i więcej ..	1,1	0,6	0,5	1,1	0,7	0,4	95,4	107,2	80,1

Natężenie tworzenia związków nieformalnych jest zróżnicowane przestrzennie. Warmińsko-mazurskie znalazło się w grupie województw o wysokim odsetku związków partnerskich (2,6%). Wyższy udział związków kohabitacyjnych odnotowano tylko w trzech województwach zachodniej Polski: zachodniopomorskim (3,8%), lubuskim (3,7%) i dolnośląskim (2,9%). Najmniejszym odsetkiem związków partnerskich charakteryzowały się

południowo-wschodnie województwa: podkarpackie (0,6%), świętokrzyskie (0,9%), małopolskie i lubelskie (po 1,1%).

W województwie warmińsko-mazurskim związki nieformalne najczęściej deklarowano w Olsztynie (4,2% ludności w wieku 15 lat i więcej), powiecie giżyckim (3,3%) i Elblągu (3,2%), natomiast najrzadziej w powiecie działdowskim (1,0%), nowomiejskim (1,2%) oraz piskim i szczycieńskim (po 1,5%).

Rozdział III. LUDNOŚĆ WEDŁUG KRAJU URODZENIA I OBYWATELSTWA

Informacje o kraju urodzenia i obywatelstwie osób pozwalają na dodatkową charakterystykę ludności kraju. Dzięki nim, możliwe jest wyodrębnienie pewnych subpopulacji z przeszłością migracyjną, czyli cudzoziemców urodzonych w kraju i za granicą oraz obywateli danego kraju urodzonych za granicą.

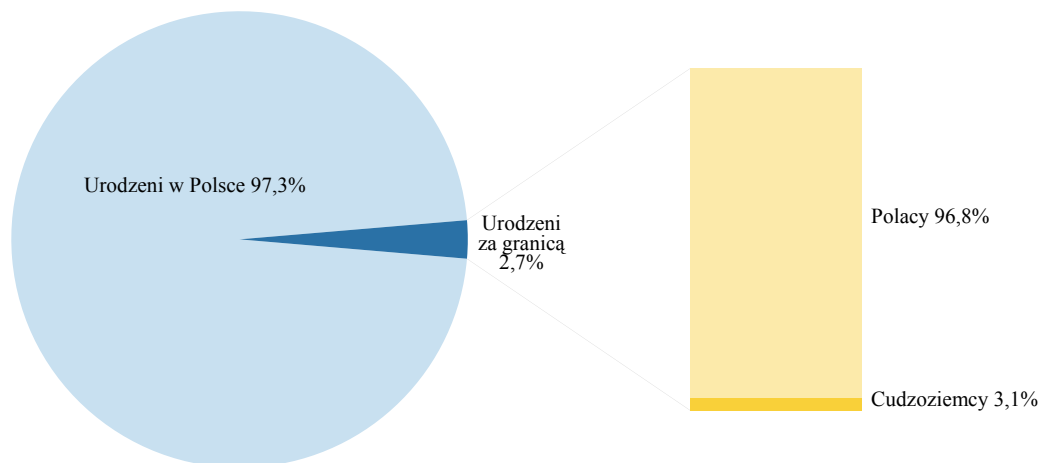
3.1. Ludność według kraju urodzenia

W polskich spisach ludności kraj urodzenia był przedmiotem badania już w okresie międzywojennym, tj. w spisach z 1921 oraz 1931 roku, aczkolwiek samo pytanie zostało sformułowane jako „miejsce urodzenia”. W okresie powojennym miejsce urodzenia było przedmiotem badania w spisach w latach 1970 oraz 1978 (wyłącznie w badaniu reprezentacyjnym). Formularze spisowe w 2002 i 2011 roku zawierały pytania bezpośrednio o kraj urodzenia.

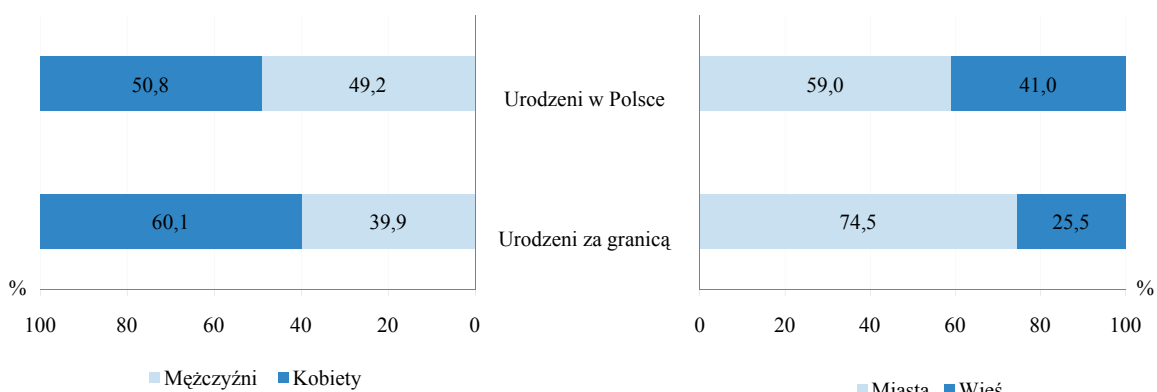
Zgodnie z przyjętą w spisie 2011 metodologią (opartą na rekomendacjach Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ i Eurostatu) kraj urodzenia – ze względu na międzynarodową porównywalność danych – należało podać przy uwzględnieniu granic państw aktualnych w momencie spisu, a nie w momencie urodzenia osoby. Podobna zasada obowiązywała w 2002 r. Oznaczało to, że jeżeli osoba urodziła się w Wilnie, to – bez względu na rok jej urodzenia – jako kraj urodzenia należało wpisać Litwa. Zasadę tę udało się zachować również w przypadku pobierania informacji o kraju urodzenia z rejestrów, w których jest na ogół wpisywana miejscowość urodzenia – miejscowości tej został przyporządkowany kraj urodzenia według aktualnych granic.

Należy jednak pamiętać, że w przypadku Polski, której granice w okresie historii ulegały zmianie, dane o ludności urodzonej za granicą powinny być odpowiednio interpretowane, ponieważ przedstawiona powyżej zasada traktuje ludność mieszkającą w Polsce a urodzoną przed końcem wojny za obecną wschodnią granicą kraju – jako osoby urodzone za granicą. W większości krajów liczba urodzonych za granicą jest miarą imigracji do danego kraju. W Polsce natomiast fakt, że część osób urodziła się za granicą, wynika ze zmiany granic Polski i przesiedleń ludności po wojnie.

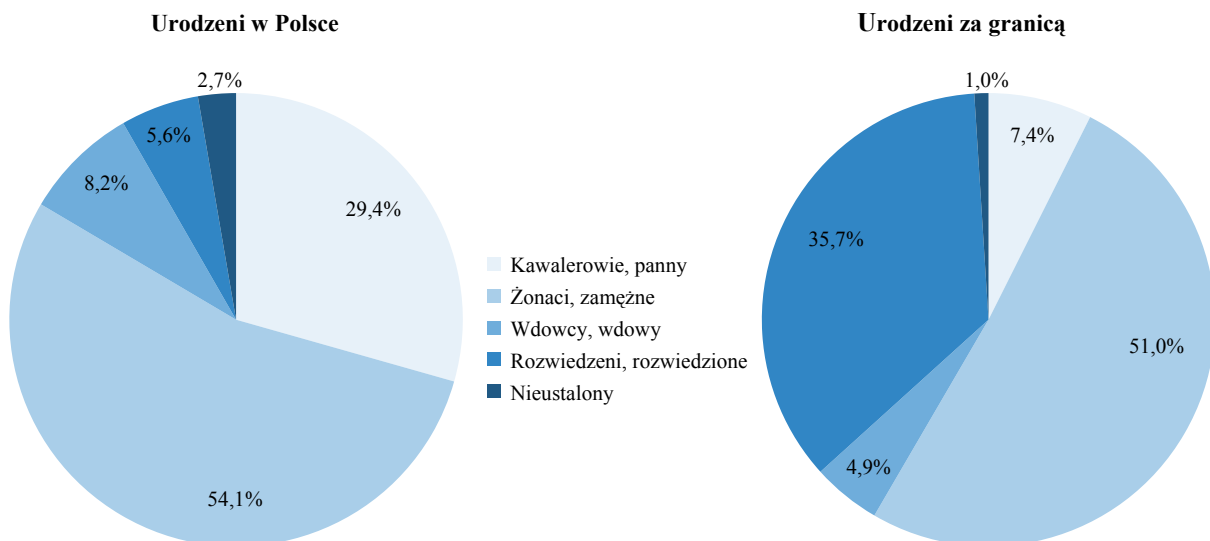
Wykres 12. Ludność według miejsca urodzenia w 2011 r.

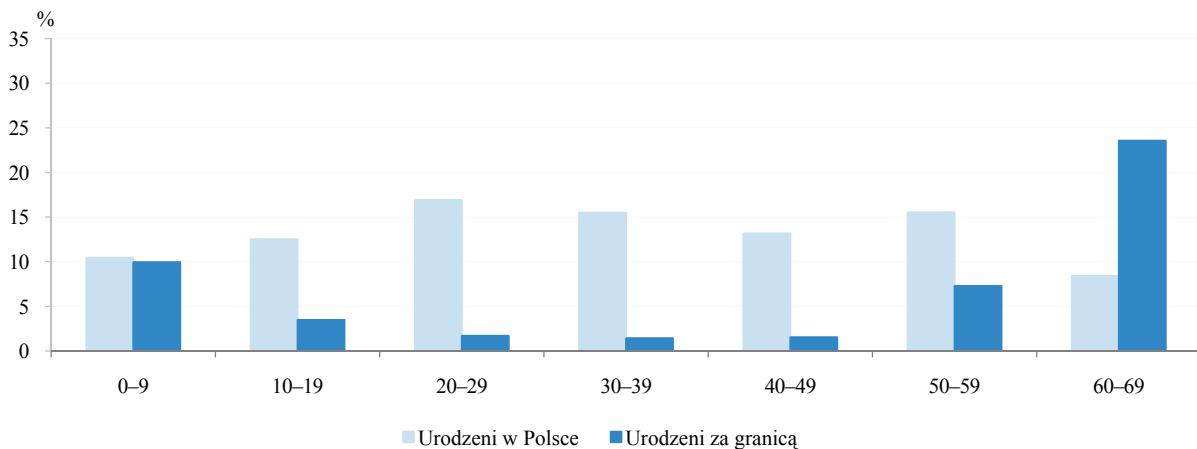
Wykres 13. Ludność urodzona w Polsce i za granicą według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

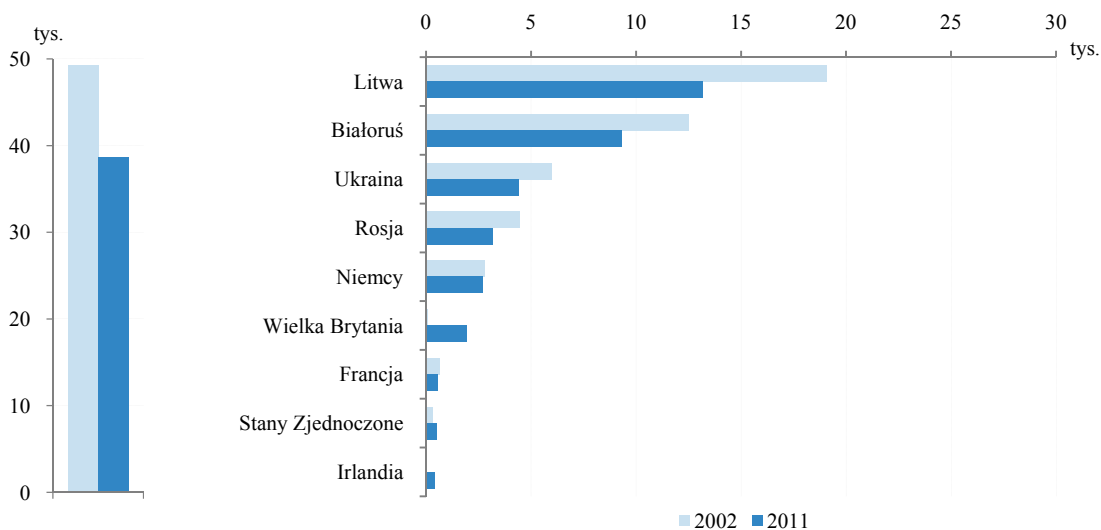
Wykres 14. Ludność w wieku 15 lat i więcej według miejsca urodzenia i stanu cywilnego prawnego w 2011 r.

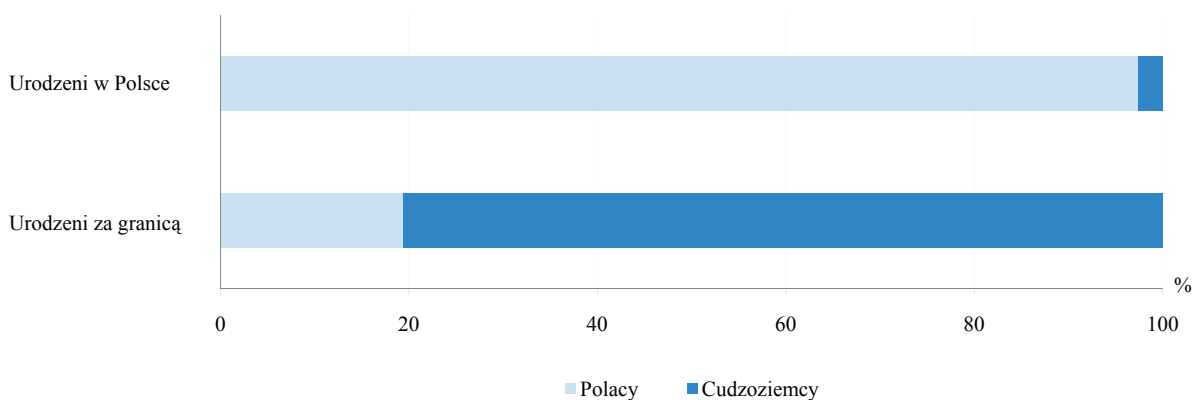
Wykres 15. Ludność urodzona w Polsce i za granicą według wieku w 2011 r.

Wykres 16. Ludność urodzona za granicą według krajów urodzenia w latach 2002 i 2011

Wykres 17. Ludność według miejsca urodzenia i obywatelstwa w 2011 r.

Wyniki spisu 2011 wykazały, że 97,3% (1 412,5 tys.) stałych mieszkańców naszego województwa wskazało Polskę jako kraj swego urodzenia, a 2,7% (38,7 tys.) urodziło się poza obecnymi granicami kraju. Dla 0,07% ludności (1,0 tys.) miejsce urodzenia nie zostało ustalone. Większość tej grupy stanowiły osoby posiadające obywatelstwo polskie oraz bezdomni. Dla porównania, w 2002 r. liczba osób z nieustalonym miejscem urodzenia wynosiła 17,2 tys. (1,2% ogółu ludności).

Tabl. 3.1. Ludność według kraju urodzenia w latach 2002 i 2011

Kraj urodzenia	2002			2011		
	w tysiącach	ludność ogółem =100%	inny kraj ogółem =100%	w tysiącach	ludność ogółem =100%	inny kraj ogółem =100%
Ogółem	1 428,4	100,0	x	1 452,1	100,0	x
Polska	1 361,3	95,3	x	1 412,5	97,3	x
Inny kraj	49,3	3,5	100,0	38,7	2,7	100,0
w tym:						
Litwa	19,1	1,3	38,7	13,2	0,9	34,0
Białoruś	12,5	0,9	25,3	9,3	0,6	24,0
Ukraina	6,0	0,4	12,2	4,4	0,3	11,3
Rosja	4,5	0,3	9,1	3,2	0,2	8,2
Niemcy	2,8	0,2	5,7	2,7	0,2	6,9
Stany Zjednoczone	0,3	0,0	0,7	0,5	0,0	1,3
Włochy	0,2	0,0	0,3	0,4	0,0	1,1
Wielka Brytania	0,0	0,0	0,1	2,0	0,1	5,0
Irlandia	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	1,1
Nieustalone miejsce urodzenia	17,2	1,2	x	1,0	0,1	x

Zdecydowana większość wśród osób urodzonych za granicą to obywatele polscy, tylko 3,1% (1,2 tys.) tych osób to cudzoziemcy.

Oprócz oczywistej różnicy w liczebności wyodrębnionych na podstawie miejsca urodzenia subpopulacji – czyli osób urodzonych w kraju i za granicą – widoczne są również znaczne różnice w strukturze ich wieku, a także płci, wykształcenia, stanu cywilnego i charakteru miejsca zamieszkania.

Prawie 75% populacji osób urodzonych za granicą stanowią osoby w wieku 60 lat i więcej. Są to w większości ludzie zmuszeni po zakończeniu II wojny światowej do opuszczenia dawnych ziem polskich (obecne tereny Litwy, Białorusi, Ukrainy i Rosji).

Ze względu na zaawansowany wiek liczebność tej grupy drogą naturalną maleje. Da się w niej zauważyć typowy dla starszych roczników większy udział kobiet. W porównaniu z NSP 2002 liczba osób urodzonych na Litwie, Białorusi, Ukrainie i w Rosji zmniejszyła się z 42,1 do 30,1 tys.

Z drugiej strony prawie 10% populacji osób urodzonych za granicą to dzieci w wieku 0-9 lat – owoc najnowszej emigracji polskiej na zachód Europy. Dzieci w tym wieku to prawie 100% osób urodzonych w Irlandii i 93% osób urodzonych w Wielkiej Brytanii. W porównaniu z NSP 2002 liczba osób urodzonych w Wielkiej Brytanii wzrosła z 65 do 1952 osób.

Jako miejsce urodzenia mieszkańcy województwa wymienili poza Polską 81 krajów. Spośród osób urodzonych za granicą 90,9% urodziło się w siedmiu krajach europejskich: na Litwie (34,0%), Białorusi (24,0%), Ukrainie (11,3%), w Rosji (8,2%), Niemczech (6,9%), Wielkiej Brytanii (5,0%) i we Francji (1,5%).

Województwo warmińsko-mazurskie uplasowało się na 5 pozycji wśród województw o największym odsetku ludności urodzonej poza granicami kraju. Inny kraj jako miejsce urodzenia wskazało 2,7% mieszkańców, tj. o 0,8 p. proc. mniej niż w 2002 r.

W województwie dolnośląskim mieszkało najwięcej osób urodzonych poza granicami Polski – 21,2%, a najmniej w województwie świętokrzyskim – 1,3%.

Przeciętnie w Polsce na każdy 1 000 mieszkańców przypadało około 18 osób urodzonych za granicą, w województwie warmińsko-mazurskim natomiast 26 osób.

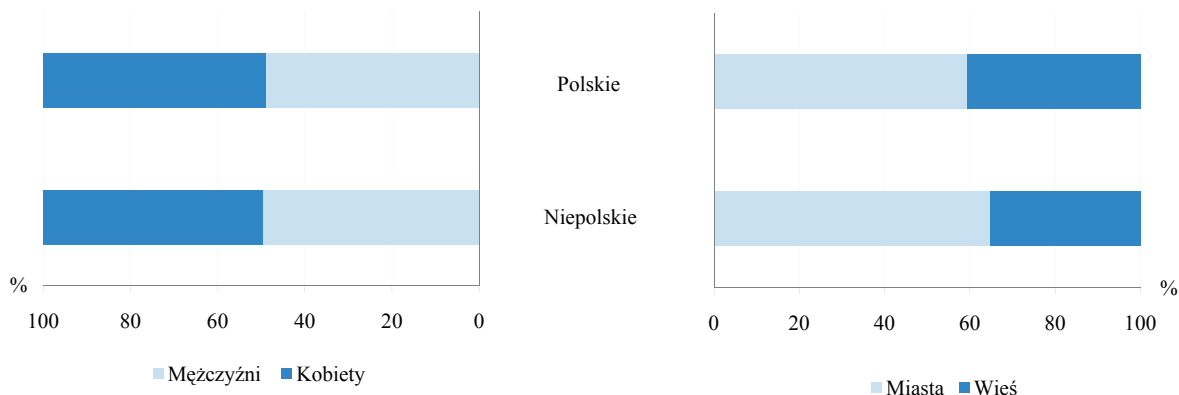
Z 38,7 tys. osób, które urodziły się poza granicami Polski w Olsztynie mieszkało 17,8%, w Elblągu 10,5%. Natomiast wśród powiatów ziemskich najwięcej urodzonych za granicą było w olsztyńskim (8,8%), kętrzyńskim (7,9%), a najmniej w nowomiejskim (0,4%).

3.2. Ludność według obywatelstwa

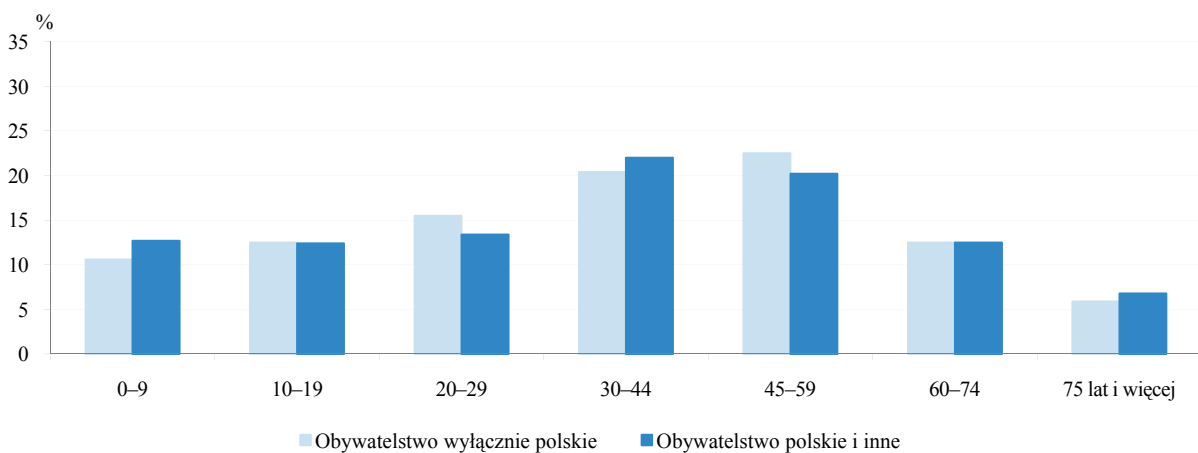
Spis 2011 po raz drugi w latach powojennych badał zagadnienie obywatelstwa. Obywatelstwo, jako przynależność państwowa osób, badano w spisach z lat 1921 i 1931, a po wojnie w 2002 r.

Według obowiązujących aktualnie norm prawnych, cudzoziemcem w Polsce jest osoba przebywająca na terytorium Polski i nieposiadająca polskiego obywatelstwa. Zgodnie z tą

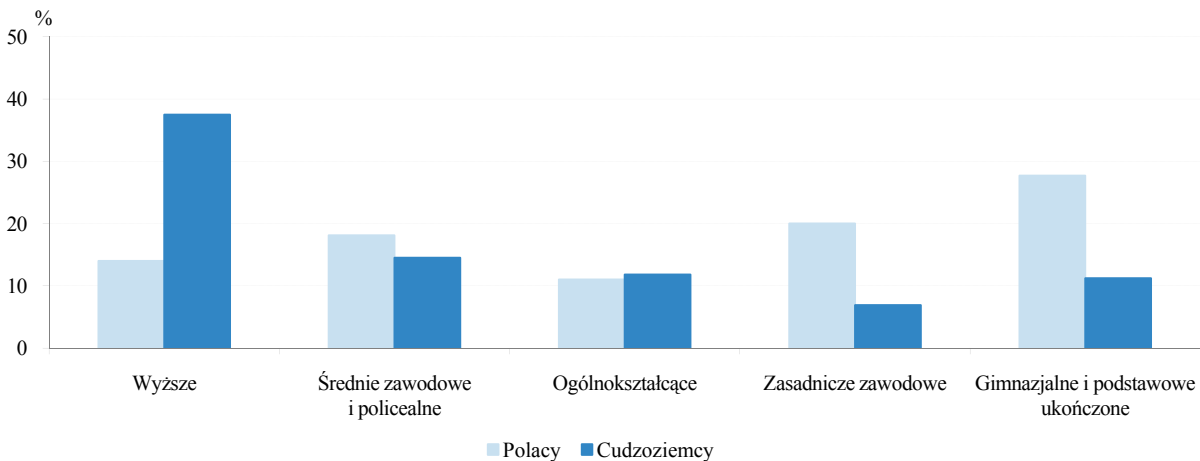
Wykres 18. Ludność według obywatelstwa, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Wykres 19. Ludność z obywatelstwem polskim według wieku w 2011 r.

Wykres 20. Polacy i cudzoziemcy w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2011 r.

definicją osoba posiadająca obywatelstwo polskie i obywatelstwo innych krajów nie jest cudzoziemcem.

W spisie ludności 2011 – w badaniu reprezentacyjnym – istniała możliwość podania trzech obywatelstw, zarówno w przypadku obywateli polskich jak i cudzoziemców.

Wyniki spisu 2011 wykazały, że wśród stałych mieszkańców województwa 99,9% (1 450,3 tys. osób) to obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, natomiast cudzoziemcy, tj. osoby bez polskiego obywatelstwa oraz bezpaństwowcy stanowili 0,10% ludności (1,5 tys.).

Należy zaznaczyć, że ogólna liczba cudzoziemców przebywających w województwie była większa, ponieważ imigranci przebywający w Polsce czasowo (stali mieszkańcy innych krajów) nie byli wliczani do ludności Polski faktycznie zamieszkałej, prezentowanej w tej publikacji. Część z nich – przebywający lub zamierzający przebywać w Polsce 12 miesięcy lub więcej – należała do ludności rezydującej.

Jak wynika z danych uzyskanych podczas spisu 2011 województwo warmińsko-mazurskie zamieszkiwali obywatele 47 państw. Obywatele krajów europejskich stanowili 83,1 % cudzoziemców.

Tabl. 3.2. Ludność według kraju pierwszego obywatelstwa w latach 2002 i 2011

Kraj obywatelstwa	2002			2011		
	w tysiącach	ludność ogółem =100%	niepolskie ogółem =100%	w tysiącach	ludność ogółem =100%	niepolskie ogółem= 100%
Ludność ogółem	1 428,4	100,0	x	1 452,1	100,0	x
w tym:						
Polskie razem	1 407,3	98,5	x	1 450,3	99,9	x
wyłącznie polskie	1 395,4	99,7	x	1 343,4	92,5	x
polskie i inne	11,9	0,8	x	5,9	0,4	x
Niepolskie	1,2	0,1	100,0	1,5	0,1	100,0
w tym:						
Niemcy	0,4	0,0	28,9	0,3	0,0	19,1
Ukraina	0,1	0,0	10,2	0,4	0,0	23,2
Obywatelstwo nieustalone	19,8	1,4	x	0,3	0,0	x

Zarówno wśród osób z obywatelstwem polskim jak i wśród cudzoziemców większość stanowiły kobiety, a ich udział wynosił odpowiednio 51,0% i 50,4%.

Kobiety również stanowiły większość wśród obywateli pochodzących z Europy (blisko 55%), podczas gdy wśród cudzoziemców pochodzących z krajów Unii Europejskiej udział kobiet był niższy o 10 p. proc.

Odsetek osób z obywatelstwem polskim zamieszkałych w miastach wynosił 54,9%. Osoby z obywatelstwem niepolskim również w większości mieszkały w miastach (64,9%).

Ponad 97% ludności województwa warmińsko-mazurskiego to osoby z obywatelstwem polskim urodzone w Polsce. Liczba mieszkańców województwa urodzonych za granicą i posiadających obywatelstwo polskie wynosiła 37,5 tys. (2,6%). Blisko 80% cudzoziemców (tj. 1,2 tys.) urodziło się za granicą – są to imigranci, którzy przybyli do Polski i uzyskali prawo stałego pobytu. W województwie mieszka również prawie 0,3 tys. cudzoziemców urodzonych w naszym kraju.

Osoby, które podejmowały migrację były zwykle stosunkowo młode. Z analizy struktury ludności według wieku wynika, że np. udział mieszkańców z obywatelstwem niepolskim w grupie wiekowej 20–49 lat wynosił 54,9%, podczas gdy wśród osób z polskim obywatelstwem odsetek ten był nieco niższy – 44,4%.

Mieszkający na terenie województwa warmińsko-mazurskiego cudzoziemcy, to osoby dobrze wykształcone. Wśród osób w wieku 13 lat i więcej wykształcenie wyższe posiadało 37,5% ludności tej grupy, a ponad 26,3% miało wykształcenie średnie. Wśród obywateli polskich odsetek ten wynosił odpowiednio 14,0% i 29,1%.

Według danych spisu 2011 w województwie warmińsko-mazurskim nie stwierdzono istotnych różnic w strukturze ludności według stanu cywilnego prawnego między cudzoziemcami, a osobami z obywatelstwem polskim. W obu grupach dominowały osoby zamężne i żonate oraz te które nie założyły jeszcze rodziny, czyli kawalerowie i panny.

Porównanie wyników spisów w zakresie obywatelstwa pomiędzy 2002 i 2011 r. jest utrudnione ze względu na znaczną liczbę nieustalonego obywatelstwa w 2002 r. (19,8 tys.). Liczba osób z obywatelstwem niepolskim w 2011 r. była jednak wyższa niż w 2002 r. i wynosiła odpowiednio 1,5 tys. wobec 1,2 tys. Liczba bezpaństwowców w obydwóch spisach była porównywalna.

Wyniki spisu pokazały, że 5,9 tys. Polaków mieszkających w województwie posiadało także inne obywatelstwo. Osoby z podwójnym obywatelstwem oprócz polskiego, miały najczęściej obywatelstwo niemieckie – 3,5 tys., amerykańskie – 0,8 tys., włoskie i brytyjskie

– po 0,2 tys. Dane te obejmują wszystkie wskazania danego obywatelstwa, bez względu na to, czy obywatelstwo to zostało podane jako drugie czy trzecie.

Spośród cudzoziemców tylko znikoma liczba osób posiadała paszport więcej niż jednego kraju. Liczby dotyczące podwójnego i potrójnego obywatelstwa mogą być niepełne ze względu na fakt, że dla wielu osób nie ustalono czy mają więcej niż jedno obywatelstwo.

Województwo warmińsko-mazurskie jako miejsce stałego zamieszkania było wybierane przez 2,7% ogółu cudzoziemców mieszkających w Polsce. Najwięcej cudzoziemców mieszkało w województwie mazowieckim (31,0%) a najmniej w świętokrzyskim (1,7%).

Średni wskaźnik dla kraju obrazujący liczbę ludności z obywatelstwem niepolskim przypadającą na 1 000 mieszkańców wyniósł 1,4, natomiast dla województwa warmińsko-mazurskiego 1,0.

Rozdział IV. PRZYNALEŻNOŚĆ NARODOWO-ETNICZNA, JĘZYK I WYZNANIE

4.1. Przynależność narodowo-etniczna ludności

W spisie ludności w 2011 r. badano również przynależność narodowo-etniczną i na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że wśród mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego dominowała ludność o jednorodnej polskiej tożsamości narodowej obejmująca 1 404,7 tys. (96,73%) osób.

Ponad 12 tys. (0,86%) osób posiadało zarówno polską, jak i inną niż polska tożsamość narodowo-etniczną. Deklarujący wyłącznie niepolską przynależność narodową lub etniczną stanowili grupę liczącą 13,1 tys. (0,90%) osób.

Tabl. 4.1. Ludność faktycznie zamieszkała według struktury identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 r.

Identyfikacja narodowo-etniczna	Ogółem	
	w tysiącach	w %
Ludność ogółem	1 452,1	100,00
w tym:		
Wyłącznie polska	1 404,7	96,73
Polska i niepolska	12,4	0,86
z polską jako pierwszą	9,8	0,67
z polską jako drugą	2,6	0,18
Wyłącznie niepolska	13,1	0,90
jednorodna (pojedyncza)	12,6	0,87
złożona (podwójnie niepolska)	0,5	0,03
Polska – razem	1 417,1	97,59
Inna niż polska – razem	25,5	1,76

Do innych niż polskie identyfikacji narodowo-etnicznych należały m.in. deklaracje ukraińskie i niemieckie. W sumie odnotowano 13,4 tys. deklaracji ukraińskich, przy czym około dwie trzecie z tego (9,1 tys.), wyrażono jako identyfikację wyłącznie ukraińską, a identyfikację ukraińską łącznie z polską – 4,0 tys. Wśród 4,8 tys. osób deklarujących przynależność niemiecką, 3,0 tys. stanowiły takie, które zadeklarowały przynależność polsko-niemiecką, zaś 1,7 tys. – wyłącznie przynależność niemiecką.

Tabl. 4.2. Ludność według rodzaju i kolejności identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 r.

Identyfikacja narodowo-etniczna	Identyfikacja pierwsza (zadeklarowana w pierwszym pytaniu)	w tym jako jedyna	Identyfikacja druga (zadeklarowana w drugim pytaniu)	Razem – niezależnie od liczby i kolejności deklaracji (w pierwszym lub drugim pytaniu*)	w tym występująca z polską
Ogółem	1 452,1	1 417,3	12,9	1 452,1	x
w tym:					
Polska	1 414,4	1 404,7	2,6	1 417,1	x
Inna niż polska	15,7	12,6	10,3	25,5	12,4
w tym:					
niemiecka	2,2	1,7	2,6	4,8	3,0
ukraińska	10,9	9,1	2,5	13,4	4,0

* Kolumna zawiera zestawienie odpowiedzi z dwóch pytań – dane nie sumują się.

Do liczniejszych grup deklarujących w spisie ludności 2011 r. inną niż polską identyfikację narodowo-etniczną należy zaliczyć jeszcze społeczność białoruską (0,7 tys.).

4.2. Język używany w domu

W spisie ludności 2011 r., podobnie jak w spisie 2002 r., obok pytania o przynależność narodowo-etniczną zadawano pytanie o język używany w kontaktach domowych, które dawało respondentom możliwość wymienienia dwóch języków niepolskich, niezależnie od tego, czy były one używane z językiem polskim, czy też nie.

Na podstawie wyników spisu 2011 r. można stwierdzić, że w zdecydowanej większości ludność województwa posługiwała się w kontaktach domowych językiem polskim. Używanie tego języka zadeklarowało bowiem w sumie 1 427,9 tys. osób, co stanowiło 98,33% ludności, a większość, bo 1 414,9 tys. czyli 97,44%, posługiwało się nim jako jedynym.

Tab. 4.3. Ludność według języka używanego w domu w 2011 r.

Język używany w kontaktach domowych	Ogółem	
	w tysiącach	w %
Ludność ogółem	1 452,1	100,00
w tym:		
Wyłącznie polski	1 414,9	97,44
Polski i niepolSKI(e) – razem	13,0	0,89
polski i jeden niepolSKI	12,1	0,84
polski i dwa niepolskie	0,9	0,06
Wyłącznie niepolSKI(e) – razem	2,3	0,16
w tym:		
jeden niepolSKI	2,2	0,15
Polski – razem	1 427,9	98,33
NiepolSKI – razem	15,3	1,05

Osoby posługujące się językiem innym niż polski stanowiły zbiorowość liczącą 15,3 tys. (1,05%), przy czym najczęściej stwierdzano, iż jest on używany na przemian z językiem polskim – 13,0 tys. (0,89%). Znacznie rzadziej badani stwierdzali, że rozmawiają w domu wyłącznie w jednym języku niepolskim – 2,2 tys. (0,15%) osób.

Tabl. 4.4. Ludność według rodzaju języka używanego w kontaktach domowych w 2011 r.

Język używany w kontaktach domowych	Ogółem	Używany jako jedyny	Używany z innym(i)*	
			razem	w tym z polskim
w tysiącach				
Ogółem	1 452,1	1 417,1	x	x
w tym:				
Polski	1 427,9	1 414,9	13,0	x
NiepolSKI	15,3	2,2	13,0	13,0
w tym:				
angielski	3,1	0,1	3,0	2,9
niemiecki	2,0	0,1	1,9	1,9
ukraiński	8,0	1,8	6,2	6,2

* Respondenci mieli możliwość wymienienia więcej niż jednego języka – dane nie sumują się.

Według danych spisowych językami niepolskimi, którymi ludność województwa najczęściej posługiwała się w kontaktach domowych były: ukraiński (8,0 tys.), angielski (3,1 tys.) i niemiecki (2,0 tys.).

4.3. Język ojczysty

Na podstawie wyników spisu 2011 można stwierdzić, że jako język ojczysty 1 419,7 tys. spisywanych osób wskazywało język polski, zaś ponad 10 tys. – język inny niż polski. Do języków innych niż polski, którym ludność województwa najczęściej przyznawała status języka ojczystego należały: ukraiński (6,6 tys.) i niemiecki (1,6 tys.).

Tabl. 4.5. Ludność według języka ojczystego, płci oraz charakteru miejsca zamieszkania w 2011 r.

Język ojczysty	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta	Wieś
	w tysiącach				
Ogółem	1 452,1	711,5	740,7	863,4	588,8
w tym:					
Polski	1 419,7	695,5	724,2	841,8	578,0
Niepolski – razem	10,4	4,9	5,5	5,5	4,9
w tym:					
niemiecki	1,6	0,7	0,9	0,8	0,8
ukraiński	6,6	3,1	3,5	3,0	3,6

4.4. Przynależność wyznaniowa

Większość społeczeństwa województwa identyfikuje się z instytucjami wyznaniowymi: 1 295 tys. mieszkańców województwa uznała siebie za członków – wiernych, sympatyków kościołów, związków wyznaniowych i ruchów religijnych. Liczba ta stanowiła 89,20% ogółu ludności województwa. Z kolei zbiorowość nienależących do żadnego wyznania liczyła 29 tys. osób, tym samym społeczność osób bezwyznaniowych objęła 2,00% ogółu ludności województwa.

Wyniki spisu potwierdzają dominującą pozycję Kościoła Katolickiego obrządku łacińskiego. Zbiorowość zaliczających się do wiernych Kościoła Rzymskokatolickiego liczyła 1 267 tys. osób, co stanowiło 87,25% ogółu ludności województwa.

Tabl. 4.6. Ludność według deklarowanej przynależności do wyznania religijnego w 2011 r.

Przynależność do wyznania religijnego	Ogółem w tys.	W % ogółu ludności	W % ogółu udzielają- cych odpo- wiedzi na py- tanie o wyz- nanie
Ogółem	1 452	100,00	x
w tym:			
Udzielający odpowiedzi na pytanie o przynależność wyznaniową	1 324	91,21	100,00
należący do wyznania	1 295	89,20	97,80
Kościół Katolicki – obrządek łaciński (Kościół Rzymskokatolicki)	1 267	87,25	95,66
Kościół Katolicki – obrządek bizantyjsko- -ukraiński (Kościół Greckokatolicki)	13	0,88	0,96
Kościół Ewangelicko-Augsburski	4	0,31	0,34
Związek Wyznania Świadców Jehowy	5	0,34	0,38
inne	6	0,43	0,47
nienależący do żadnego wyznania	29	2,00	2,20
Odmawiający odpowiedzi na pytanie o wyznanie ..	100	6,91	x

Najliczniejszą w pozostałych rodzajach identyfikacji wyznaniowych była społeczność wiernych Kościoła Katolickiego – obrządek bizantyjsko-ukraiński (Kościół Greckokatolicki) i według danych spisowych, to 13 tys. osób, co stanowiło 0,88% ludności województwa.

Rozdział. V. WYKSZTAŁCENIE LUDNOŚCI

5.1. Poziom wykształcenia ludności

W 2011 roku w województwie warmińsko-mazurskim najwięcej osób posiadało wykształcenie średnie. Grupa ta liczyła 335,5 tys. osób i stanowiła 26,8% ogółu badanej ludności. Wśród osób z wykształceniem średnim przeważały osoby posiadające wykształcenie średnie zawodowe (58,9%), pozostałą grupę tworzyły osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (41,1%). Wykształceniem podstawowym ukończonym legitymowało się 277,7 tys. (22,1%), a zasadniczym zawodowym 251,1 tys. (19,9%). Wykształcenie wyższe posiadało 176,2 tys. osób, co stanowiło 14,0% ogółu badanej ludności. Wśród ogółu badanych osoby z wykształceniem gimnazjalnym stanowiły 5,5%, z policealnym (łącznie z kolegium) 2,4%, a z podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego 2,0%.

Zmiany w latach 2002–2011

W ciągu dziewięciu lat dzielących dwa spisy powszechne 2002 i 2011 w województwie zaobserwowano wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców oraz spadek zainteresowania kształceniem na poziomie średnim zawodowym na rzecz kształcenia na poziomie średnim ogólnokształcącym.

W okresie międzyspisyowym odsetek osób z wykształceniem wyższym wzrósł z 8,3% w 2002 r. do 14,0% w 2011 r. W omawianym okresie nastąpiły znaczące zmiany w grupie osób z wykształceniem średnim. Liczba osób z wykształceniem średnim zawodowym zmniejszyła się o 24,5 tys. osób (tj. 11%), natomiast zdecydowanie wzrosła liczba osób posiadających wykształcenie średnie ogólnokształcące o 47,3 tys. (tj. 52,2%). Niewielkie zmiany zaobserwowano również wśród osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe. Udział osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe obniżył się o 2,0 p. proc. w stosunku do wyników uzyskanych w spisie w 2002 roku. W województwie warmińsko-mazurskim przybyło osób z wykształceniem wyższym a ubyło mieszkańców, którzy legitymowali się wykształceniem podstawowym oraz podstawowym nieukończonym. Zauważyć należy, że jeszcze w 2002 roku 34,5% mieszkańców powyżej 13 roku życia deklarowało w trakcie przeprowadzanego spisu wykształcenie podstawowe ukończone.

Tabl. 5.1. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w latach 2002 i 2011

Poziom wykształcenia	2002		2011		Dyna- mika zmian 2002 = = 100
	w tys.	w %	w tys.	w %	
Ogółem	1190,3	100,0	1254,2	100,0	105,4
Wyższe	99,2	8,3	176,2	14,0	177,5
z tego:					
wyższe ze stopniem naukowym co najmniej doktora	2,1	0,2	3,3	0,3	158,3
wyższe z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym	67,8	5,7	117,2	9,3	172,8
wyższe z tytułem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty	29,3	2,5	55,6	4,4	189,8
Policealne*	34,4	2,9	29,7	2,4	86,3
Średnie	312,7	26,3	335,5	26,8	107,3
z tego:					
średnie zawodowe	222,2	18,7	197,7	15,8	89,0
średnie ogólnokształcące	90,5	7,6	137,8	11,0	152,2
Zasadnicze zawodowe	254,9	21,4	250,1	19,9	98,2
Gimnazjalne	-	-	69,3	5,5	-
Podstawowe ukończone	410,9	34,5	277,7	22,1	67,6
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	58,3	4,9	25,3	2,0	43,4
Nieustalony poziom wykształcenia**	19,9	1,7	90,3	7,2	454,4

* Dla 2011 roku łącznie z osobami posiadającymi dyplom ukończenia kolegium.

** W 2011 roku nie ustalono poziomu wykształcenia dla 90,3 tys. osób w wieku 13 lat i więcej, w tym dla 64,8 tys. osób przebywających za granicą powyżej 12 m-cy.

W 2011 roku udział osób z wykształceniem podstawowym wyniósł 22,1% i w stosunku do wyników NSP 2002 zmniejszył się o 12,4 p. proc. Odsetek osób z wykształceniem podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w latach 2002–2011 zmniejszył się z 4,9 % (w 2002 r.) na 2,0% (w 2011 r.). Należy jednak zwrócić uwagę, że wyniki NSP 2002 nie uwzględniały danych o osobach, które uczęszczały w 2002 roku do szkół gimnazjalnych (reformacja szkolnictwa z 1999 roku wprowadziła sześciolletnią szkołę podstawową i trzyletnie gimnazja). Pierwsi absolwenci gimnazjów kończyli szkołę w czerwcu 2002 roku, podczas gdy dane były spisywane według stanu na dzień 20 maja 2002 r. W związku z tym późniejsi absolwenci szkół gimnazjalnych w wynikach NSP 2002 posiadali podstawowy poziom wykształcenia.

W województwie warmińsko-mazurskim znacznie zmniejszyła się liczba osób, które nie ukończyły szkoły podstawowej. W 2011 r. liczba osób z podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego wyniosła 25,3 tys. osób (tj. spadek o 56,6% w stosunku do 2002 r.)

Opisane wyżej zmiany w strukturze poziomu wykształcenia ludności są w dużej mierze spowodowane przemianami demograficznymi zachodzącymi w społeczeństwie województwa warmińsko-mazurskiego (patrz. Rozdz. II. Stan i struktura demograficzna ludności). Ponadto są rezultatem wzrostu świadomości oraz aktywności edukacyjnej ludności, zdecydowanie lepszego dostępu do szkół wyższych, zmniejszającego się zainteresowania szkolnictwem zawodowym oraz preferowania liceów ogólnokształcących.

Poziom wykształcenia ludności według miejsca zamieszkania oraz płci

Struktura poziomu wykształcenia mieszkańców miast i wsi jest zróżnicowana. W 2011 r. dominującym poziomem wykształcenia ludności miejskiej było wykształcenie średnie (łącznie z policealnym) – 34,0%. Natomiast wśród ludności wiejskiej – gimnazjalne i podstawowe ukończone (38,0%).

Tabl. 5.2. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011

Poziom wykształcenia	Miasta				Wieś			
	2002		2011		2002		2011	
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
Ogółem	731,9	100,0	755,8	100,0	458,5	100,0	498,4	100,0
Wyższe	83,5	11,4	138,0	18,3	15,7	3,4	38,2	7,7
Policealne*	27,5	3,8	23,3	3,1	6,9	1,5	6,4	1,3
Średnie	236,4	32,3	233,5	30,9	76,3	16,7	102,1	20,5
z tego:								
średnie zawodowe ..	162,0	22,1	135,8	18,0	60,2	13,1	61,9	12,4
średnie ogólnokształcące ..	74,4	10,2	97,7	12,9	16,2	3,5	40,1	8,0
Zasadnicze zawodowe	143,1	19,5	133,1	17,6	111,8	24,4	117,1	23,5
Gimnazjalne	.	.	36,2	4,8	.	.	33,1	6,6
Podstawowe ukończone	200,5	27,4	120,9	16,0	210,5	45,9	156,8	31,4
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	24,2	3,3	10,4	1,4	34,0	7,4	14,9	3,0
Nieustalony poziom wykształcenia	16,6	2,3	60,3	8,0	3,2	0,7	30,0	6,0

* Dla 2011 roku łącznie z osobami posiadającymi dyplom ukończenia kolegium.

Porównując wyniki spisów powszechnych z lat 2002 i 2011 na terenach wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego odnotowano dynamiczny wzrost osób z wykształceniem wyższym. Na uwagę zasługuje fakt, że liczba mieszkańców wsi z wykształceniem wyższym w 2011 r. wzrosła (w porównaniu do 2002 r.) o 142,8%. Również wśród mieszkańców wsi więcej było osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym.

W 2011 r. populacja osób zamieszkałych na wsi i posiadających wykształcenie średnie ogólnokształcące wyniosła 40,1 tys. osób i w stosunku do 2002 r. zwiększyła się o 148,4 %.

W 2011 r. wśród ogółu kobiet, 31,6% legitymowało się wykształceniem średnim (łącznie z policealnym). Mężczyźni z wykształceniem średnim (łącznie z policealnym) stanowili 26,4% ogółu mężczyzn. Przeprowadzony w 2011 r. spis wykazał, że szkoły wyższe ukończyło więcej kobiet niż mężczyzn. W 2011 r. odsetek kobiet posiadających dyplom ukończenia szkoły wyższej wyniósł 16,3%, mężczyzn natomiast 11,7%. Porównując dane z 2002 r. odnotowano wzrost liczby kobiet jak i mężczyzn z wykształceniem wyższym. W przypadku kobiet był to wzrost o 7,3 p. proc., w przypadku mężczyzn o 4,1 p. proc.

Tabl. 5.3. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i płci w latach 2002 i 2011

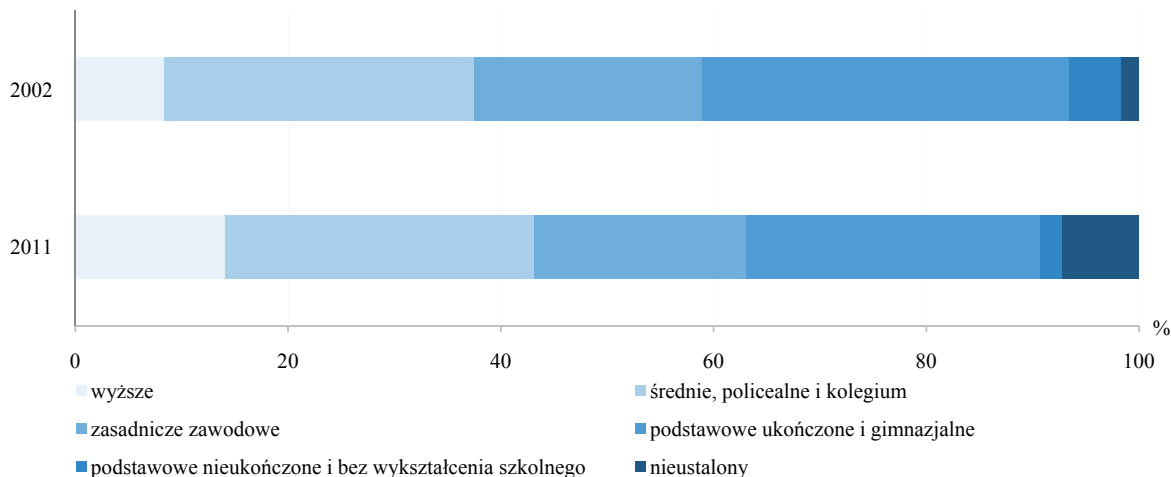
Poziom wykształcenia	Mężczyźni				Kobiety			
	2002		2011		2002		2011	
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
Ogółem	576,4	100,0	609,7	100,0	614,0	100,0	644,5	100,0
Wyższe	43,9	7,6	71,4	11,7	55,3	9,0	104,8	16,3
Policealne*	8,6	1,5	8,2	1,3	25,8	4,2	21,5	3,3
Średnie	137,0	23,8	153,3	25,1	175,8	28,6	182,2	28,3
z tego:								
średnie zawodowe ..	108,3	18,8	99,7	16,4	113,9	18,5	98,0	15,2
średnie ogólnokształcące ..	28,7	5,0	53,6	8,8	61,9	10,1	84,2	13,1
Zasadnicze zawodowe	159,3	27,6	157,3	25,8	95,5	15,6	92,8	14,4
Gimnazjalne	.	.	37,2	6,1	.	.	32,1	5,0
Podstawowe ukończone	195,1	33,8	128,3	21,0	215,9	35,2	149,4	23,2
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	22,9	4,0	9,1	1,5	35,4	5,8	16,2	2,5
Nieustalony poziom wykształcenia	9,5	1,7	44,9	7,4	10,3	1,7	45,4	7,0

* Dla 2011 roku łącznie z osobami posiadającymi dyplom ukończenia kolegium.

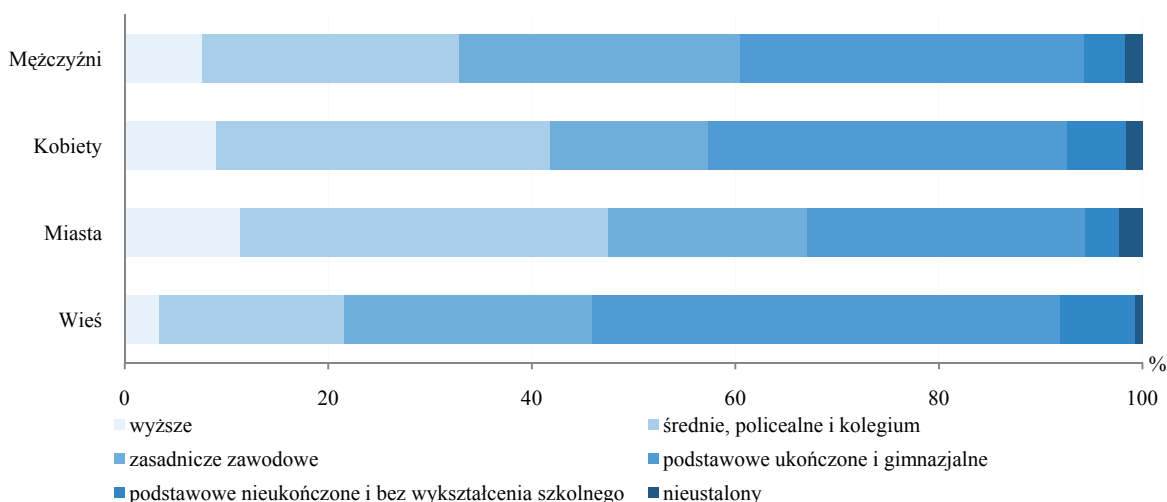
Porównując wyniki ostatniego spisu ze spisem w 2002 r. zaobserwowano zarówno wśród mężczyzn oraz kobiet wzrost zainteresowania edukacją na poziomie ogólnokształcącym oraz spadek zainteresowania szkołami średnimi zawodowymi.

Analizując wyniki spisu w 2011 roku widoczne są różnice w strukturze poziomu wykształcenia kobiet i mężczyzn według miejsca zamieszkania. Przyjmując za miernik odsetek osób z wykształceniem wyższym, można stwierdzić, że zarówno kobiety jak

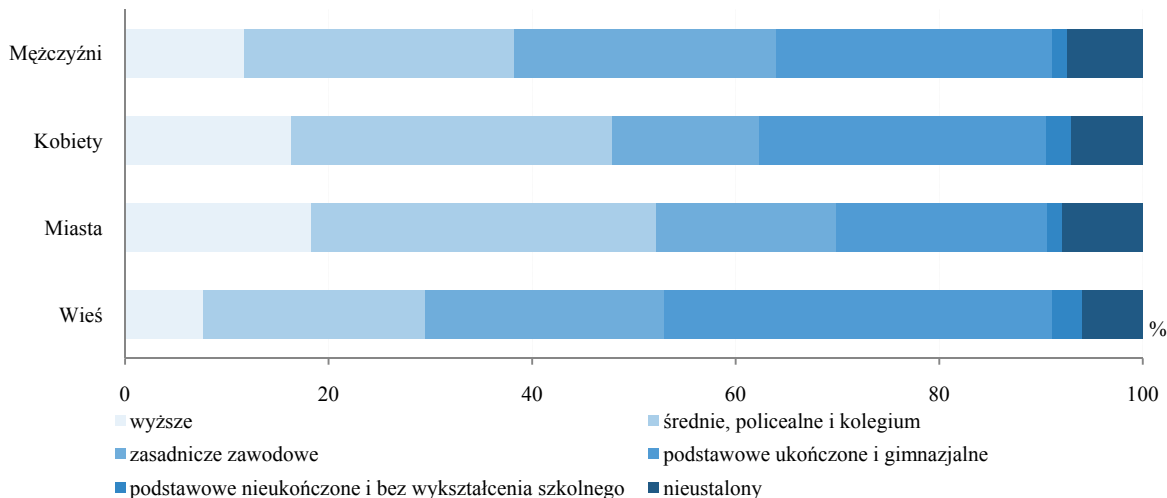
Wykres 22. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w latach 2002 i 2011

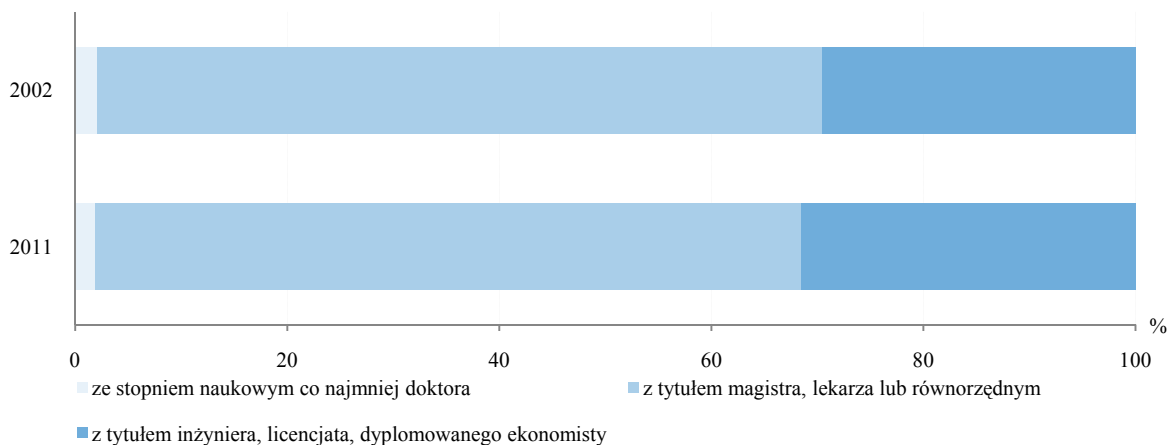
Wykres 23. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci oraz miejsca zamieszkania w 2002 r.

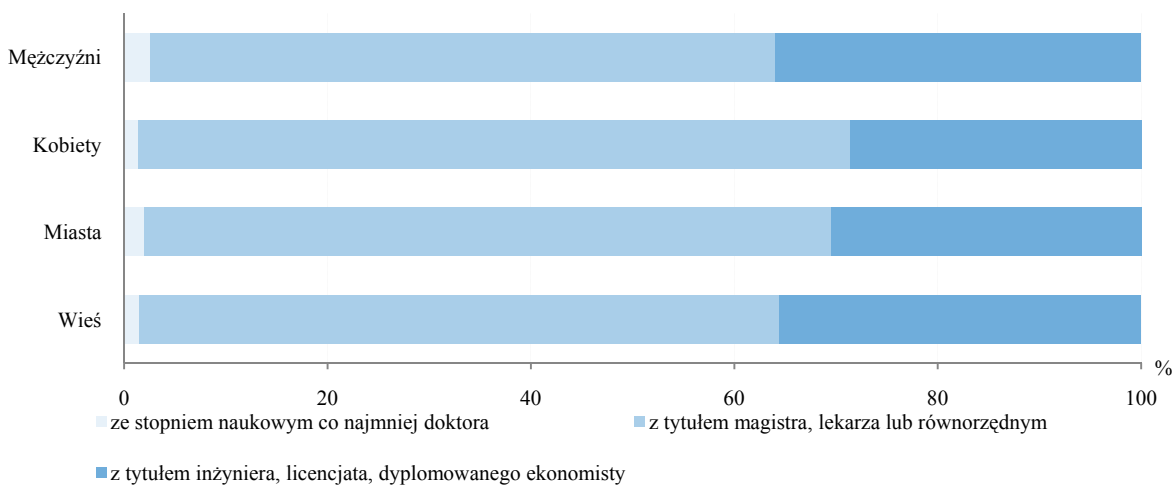
Wykres 24. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci oraz miejsca zamieszkania w 2011 r.

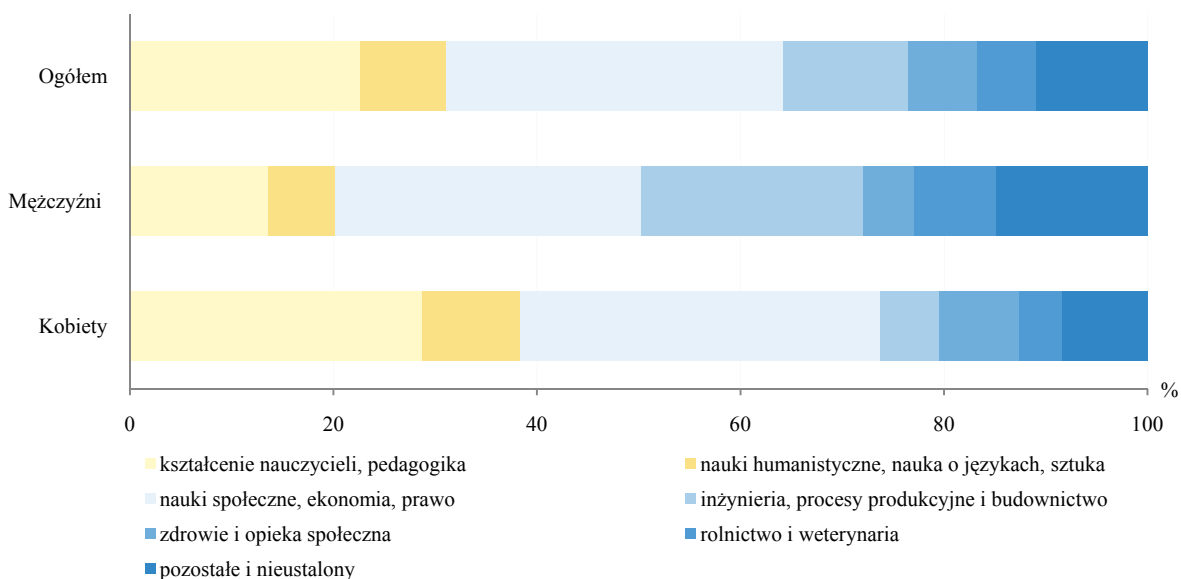
Wykres 25. Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem wyższym w latach 2002 i 2011

Wykres 26. Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem wyższym według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Wykres 27. Ludność z wykształceniem wyższym (z tytułem magistra, licencjata lub inżyniera) według kierunku wykształcenia i płci w 2011 r.

i mężczyźni mieszkający w miastach są znacznie lepiej wykształceni od osób mieszkających na wsi. Odsetek kobiet w miastach z wykształceniem wyższym wyniósł 20,4%, na wsi – 9,5%. Z kolei odsetek mężczyzn mieszkających w miastach stanowił 15,8%, podczas gdy na wsi 5,8%.

Tabl. 5.4. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Poziom wykształcenia	Miasta		Wieś	
	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
Wyższe	15,8	20,4	5,8	9,5
z tego:				
wyższe ze stopniem naukowym				
co najmniej doktora	0,4	0,3	0,1	0,1
wyższe z tytułem magistra, lekarza				
lub równorzędnym	9,8	14,6	3,5	6,2
wyższe z tytułem inżyniera, licencjata,				
dyplomowanego ekonomisty	5,6	5,5	2,2	3,3
Policealne i dyplom ukończenia kolegium .	1,8	4,2	0,7	1,9
Średnie zawodowe	19,2	16,9	12,3	12,5
Średnie ogólnokształcące	10,7	14,9	6,1	10,1
Zasadnicze zawodowe	23,1	12,7	29,7	17,2
Gimnazjalne	5,5	4,2	7,0	6,3
Podstawowe	14,5	17,4	30,3	32,6
Podstawowe nieukończone i bez				
wykształcenia szkolnego	1,0	1,7	2,2	3,8
Nieustalony poziom wykształcenia	8,4	7,6	5,9	6,1

Poziom wykształcenia a wiek w 2011 r.

W 2011 roku w województwie warmińsko-mazurskim najliczniejszą grupę wśród osób z wykształceniem wyższym stanowiły osoby w wieku 25-34 lata (37,4%). Również osoby w tym wieku były największą grupą wśród osób posiadających wykształcenie średnie łącznie z policealnym i kolegium (20,2%).

Tabl. 5.5. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i grup wieku w 2011 r.

Grupy wieku	Poziom wykształcenia					
	wyższe	średnie, policealne i kolegium	zasadnicze zawodowe	podsta- wowe ukoń- czone i gimna- zjalne	podsta- wowe nieukoń- czone i bez wykształ- cenia szkolnego	nieusta- lony poziom wykształ- cenia
	w odsetkach (struktura pionowa)					
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
13–15 lat	-	-	-	12,8	19,3	2,7
16–18	-	0,4	0,3	15,3	1,4	3,5
19–24	7,3	17,9	6,2	8,0	1,7	13,6
25–34	37,4	20,2	18,4	6,4	3,6	37,7
35–44	20,0	15,6	22,9	7,2	3,5	19,3
45–54	16,0	18,8	26,8	10,3	4,1	12,7
55–64	11,6	17,2	19,0	15,3	5,4	6,5
65 i więcej	7,7	9,9	6,6	24,7	61,0	4,1

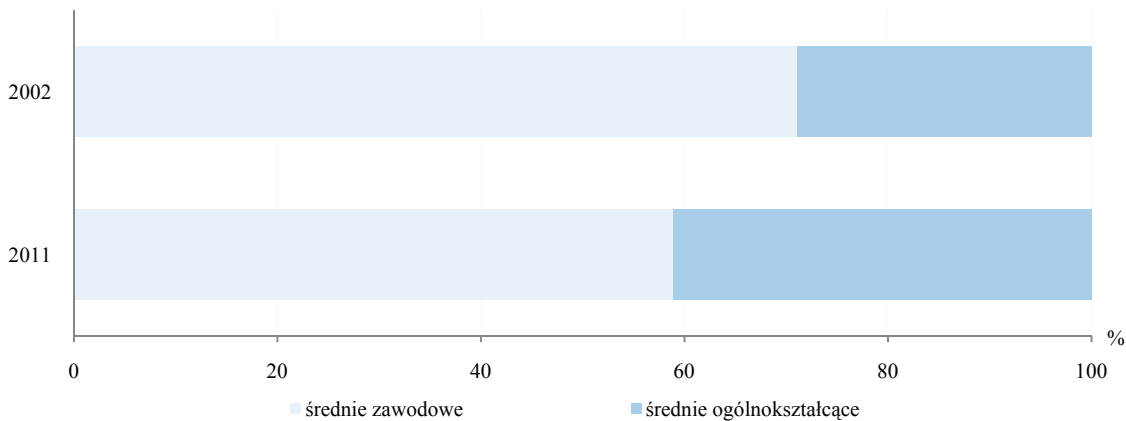
Wykształcenie zasadnicze zawodowe najczęściej posiadały osoby w grupie wieku 45–54 lata i odsetek ich wyniósł 26,8%. Analizując kolejne poziomy wykształcenia w powiązaniu z wiekiem zaobserwowano, że w 2011 roku w województwie warmińsko-mazurskim najwyższy odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym stanowiły osoby w wieku 65 lat i więcej (24,7%). Również wśród osób, które nie posiadały ukończonej szkoły podstawowej i nie miały wykształcenia szkolnego największą grupę (61,0%) stanowiły osoby w wieku 65 lat i więcej.

Zróżnicowanie regionalne w 2011 r.

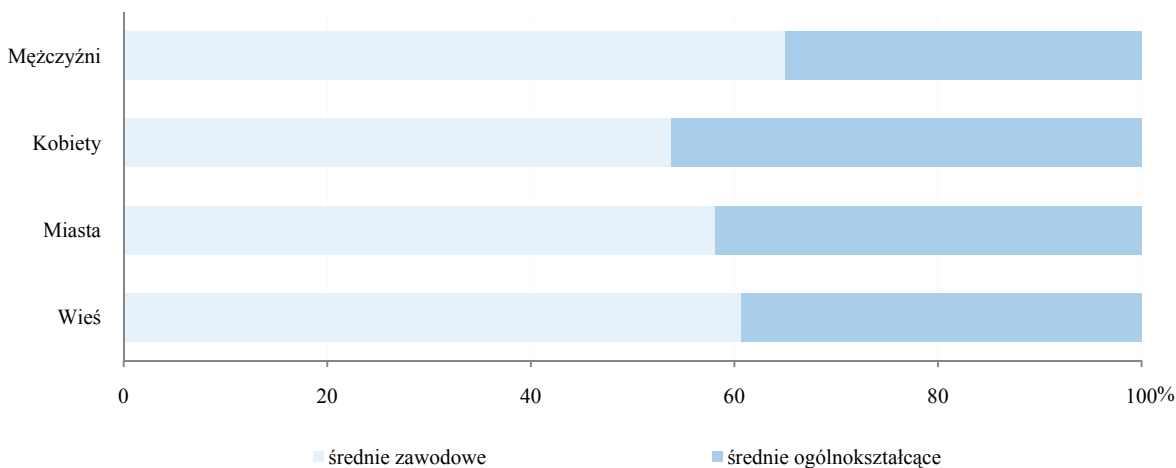
W 2011 roku poziom wykształcenia ludności w województwach był wyraźnie zróżnicowany. Największe różnice były widoczne wśród osób z wykształceniem wyższym. Warmińsko-mazurskie znalazło się w grupie województw o najniższym odsetku osób z wykształceniem wyższym (14,0%). Najwyższy odsetek odnotowano w województwie mazowieckim – 23,6%. Województwo uplasowało się również na ostatnim miejscu pod względem liczby osób posiadających wykształcenie średnie zawodowe. Odsetek osób z wykształceniem średnim zawodowym wyniósł 15,8%. Dla porównania najwyższy odsetek osób z wykształceniem średnim zawodowym odnotowano w województwie śląskim (19,1%).

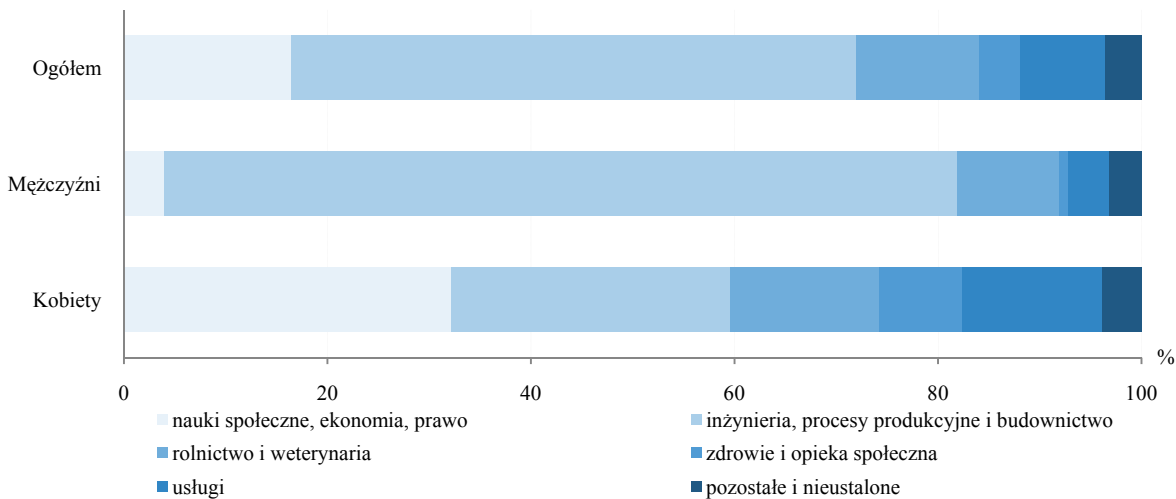
Wykres 28. Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem średnim w latach 2002 i 2011

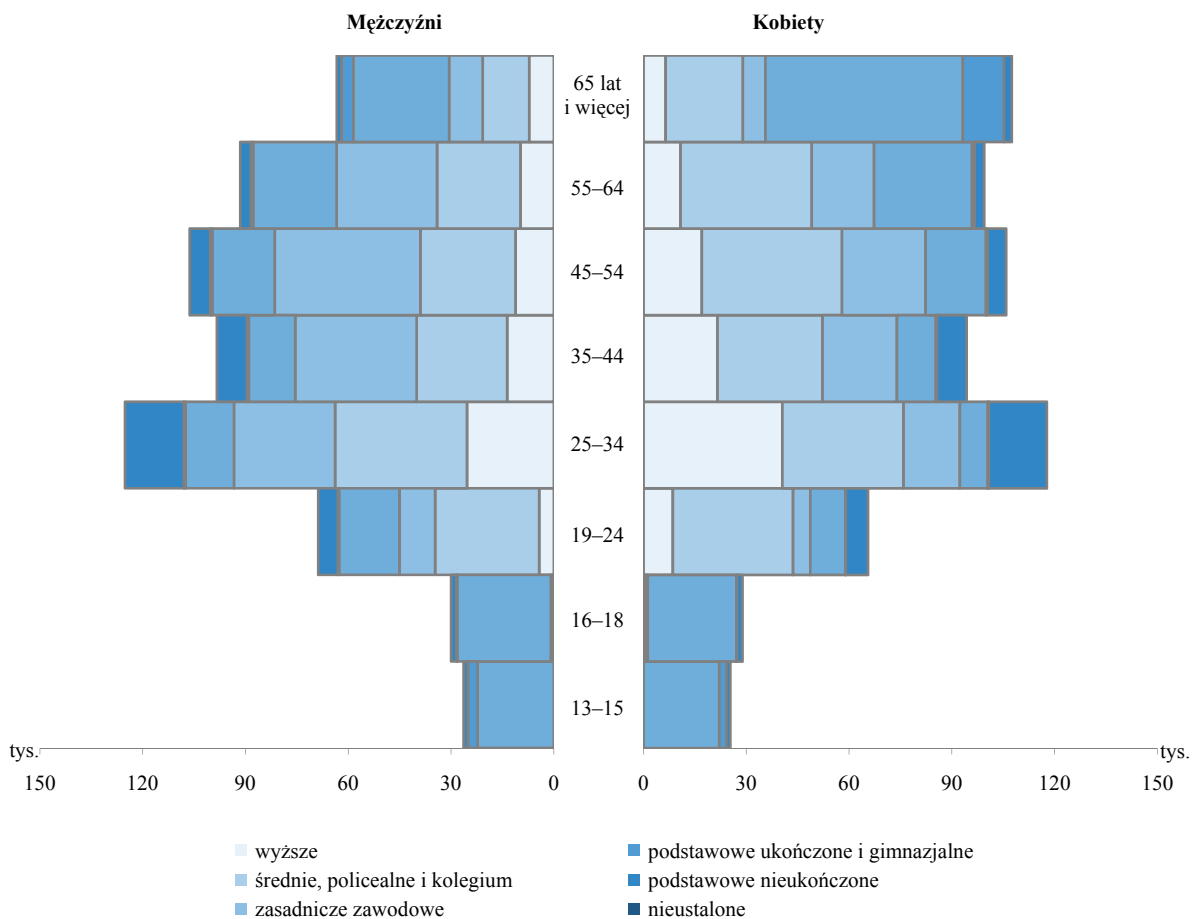
Wykres 29. Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem średnim według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

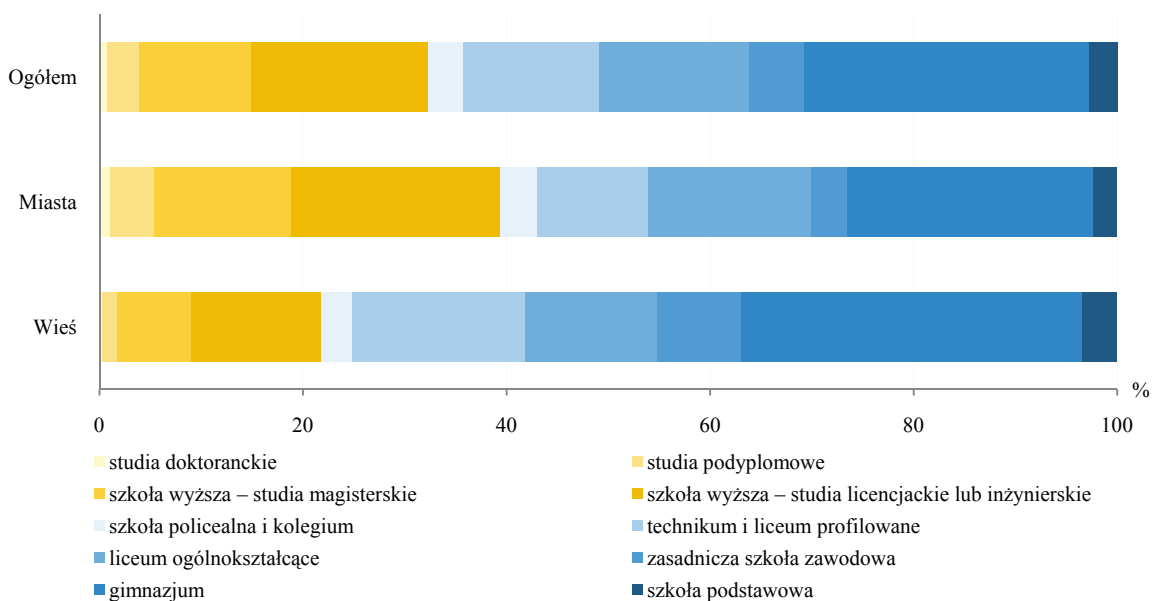
Wykres 30. Ludność posiadająca wykształcenie policealne, dyplom ukończenia kolegium, średnie zawodowe oraz zasadnicze zawodowe według zawodu wyuczonego i płci w 2011 r.

Wykres 31. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, grup wieku i płci w 2011 r.

Wykres 32. Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według rodzaju szkoły oraz miejsca zamieszkania w 2011 r.

Tabl. 5.6. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w województwach w 2011 r.

Województwa	Poziom wykształcenia					
	w tym					
	wyższe	średnie, policjalne i kolegium	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego
w odsetkach (poziomo)						
Dolnośląskie	16,8	32,8	21,4	4,5	17,0	1,3
Kujawsko- -pomorskie	14,1	29,5	25,2	5,3	19,9	1,1
Lubelskie	16,2	31,5	19,3	5,3	21,0	1,9
Lubuskie	14,4	31,6	23,8	5,1	17,8	1,6
Łódzkie	16,2	33,1	20,2	4,7	21,4	1,5
Małopolskie	17,2	31,1	22,8	5,0	17,1	1,1
Mazowieckie	23,6	33,7	16,7	4,6	16,8	1,4
Opolskie	13,6	28,5	23,9	4,6	17,9	1,3
Podkarpackie	14,5	30,3	21,7	5,5	19,0	1,3
Podlaskie	16,0	30,2	16,0	5,4	21,4	2,7
Pomorskie	17,6	31,3	21,9	5,0	17,3	1,1
Śląskie	15,9	32,4	25,2	4,6	15,8	0,9
Świętokrzyskie	16,1	30,0	21,3	5,2	21,2	1,6
Warmińsko- -mazurskie	14,0	29,1	19,9	5,5	22,1	2,0
Wielkopolskie	16,4	30,7	26,0	5,1	17,7	1,0
Zachodniopomorskie	16,6	31,3	20,6	4,9	19,1	1,7

Znacznie lepiej wygląda sytuacja jeśli chodzi o wykształcenie średnie ogólnokształcące. W 2011 r. odsetek osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym wyniósł 11,0%, gdzie najwyższy odsetek osób z tym wykształceniem odnotowano w województwie mazowieckim (13,9%). Województwo warmińsko-mazurskie w 2011 r. posiadało wyższy odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym niż średnia w kraju. Odsetek ten wyniósł dla województwa 5,5%, z kolei dla kraju (4,9%). W 2011 roku najwięcej osób z wykształceniem wyższym (25,4%) oraz średnim łącznie z policealnym i kolegium (15,6%) mieszkało w Olsztynie. Wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym najwięcej mieszkało w Elblągu (9,2%). Najwyższy odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym stanowili mieszkańcy

powiatu olsztyńskiego (8,5%). Podstawowe ukończone dominowało w powiecie ostródzkim (8,8%). Również w tym powiecie mieszkało najwięcej osób nie mających ukończonej szkoły podstawowej i będących bez wykształcenia szkolnego (8,8%).

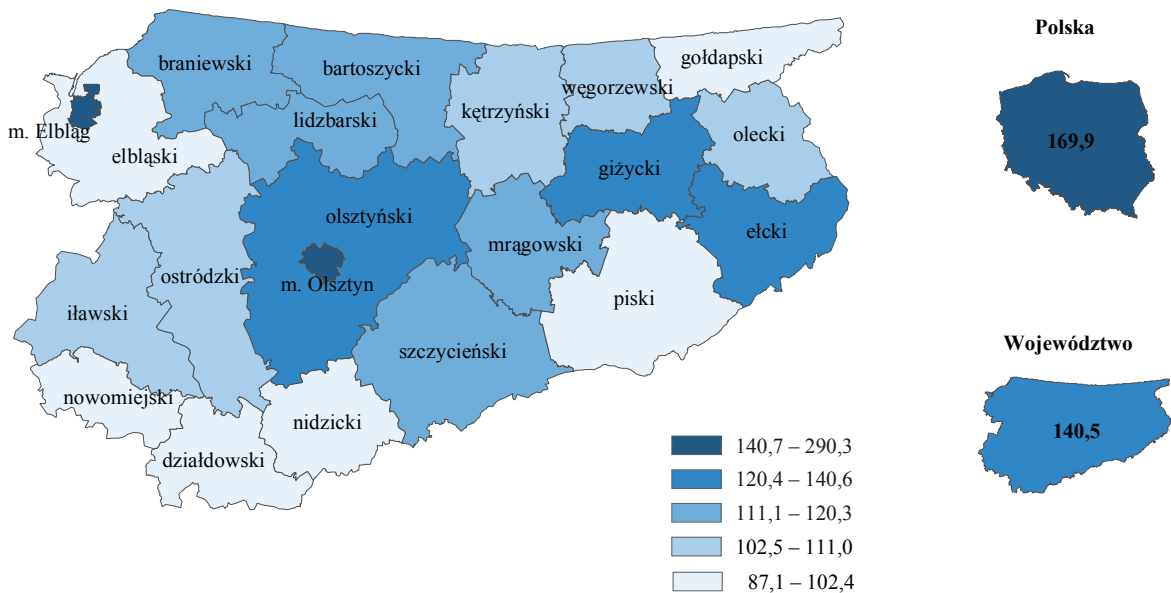
Tabl. 5.7. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w powiatach w 2011 r.

Powiaty	Poziom wykształcenia					
	wyższe	średnie, policjalne i kolegium	zasadnicze zawodowe	gimna- zjalne	podsta- wowe ukoń- czone	podsta- wowe nieukoń- czone i bez wykształ- cenia szkolnego
w odsetkach (struktura pionowa)						
Województwo	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
bartoszycki	3,4	3,9	4,8	4,4	4,7	5,5
braniewski	2,4	3,0	3,1	3,2	3,3	4,3
działdowski	3,3	4,2	5,4	4,9	5,5	4,8
elbląski	2,5	3,3	5,1	4,1	4,5	5,3
ełcki	5,3	6,3	5,0	6,6	5,6	6,6
giżycki	3,8	4,1	3,8	4,3	4,0	4,9
gołdapski	1,3	1,7	1,8	2,0	2,2	2,9
iławski	4,8	5,8	8,0	6,5	7,2	6,2
kętrzyński	3,7	4,8	4,5	5,0	5,1	4,9
lidzbarski	2,4	3,0	3,4	3,1	3,1	3,3
mragowski	2,8	3,4	3,7	4,0	3,7	3,5
nidzicki	1,7	2,1	2,2	2,5	3,1	2,9
nowomiejski	1,8	2,4	4,5	3,1	3,6	2,1
olecki	1,9	2,5	2,0	2,8	2,9	2,6
olsztyński	8,2	7,5	8,5	8,5	8,5	7,7
ostródzki	5,6	7,0	7,9	7,6	8,8	8,8
piski	2,7	3,6	3,6	4,9	5,0	5,5
szczycieński	4,2	4,5	4,7	5,2	6,0	6,3
węgorzewski	1,3	1,5	1,7	1,6	1,8	2,0
m. Elbląg	11,5	9,8	9,2	7,5	5,6	4,8
m. Olsztyn	25,4	15,6	7,0	8,3	5,9	4,8

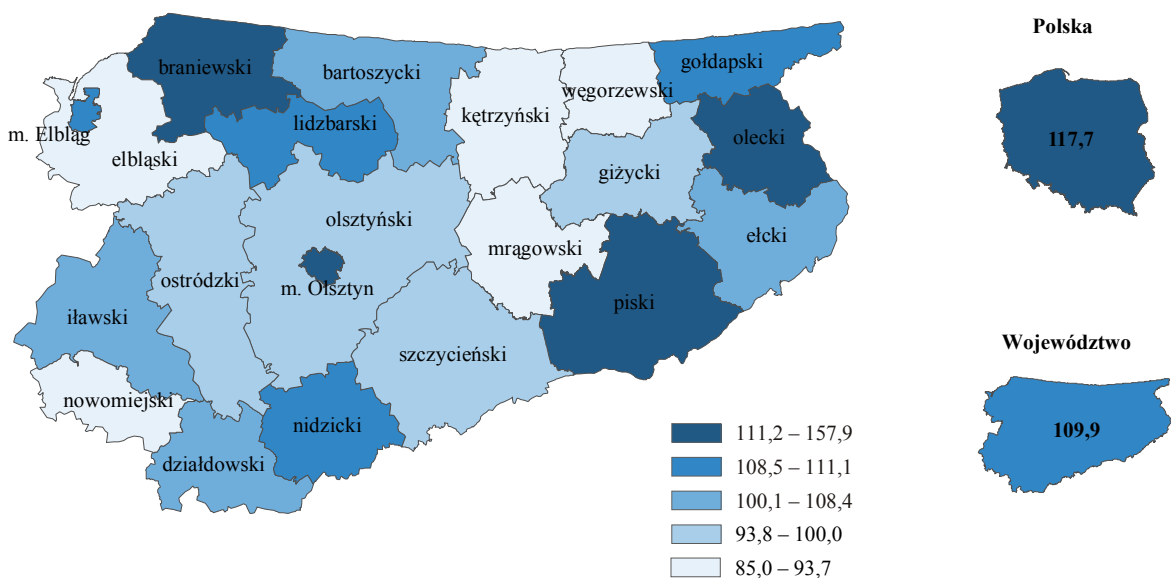
5.2. Kontynuacja nauki

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań przeprowadzony w 2011 r. dostarczył informacji na temat osób kontynuujących naukę o określonym poziomie wykształcenia. Wyróżnia się dwa rodzaje kontynuacji nauki. Pierwszy rodzaj to kontynuacja nauki wynikająca z obowiązku poddawania się edukacji powszechnej, która w polskim systemie oświaty i wychowania obejmuje dzieci i młodzież w wieku 3–21 lat. Górna granica wieku

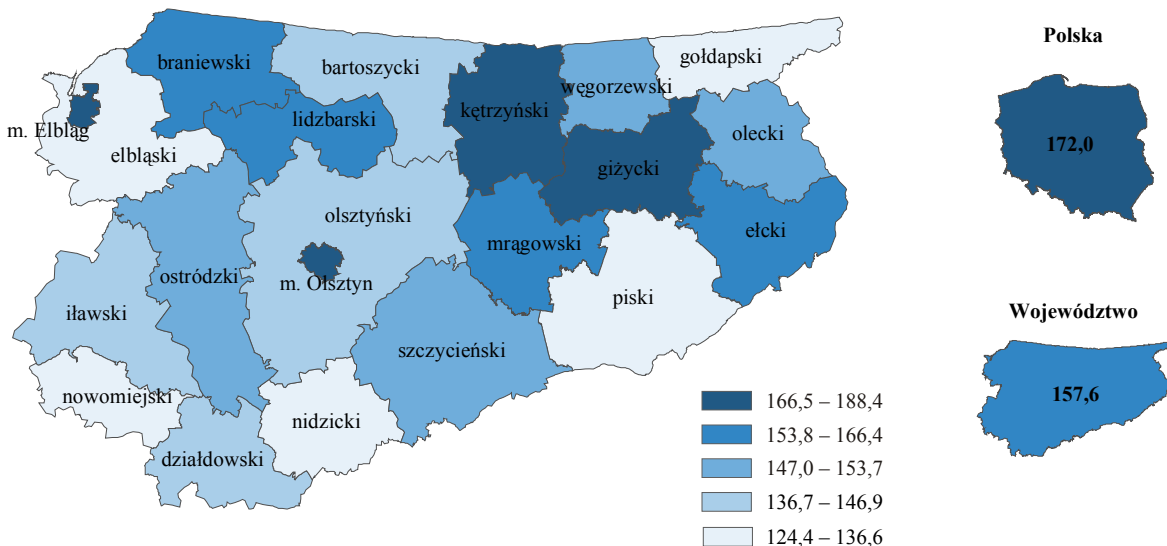
Mapa 11. Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem wyższym na 1 000 ludności według powiatów w 2011 r.

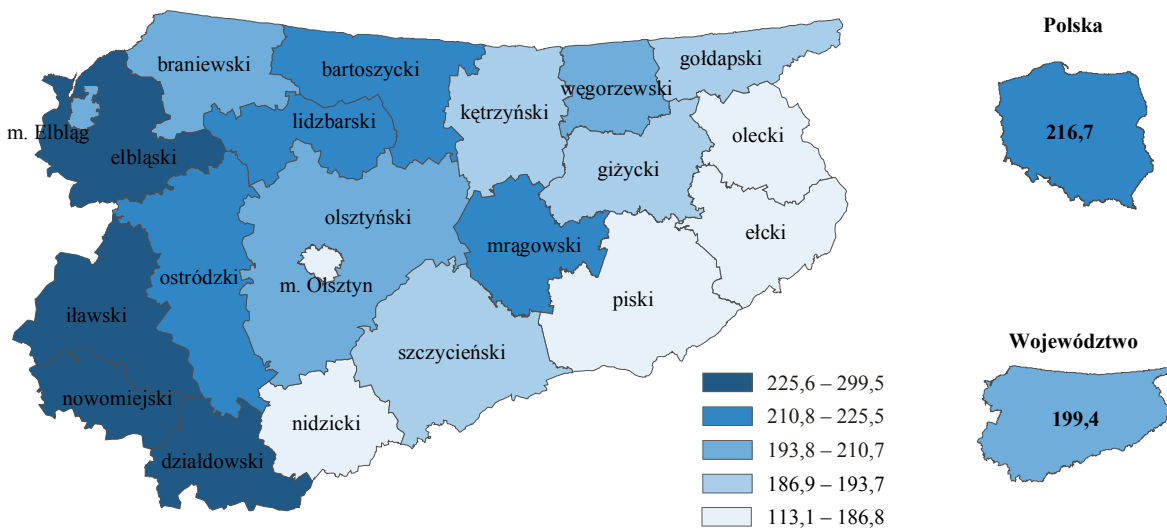
Mapa 12. Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem średnim ogólnokształcącym na 1 000 ludności według powiatów w 2011 r.

Mapa 13. Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem średnim zawodowym na 1 000 ludności według powiatów w 2011 r.

Mapa 14. Ludność w wieku 13 lat i więcej z wykształceniem zasadniczym zawodowym na 1 000 ludności według powiatów w 2011 r.

– 21 lat to teoretyczny wiek ukończenia edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym, chociaż czasem z powodów edukacyjnych (powtarzanie klasy) lub w wyniku podjęcia nauki w systemie zasadniczej szkoły zawodowej i kontynuowania kształcenia w szkole średniej jest przekraczana i obejmuje osoby do 24 roku życia. Drugi rodzaj to kontynuacja nauki wynikająca ze wzrostu aktywności edukacyjnej ludności, której celem jest zdobycie kolejnego, wyższego poziomu wykształcenia zwiększającego np. szansę na zdobycie pracy oraz uzyskanie lepszej pozycji na rynku pracy.

W 2011 r. w województwie warmińsko-mazurskim 184,9 tys. osób kontynuowało naukę, co stanowiło 14,7% ogółu ludności w wieku 13 lat i więcej. W grupie osób kontynuujących naukę wynikającą z obowiązku edukacji powszechnej, największy odsetek stanowiły osoby uczące się w szkołach z wykształceniem gimnazjalnym (30,4%) oraz podstawowym ukończonym (29,0%). Wśród osób kontynuujących naukę w celu zdobycia wyższego poziomu wykształcenia, największą grupę stanowiły osoby posiadające tytuł inżyniera, licencjata oraz dyplomowanego ekonomisty (7,5%). W porównaniu do NSP 2002 zbiorowość osób kontynuujących naukę zmniejszyła się o 46,9 tys., tj. o 20,3%. Spadek ten jest przede wszystkim spowodowany zmniejszeniem się liczby osób uczestniczących w systemie edukacji szkolnej w wieku 13–24 lata (osoby urodzone w latach 1986–1997).

W latach 2002–2011 w województwie warmińsko-mazurskim oprócz różnic w liczebności osób uczących się, zaobserwowano także zmiany w strukturze osób kontynuujących naukę według już osiągniętego poziomu wykształcenia. Największą zmianę widać w grupie osób z wykształceniem wyższym. Jeszcze w 2002 r. odsetek osób kontynuujących naukę z tytułem inżyniera, licencjata i dyplomowanego ekonomisty wyniósł 3,4% podczas gdy w 2011 r. wyniósł 7,5%. W 2011 r. odnotowano również wyższy odsetek osób podwyższających swoje kwalifikacje z tytułem magistra lekarza lub równorzędnym. W 2002 r. odsetek ten wyniósł 1,1%, natomiast w 2011 r. – 3,6%.

Tabl. 5.8. Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według poziomu wykształcenia w latach 2002 i 2011

Poziom wykształcenia	2002		2011	
	w tys.	w %	w tys.	w %
Ogółem	231,7	100,0	184,8	100,0
Wyższe z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym	2,6	1,1	6,7	3,6
Wyższe z tytułem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty	8,0	3,4	13,9	7,5
Policealne*	4,1	1,8	1,7	0,9
Średnie zawodowe	25,1	10,8	11,0	5,9
Średnie ogólnokształcące	28,1	12,1	32,8	17,8
Zasadnicze zawodowe	13,0	5,6	4,0	2,1
Gimnazjalne	-	-	56,3	30,4
Podstawowe ukończone	131,3	56,6	53,5	29,0
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	19,6	8,5	5,1	2,7

* Dla 2011 roku łącznie z osobami posiadającymi dyplom ukończenia kolegium.

Osoby z wykształceniem średnim (zawodowym i ogólnokształcącym) stanowiły w 2011 r. – 23,7% i w porównaniu do 2002 udział ich nieznacznie spadł (o 0,8 p. proc.). Zwraca jednak uwagę coraz mniejsze zainteresowanie dalszą nauką wśród osób, które ukończyły szkoły dające uprawnienia zawodowe – udział osób z wykształceniem średnim zawodowym wyniósł w 2011 r. zaledwie 5,9%, podczas gdy w 2002 roku – 10,8%. Dotyczy to również osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, które to także coraz rzadziej podejmują dalszą naukę.

Kontynuacja nauki a wiek osób uczących się w 2011 r.

W województwie warmińsko-mazurskim w okresie dziewięciu lat od poprzedniego spisu nastąpiły znaczące zmiany w strukturze wieku osób kontynuujących naukę. Porównując wyniki obu spisów, w 2011 roku nastąpił znaczący spadek osób kontynuujących naukę w następujących grupach wieku: 13–15, 16–18 oraz 19–24 lata. Malejąca liczba osób objęta systemem oświaty oraz szkolnictwa wyższego jest rezultatem znacznego ubytku ludności w tzw. edukacyjnych grupach: w wieku gimnazjalnym (13–15 lat), w wieku szkoły średniej (16–18 lat) oraz w wieku szkoły wyższej (19–24 lata).

Tabl. 5.9. Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według grup wieku w latach 2002–2011

Lata	Ludność kontynuująca naukę							
	ogółem	w wieku:						
		13–15	16–18	19–24	25–29	30–39	40–49	50 i więcej
w tys.								
2002	231,7	72,3	73,4	63,1	11,6	7,6	3,3	0,5
2011	184,8	48,7	52,1	58,9	11,9	8,6	3,5	1,1
w odsetkach (struktura pozioma)								
2002	100,0	31,2	31,7	27,2	5,0	3,3	1,4	0,2
2011	100,0	26,4	28,2	31,9	6,4	4,7	1,9	0,6

W 2011 r. spośród osób kontynuujących naukę największą zbiorowość (31,9%) stanowiły osoby będące w wieku 19–24 lata. Dominującym poziomem wykształcenia osób uczących się w tej grupie wieku było wykształcenie średnie (łącznie z policealnym i kolegium) i wyniosło 59,8%.

Tabl. 5.10. Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według grup wieku i poziomu wykształcenia w 2011 r.

Poziom wykształcenia	Ludność kontynuująca naukę							
	ogółem	w wieku:						
		13–15	16–18	19–24	25–29	30–39	40–49	50 i więcej
w odsetkach (struktura pionowa)								
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym								
Wyższe z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym	3,6	-	-	0,7	21,7	25,0	31,8	39,1
Wyższe z tytułem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty	7,5	-	-	12,6	31,9	21,6	18,1	13,3
Średnie, policealne i kolegium	24,6	-	0,9	59,8	39,5	38,4	37,9	39,9
Zasadnicze zawodowe	2,1	-	0,6	3,5	3,4	9,9	8,5	4,8
Podstawowe ukończone i gimnazjalne	59,4	90,2	98,0	23,4	3,5	5,2	3,7	2,5
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	2,7	9,8	0,4	0,1	-	-	-	0,5

Analizując wiek i poziom wykształcenia mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego zauważono, że w 2011 r. największą aktywność edukacyjną (tę z wyboru) na poziomie wyższym wykazała zbiorowość osób w wieku 25–29 lat. W tej grupie wieku odsetek osób studiujących w szkołach wyższych wyniósł 53,6%. Najwyższy udział (31,9%) wśród nich miały osoby posiadające tytuł inżyniera, licencjata lub dyplomowanego ekonomisty.

Tryb kontynuacji nauki

W 2011 r. w województwie warmińsko-mazurskim zdecydowana większość (76,8%) osób kontynuujących naukę uczyła się w trybie dziennym, natomiast 23,2% w trybie zaocznym lub wieczorowym. W trybie dziennym naukę kontynuowali przede wszystkim absolwenci szkół podstawowych i gimnazjalnych (74,8%). Natomiast w trybie zaocznym lub wieczorowym największą grupę stanowiły osoby posiadające wykształcenie średnie ogólnokształcące (29,3%) oraz osoby z tytułem inżyniera, licencjata lub dyplomowanego ekonomisty (20,4%).

Tabl. 5.11. Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według poziomu wykształcenia i trybu kontynuacji nauki w 2011 r.

Poziom wykształcenia	Ludność kontynuująca naukę		
	ogółem	w trybie dziennym	w trybie zaocznym lub wieczorowym
	w odsetkach		
Ogółem	100,0	100,0	100,0
Wyższe z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym	3,6	1,1	12,0
Wyższe z tytułem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty	7,5	3,6	20,4
Policealne i dyplom ukończenia kolegium	0,9	0,2	3,1
Średnie zawodowe	5,9	2,0	18,8
Średnie ogólnokształcące	17,8	14,3	29,3
Zasadnicze zawodowe	2,1	0,4	7,9
Gimnazjalne	30,4	37,9	5,8
Podstawowe ukończone	29,0	36,9	2,7
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	2,7	3,6	0,0

Rodzaj szkoły, w której kontynuowana była nauka w 2011 r.

W przeprowadzonym w 2011 r. Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań po raz pierwszy zebrano informacje na temat mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego kontynuujących naukę według rodzaju szkoły oraz studiów.

W 2011 r. w województwie warmińsko-mazurskim wśród osób kontynuujących naukę dominowali studenci szkół wyższych oraz słuchacze studiów doktoranckich i podyplomowych (32,4%). Wśród zbiorowości studiującej w szkołach wyższych widoczne było spore zróżnicowanie biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania. W miastach spośród ogółu kontynuujących naukę zdecydowanie najwyższy odsetek (39,4%) stanowiły osoby uczące się na wyższych uczelniach. Na wsi udział ich był znacznie niższy i wyniósł 21,8%. Warto zaznaczyć, że zarówno mieszkańcy miast jak i wsi wybierali najczęściej studia licencjackie lub inżynierskie (odpowiednio 20,5% i 12,7%).

W 2011 r. w województwie warmińsko-mazurskim zaobserwowano również widoczne zróżnicowanie wśród uczniów szkół średnich mieszkających w miastach i na wsi. W miastach odsetek uczniów szkół średnich wyniósł 26,8%, natomiast na wsi był wyższy i wyniósł 30,1%. W miastach uczniowie szkół średnich najczęściej wybierali naukę w liceum ogólnokształcącym (15,9%), z kolei uczniowie mieszkający na wsi – w technikum (14,6%). Również dużym zainteresowaniem wśród mieszkańców wsi cieszyła się nauka w liceum ogólnokształcącym (13,0%).

Tabl. 5.12. Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według rodzaju szkoły i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Rodzaj szkoły/studiów w której, kontynuowana była nauka	Ogółem		Miasta		Wieś	
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
Ogółem	184,8	100,0	110,6	100,0	74,2	100,0
Studia doktoranckie	1,4	0,8	1,2	1,1	0,2	0,3
Studia podyplomowe	5,9	3,2	4,8	4,3	1,1	1,5
Studia magisterskie	20,3	11,0	14,9	13,5	5,4	7,3
Studia licencjackie lub inżynierskie	32,1	17,4	22,7	20,5	9,5	12,7
Szkoła policealna i kolegium	6,3	3,4	4,1	3,7	2,2	3,0
Technikum	20,9	11,3	10,1	9,1	10,8	14,6
Liceum profilowane	3,9	2,1	2,0	1,8	1,9	2,5
Liceum ogólnokształcące	27,3	14,8	17,6	15,9	9,7	13,0
Zasadnicza szkoła zawodowa	10,0	5,4	4,0	3,6	6,1	8,2
Gimnazjum	51,7	28,0	26,8	24,2	24,9	33,6
Szkoła podstawowa	5,1	2,7	2,6	2,3	2,5	3,4

W województwie warmińsko-mazurskim na różnych poziomach kształcenia uczyło się zdecydowanie więcej kobiet. W 2011 r. naukę kontynuowało 98,6 tys. kobiet, tj. 53,3% ogółu kontynuujących naukę. Dla porównania odsetek uczących się mężczyzn wyniósł 46,7% (86,2 tys. osób).

W 2011 r. wśród kontynuujących naukę kobiet 37,2% studiowało na wyższych uczelniach. Spośród mężczyzn, którzy kontynuowali naukę, szkoły wyższe wybrało 27,6%. Zarówno kobiety jak i mężczyźni najczęściej wybierali naukę na studiach licencjackich lub inżynierskich (kobiety 19,0%, mężczyźni 15,6%), a także na studiach magisterskich (kobiety 13,1%, mężczyźni 8,5%). Wśród ogółu kobiet – 27,8% kontynuowało naukę w szkołach średnich i najczęściej wybierało liceum ogólnokształcące (16,5%) oraz znacznie rzadziej niż mężczyźni technikum (8,9%). Wśród ogółu mężczyzn udział uczących się w szkołach średnich wyniósł 28,5%. Mężczyźni najczęściej uczęszczali do technikum (14,1%).

Tabl. 5.13. Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według rodzaju szkoły i płci w 2011 r.

Rodzaj szkoły/studiów w której, kontynuowana była nauka	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
Ogółem	184,8	100,0	86,2	100,0	98,6	100,0
Studia doktoranckie	1,4	0,8	0,6	0,7	0,8	0,8
Studia podyplomowe	5,9	3,2	1,6	1,9	4,2	4,3
Studia magisterskie	20,3	11,0	7,3	8,5	13,0	13,1
Studia licencjackie lub inżynierskie	32,1	17,4	13,4	15,6	18,7	19,0
Szkoła policealna i kolegium	6,3	3,4	1,9	2,2	4,3	4,4
Technikum	20,9	11,3	12,1	14,1	8,8	8,9
Liceum profilowane	3,9	2,1	1,5	1,7	2,4	2,4
Liceum ogólnokształcące	27,3	14,8	11,0	12,7	16,3	16,5
Zasadnicza szkoła zawodowa	10,0	5,4	7,1	8,2	3,0	3,0
Gimnazjum	51,7	28,0	26,7	31,0	24,9	25,3
Szkoła podstawowa	5,1	2,7	2,9	3,3	2,2	2,2

5.3. Dziedziny i kierunki wykształcenia oraz zawód wyuczony

Dziedzina kształcenia

W przeprowadzonym w 2011 r. Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań oprócz poziomu wykształcenia i kontynuacji nauki zostały również zbadane dziedziny i kierunki kształcenia oraz zawód wyuczony. Zgodnie z przyjętą metodologią spisu pytanie o dziedzinę kształcenia zadano osobom posiadającym wykształcenie wyższe ze stopniem

naukowym co najmniej doktora. W 2011 r. w województwie warmińsko-mazurskim wykształcenie wyższe ze stopniem naukowym co najmniej doktora posiadało 3,3 tys. osób. Osoby te specjalizowały się przede wszystkim w następujących dziedzinach nauki: inżynieria, procesy produkcyjne i budownictwo (19,0%), nauki humanistyczne, nauka o językach, sztuka (15,6%), rolnictwo i weterynaria (15,6%), nauki społeczne, ekonomia, prawo (14,6%), zdrowie i opieka społeczna (11,8%). Wśród mężczyzn najchętniej wybieraną dziedziną wykształcenia była inżynieria, procesy produkcyjne i budownictwo (21,8%), natomiast wśród kobiet - rolnictwo i weterynaria (16,4%).

Tabl. 5.14. Ludność z wykształceniem wyższym posiadająca stopień naukowy co najmniej doktora według dziedziny kształcenia i płci w 2011 r.

Dziedzina kształcenia	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
	w odsetkach		
Ogółem	100,0	100,0	100,0
w tym			
Kształcenie nauczycieli, pedagogika	4,4	2,7	6,4
Nauki humanistyczne, nauka o językach, sztuka	15,6	16,7	14,3
Języki obce	1,1	0,2	2,2
Nauki społeczne, ekonomia, prawo	14,6	15,3	13,8
Nauki biologiczne	8,5	6,1	11,4
Nauki fizyczne	3,9	4,5	3,2
Matematyka, statystyka	1,6	2,1	1,0
Informatyka	0,6	0,7	0,5
Inżynieria, procesy produkcyjne i budownictwo	19,0	21,8	15,8
Rolnictwo i weterynaria	15,6	15,0	16,4
Zdrowie i opieka społeczna	11,8	11,3	12,3
Usługi	2,9	3,1	2,8

Kierunek wykształcenia

Informacje o kierunku wykształcenia ustalano dla 172,8 tys. osób, które ukończyły studia wyższe z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym, oraz z tytułem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty. Wśród tej zbiorowości zdecydowanie najczęściej wskazywanym kierunkiem wykształcenia była grupa: nauki społeczne, ekonomia, prawo. W województwie odsetek osób, które ukończyły ten kierunek wykształcenia wyniósł 33,2%. Wśród wybieranych przez mieszkańców województwa kierunków wykształcenia na kolejnych miejscach znalazły się: kształcenie nauczycieli, pedagogika (22,7%), inżynieria, procesy produkcyjne i budownictwo (12,3%), nauki humanistyczne, nauka o językach, sztuka (8,4%). W województwie najmniej popularnym kierunkiem wykształcenia była matematyka

i statystyka (0,9%) oraz nauki fizyczne (1,4%). W województwie nie zaobserwowano istotnych różnic w wyborze kierunków kształcenia wśród kobiet i mężczyzn ani wśród osób mieszkających w miastach i na wsi.

Zawód wyuczony

W NSP 2011 po raz pierwszy zbierano informacje o zawodzie wyuczonym wśród absolwentów kolegiów, szkół policealnych i średnich zawodowych oraz zasadniczych zawodowych. W 2011 roku zbiorowość osób z wykształceniem średnim zawodowym (łącznie z policealnym i kolegium) oraz zasadniczym w województwie wyniosła 477,6 tys. Wśród tej ludności dominowały zawody wyuczone z grupy: inżynieria, procesy produkcyjne i budownictwo (55,5%), nauki społeczne, ekonomia, prawo (16,5%) oraz rolnictwo i weterynaria (12,1%). Analizując grupy zawodów, widoczna jest różnica w wyborze zawodu wśród kobiet i mężczyzn. Kobiety najczęściej wybierały szkoły dające zawód zaliczany do grupy nauki społeczne, ekonomia, prawo (32,1%), natomiast mężczyźni zawód z grupy inżynieria, procesy produkcyjne i budownictwo (78,0%). Zarówno kobiety jak i mężczyźni najrzadziej kończyli szkoły zaliczane do grupy nauki fizyczne oraz informatyka. Osoby mieszkające w miastach i na wsi preferowały tę samą grupę zawodów, a mianowicie inżynierię, procesy produkcyjne i budownictwo.

Tabl. 5.15. Ludność posiadająca wykształcenie średnie zawodowe, policealne łącznie z kolegium oraz zasadnicze zawodowe według wyuczonego zawodu w 2011 r.

Zawód wyuczony	Ogółem		Według płci		Miejsca zamieszkania	
	w tys.	w %	mężczy- źni	kobiety	miasta	wieś
			w odsetkach (struktura pionowa)			
Ogółem	477,6	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kształcenie nauczycieli, pedagogika	5,2	1,1	0,4	2,0	1,3	0,8
Nauki humanistyczne, nauka o językach, sztuka	6,8	1,4	1,5	1,4	1,6	1,2
Nauki społeczne, ekonomia, prawo	78,6	16,5	3,9	32,1	18,3	13,6
Nauki fizyczne	0,9	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2
Informatyka	3,7	0,8	1,0	0,5	0,9	0,5
Inżynieria, procesy produkcyjne i budownictwo	265,1	55,5	78,0	27,4	56,1	54,7
Rolnictwo i weterynaria	57,6	12,1	10,0	14,6	7,9	18,7
Zdrowie i opieka społeczna	19,4	4,1	0,8	8,1	5,1	2,4
Usługi	39,9	8,3	4,0	13,7	8,5	8,0
Nieustalony zawód wyuczony	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0

Rozdział VI. OSOBY W OBIEKTACH ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA ORAZ OSOBY BEZDOMNE

6.1. Osoby w obiektach zbiorowego zakwaterowania

Zgodnie z metodą przeprowadzenia spisu ludności, osoby zamieszkujące lub przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania (ozz) spisane zostały przez właścicieli, administratorów lub zarządców obiektów przy wykorzystaniu specjalnie przygotowanej aplikacji internetowej. W aplikacji zamieszczona została część adresowa obiektu, którą należało zweryfikować, oraz pytanie filtrujące, które pozwalało ustalić czy w obiekcie mieszkaly lub przebywały osoby spełniające kryterium zamieszkania na pobyt stały lub czasowy powyżej 3 miesięcy. Zakres pytań zawartych w aplikacji był bardzo wąski i dotyczył wyłącznie podstawowych cech demograficznych osób (płeć, wiek) oraz statusu przebywania w ozz.

Część administratorów, zwłaszcza tych obiektów, w których przebywała bardzo duża liczba osób (np. domy studenckie) mogła skorzystać z możliwości spisania osób na tzw. formularzu zbiorczym. Jednakże ten sposób – z uwagi na brak ankiety indywidualnej – uniemożliwił w procesie opracowania danych spisowych pozyskanie dla spisanych osób dodatkowych informacji min. z rejestrów i systemów administracyjnych.

W 2011 r. w województwie spisano 296 obiektów zbiorowego zakwaterowania (NSP 2002 – 365 obiektów), w których zamieszkiwało lub przebywało na pobyt stały lub czasowy powyżej 3 miesięcy 14,9 tys. ludności, dla porównania w NSP 2002 – odpowiednio 18,0 tys. osób.

Pomimo spadku liczby mieszkańców obiektów zbiorowego zakwaterowania (o 17,2% w stosunku do 2002 r.), jak również mniejszej liczby ozz (o 18,9%), wzrosła liczba osób przebywających w niektórych typach obiektów, przede wszystkim w domach pomocy społecznej dla samotnych kobiet w ciąży lub z małymi dziećmi oraz dla emerytów i osób w podeszłym wieku.

W 2011 r. odsetek osób zamieszkujących w domach pomocy społecznej oraz placówkach opiekuńczo-leczniczych i hospicjach sięgnął prawie 25% ogółu mieszkańców obiektów zbiorowego zakwaterowania i był wyższy (o 5,4 p. proc.) w porównaniu do 2002 r., wzrosła również liczba tych obiektów (w 2011 r. stanowiły one 20,9% ogółu ozz, w 2002 r. w odpowiednio – 14,0%).

Tabl. 6.1. Mieszkańcy obiektów zbiorowego zakwaterowania według wybranych typów obiektów w latach 2002 i 2011

Typ obiektu zbiorowego zakwaterowania	2002		2011		
	w tys.	liczba ogółem =100%	w tys.	liczba ogółem =100%	2002 =100
Ogółem	18,0	100,0	14,9	100,0	82,8
w tym:					
Internaty, bursy	4,3	23,9	3,3	22,1	76,7
Domy studenckie, asystenckie, słuchaczy seminariów duchownych	4,4	24,4	4,2	28,0	94,7
Hotele pracownicze	1,2	6,5	0,4	2,9	37,7
Domy dziecka, rodzinne domy dziecka ..	1,1	6,1	0,6	4,3	57,6
Domy pomocy społecznej dla emerytów i osób starszych	1,5	8,1	1,7	11,5	65,3
Domy pomocy społecznej dla samotnych kobiet w ciąży lub z małymi dziećmi	0,1	0,7	0,2	1,4	117,8
Zakłady opiekuńczo-lecznicze dla przewlekle chorych, hospicja	1,9	10,4	1,7	11,7	164,1
Klasztory, domy zakonne	0,8	4,7	0,5	3,5	61,1
Schroniska dla bezdomnych, noclegownie	0,5	2,8	0,4	2,6	74,8

Biorąc pod uwagę typ obiektu zbiorowego zakwaterowania najbardziej zwiększyła się liczba domów pomocy społecznej dla emerytów i osób starszych – wzrost w stosunku do 2002 r. o 72,2% (w miastach – o 125,0%, na wsi – o 30%), a także liczba mieszkańców tych obiektów (wzrost o 17,8%). W 2011 r. liczba osób w wieku 70 lat i więcej przebywających w tego typu placówkach wyniosła 857 osób, co stanowiło prawie 50% ogółu pensjonariuszy.

Wzrosła także w porównaniu do 2002 r. liczba domów pomocy dla kobiet w ciąży i matek z dziećmi o 20,0%, zamieszkiwało je o 64,1% osób więcej.

Ponad 50% (7,5 tys.) osób spisano w obiektach związanych z nauką (internaty, domy studenckie), w których osoby przebywały czasowo powyżej 3 miesięcy lub mieszkały na pobyt stały. W stosunku do 2002 r. liczba osób przebywających w internatach i bursach zmniejszyła się o 23,3%, podobnie jak liczba samych obiektów (o 33,8%). Wzrosła natomiast liczba domów studenckich o 5,3%, przy jednoczesnym spadku (o 5,3%) liczby osób zamieszkujących te objekty.

W obiektach zbiorowego zakwaterowania typu internaty i domy studenckie przeważały osoby młode – w wieku od 15 do 24 lat. W 2011 roku stanowiły one 55,1% wszystkich przebywających w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Zaobserwowano spadek liczby hoteli pracowniczych, jak również spadek liczby osób w nich przebywających. Liczba obiektów w stosunku do 2002 r. zmniejszyła się o ponad 66%, a co za tym idzie zmniejszyła się liczba osób je zamieszkujących (o 62,3%).

Spadek liczby obiektów wystąpił także w przypadku schronisk dla bezdomnych (o 67,9%), domów dziecka, wiosek dziecięcych (o 26,7%) oraz zakładów opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych i hospicjów (o 10,7%).

W 2011 r. ponad połowa (52,1%) mieszkańców ozz to mężczyźni. Stanowili oni ponad 85% mieszkańców schronisk dla bezdomnych i hoteli pracowniczych oraz ponad 71% pacjentów szpitali psychiatrycznych i ośrodków leczenia odwykowego. W domach dziecka i placówkach opiekuńczo-wychowawczych mieszkali w większości chłopcy. Natomiast w domach pomocy społecznej dla kobiet w ciąży lub z małymi dziećmi i obiektach instytucji wyznaniowych przebywało więcej kobiet (odpowiednio 65,7% i 59,8%).

Analiza danych w zakresie płci i wieku mieszkańców poszczególnych rodzajów obiektów zbiorowego zakwaterowania wykazuje, że obiekty przestały mieć jednorodny charakter, np. w domach dziecka mieszkają również osoby starsze, a wśród mieszkańców domów pomocy dla kobiet w ciąży i z małymi dziećmi można znaleźć mężczyzn powyżej 20 roku życia. Sytuacja taka jest wynikiem działań mających na celu zapewnienie pomocy osobom potrzebującym.

Dla grupy mieszkańców ozz, którzy zostali spisani na ankiecie indywidualnej i posiadali numer ewidencyjny lub którzy mieli jakiekolwiek powiązanie z adresem swojego miejsca zamieszkania lub przebywania przed przemieszczeniem się do obiektu zbiorowego zakwaterowania, lub w sytuacji, gdy to mieszkanie zostało wylosowane do badania reprezentacyjnego – została opracowana nieco szersza charakterystyka demograficzna obejmująca stan cywilny prawny, kraj urodzenia oraz kraj obywatelstwa.

Wśród mieszkańców ozz w wieku 15 lat i więcej większość stanowili kawalerowie i panny – 63,6%¹. Prawie 70% z nich mieszkała w internatach, bursach oraz domach studenckich i asystenckich. Z kolei w domach pomocy społecznej dla emerytów i osób starszych oraz w zakładach opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych i hospicjach przebywali - wdowy i wdowcy (79,7%) oraz osoby rozwiedzione (56,1%).

---

¹ Odsetek nieustalonego stanu cywilnego prawnego dla zbiorowości osób w wieku 15 lat i więcej przebywających w ozz wynosi 19,5% i obejmuje te osoby, które zostały spisane przed administratorów obiektów na zbiorowym formularzu oraz te osoby, dla których w systemach administracyjnych wystąpiły braki danych.

Większość mieszkańców obiektów zbiorowego zakwaterowania stanowiły osoby urodzone w Polsce – 96,1%, niewiele ponad 2% urodziło się za granicą, a dla 1,7% kraj urodzenia nie został ustalony.

Biorąc pod uwagę osoby urodzone za granicą – najwięcej z nich przebywało w domach pomocy społecznej dla emerytów i osób starszych oraz w zakładach opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych i hospicjach (prawie 40% spośród wszystkich mieszkańców ozz urodzonych za granicą). Wśród urodzonych za granicą przeważały osoby urodzone na Litwie, Białorusi, Ukrainie oraz w Niemczech i Rosji, zdecydowana większość posiadała obywatelstwo polskie (89,8%).

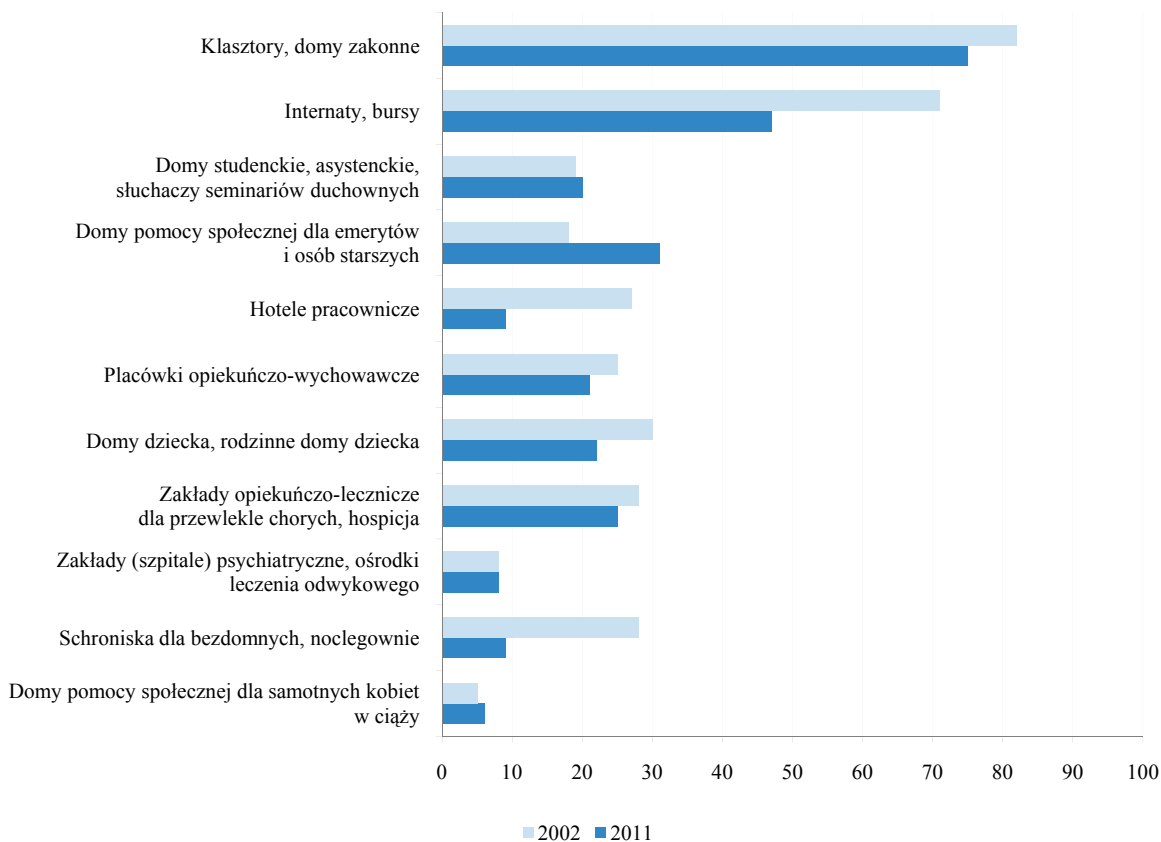
Tabl. 6.2. Ludność w obiektach zbiorowego zakwaterowania według obywatelstwa i miejsca urodzenia w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Obywatele polscy	Cudzoziemcy	Osoby z obywatelstwem nieustalonym
Ogółem	14 882	14 698	165	19
Urodzeni w Polsce	14 309	14 296	13	-
Urodzeni za granicą	313	281	32	-
Osoby o nieustalonym miejscu urodzenia	260	121	120	19
w odsetkach (struktura pionowa)				
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
Urodzeni w Polsce	96,1	97,3	7,9	-
Urodzeni za granicą	2,1	1,9	19,4	-
Osoby o nieustalonym miejscu urodzenia	1,7	0,8	72,7	100,0

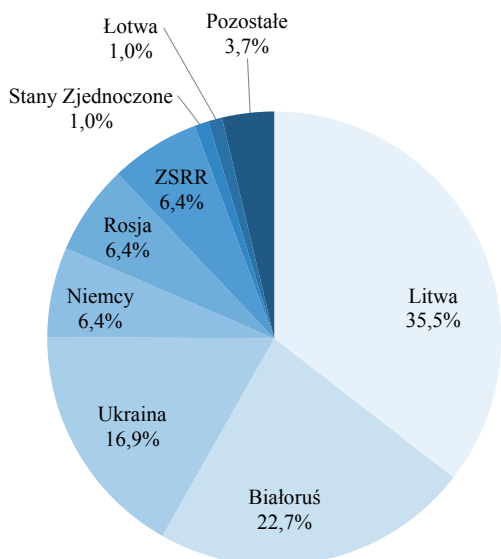
Ponad 87% cudzoziemców tj. osób z obywatelstwem niepolskim mieszkało w internatach oraz domach studenckich i asystenckich. Byli to przede wszystkim obywatele Ukrainy i Białorusi.

Ponad 98% obiektów zbiorowego zakwaterowania zlokalizowanych jest w miastach. Na wsi znajduje się połowa zakładów (szpitali) psychiatrycznych i ośrodków leczenia odwykowego, ponad 41% domów pomocy społecznej dla emerytów i osób starszych oraz ponad 30% domów dziecka.

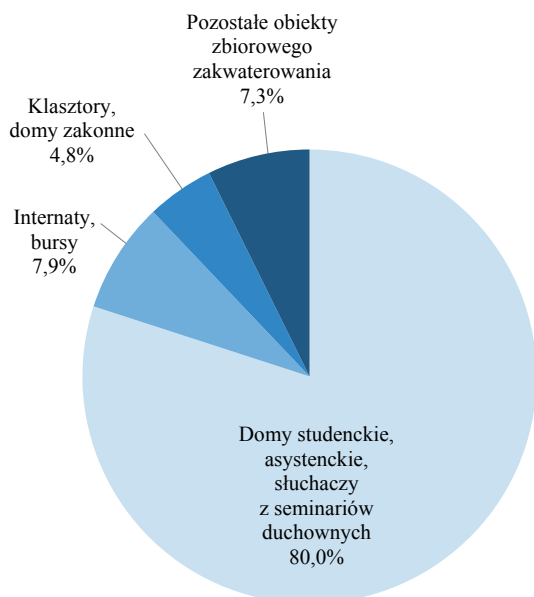
Wykres 33. Liczba obiektów zbiorowego zakwaterowania według wybranych typów w latach 2002 i 2011

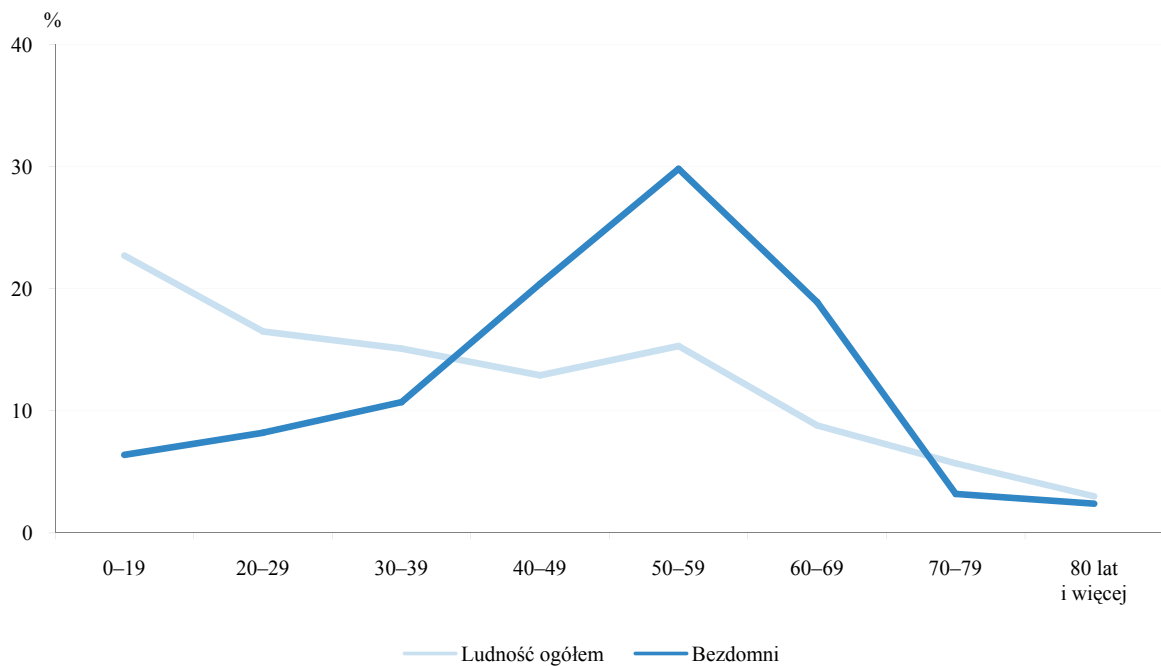
Wykres 34. Mieszkańcy obiektów zbiorowego zakwaterowania urodzeni za granicą według kraju urodzenia w 2011 r.

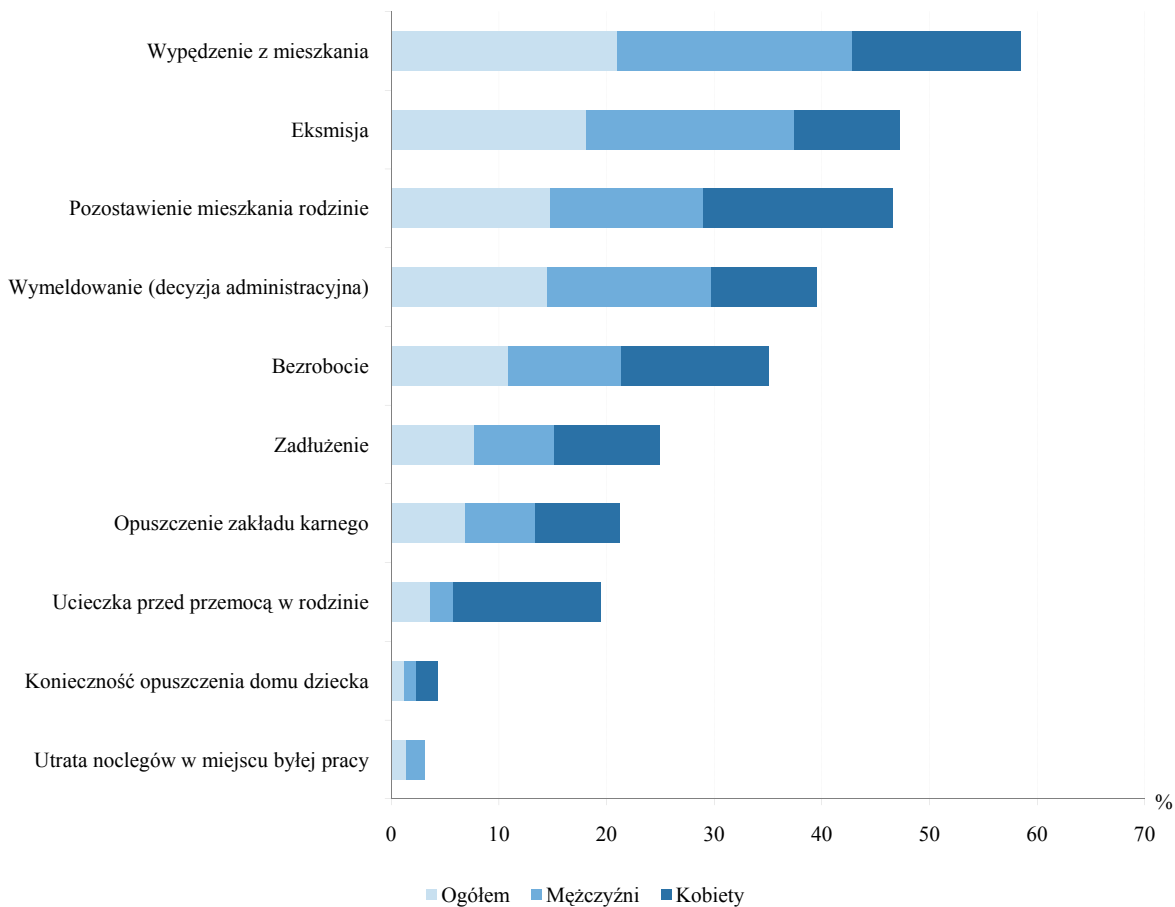
Wykres 35. Cudzoziemcy w obiektach zbiorowego zakwaterowania według typu obiektu w 2011 r.

Wykres 36. Struktura wieku osób bezdomnych I i II kategorii na tle struktury wieku ludności województwa w 2011 r.

Wykres 37. Przyczyny bezdomności według płci osób bezdomnych I kategorii w 2011 r.

6.2. Osoby bezdomne

W spisie ludności i mieszkań 2011 podjęta została próba spisania osób bezdomnych. Według zaleceń do narodowych spisów powszechnych ludności i mieszkań rundy 2010, należało uwzględnić trzy rodzaje bezdomności, które mogą wystąpić w następujących sytuacjach związanych z posiadaniem lub brakiem mieszkania: bezdomność w przestrzeni publicznej, w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz w mieszkaniach konwencjonalnych (tzw. bezdomność ukryta). W kontekście spisu dwie pierwsze kategorie powinny obejmować tylko te osoby, które nie posiadają miejsca stałego zameldowania w żadnej z kategorii pomieszczeń mieszkalnych.

Przy opracowywaniu wyników badania bezdomności w 2011 r. wykorzystano kategorie operacyjne oraz definicje opisowe zawarte w „Polskiej Typologii Bezdomności” na podstawie ETHOS 2008².

Generalnie w ramach NSP 2011 zostały wyróżnione dwie kategorie osób bezdomnych:

- Bezdomni pierwszej kategorii – „bez dachu nad głową”

Kategoria ta obejmuje osoby żyjące na ulicy, w przestrzeni publicznej bez schronienia, które mogłyby zostać uznane za pomieszczenie mieszkalne. Do kategorii tej należą przede wszystkim osoby, które wieczór i noc w krytycznym momencie spisu spędzają poza jakąkolwiek instytucją funkcjonującą całodobowo.

Miejsca przebywania tych osób to: dworce kolejowe i autobusowe oraz ich okolice, kanały i węzły ciepłownicze, ulice, plaże, bunkry, lasy i parki, miejsca na cmentarzach, centra handlowe, parkingi, opuszczone samochody, przyczepy kempingowe, klatki schodowe, zsypy, piwnice, strychy, śmietniki, ziemianki, wagony i bocznice kolejowe, ogrzewalnie.

Osoby te spisane były przez rachmistrzów spisowych, w ściśle określonym czasie (według metodologii przyjętej do NSP 2011), w miejscach wcześniej rozpoznanych przez gminne biura spisowe we współpracy z ośrodkami pomocy społecznej, strażą miejską i innymi organizacjami zajmującymi się osobami bezdomnymi.

---

² ETHOS 2008 (European Typology of Homelessness and Housing Exclusion). – Europejska Typologia Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego, 2008 r. www.feantsa.org; tłum. P. Olech, P. oraz www.bezdomnosc.edu.pl; tłum. J. Wygnańska.

– Bezdomni drugiej kategorii – „bez miejsca zamieszkania”

Kategoria ta obejmuje osoby z reguły bez stałego miejsca zamieszkania, którym świadczona jest pomoc zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, zapewniająca schronienie, wyżywienie oraz odzież. To przede wszystkim osoby w obiektach zakwaterowania typu: schroniska dla bezdomnych, domy pomocy społecznej dla samotnych kobiet w ciąży lub z małymi dziećmi³.

Osoby te spisane zostały według zasad przygotowanych dla obiektów zbiorowego zakwaterowania z wykorzystaniem aplikacji internetowej.

Należy podkreślić, że w obu kategoriach bezdomnych są osoby, które posiadają mieszkanie, w którym są zameldowane na pobyt stały lub czasowy, ale z różnych względów nie chcą lub nie mogą w nim przebywać (mieszkać).

Na podstawie wyników badania bezdomności przeprowadzonego w ramach NSP 2011 skalę bezdomności w województwie można oszacować na 1,0 tys. osób, w tym bezdomni zaliczeni do I kategorii – 410 osób, a osoby bezdomne II kategorii, spisane w odpowiednim typie obiektów zbiorowego zakwaterowania – 590 osób.

Analiza zbiorowości osób bezdomnych według cech demograficznych wskazuje, że bezdomność w województwie (podobnie jak w kraju) dotyka przede wszystkim mężczyzn. Stanowili oni ponad 75% populacji wszystkich bezdomnych. Należy zauważyć, że w przypadku populacji bezdomnych I kategorii udział bezdomnych mężczyzn stanowił 87,3 %, natomiast w II kategorii udział ten wyniósł 67,3%. Zdecydowana większość (85,5%) spośród bezdomnych mężczyzn II kategorii przebywała w schroniskach dla bezdomnych i noclegowniach.

Bezdomnych kobiet było zdecydowanie mniej niż bezdomnych mężczyzn (24,5% w populacji osób bezdomnych I i II kategorii). Bezdomne kobiety najczęściej przebywały w domach dla samotnych kobiet w ciąży i z małymi dziećmi.

---

³ Polska Typologia Bezdomności wyróżnia wśród bezdomnych bez miejsca zamieszkania również osoby, przebywające długotrwale w instytucjach medycznych (szpitalach psychiatrycznych, zakładach opiekuńczo-leczniczych, ośrodkach leczenia odwykowego). W NSP 2011 zostały zebrane informacje o mieszkańcach tych placówek, jednakże z uwagi na brak odpowiedniego kryterium czasowego (przebywanie co najmniej 12 miesięcy) nie zdecydowano się na uwzględnienie tych osób w tej kategorii bezdomności. W badaniu osób w ozz uwzględniano kryterium przebywania powyżej 3 m-cy.

Tabl. 6.3. Osoby bezdomne I i II kategorii według płci w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Bezdomni I kategorii	Bezdomni II kategorii		
			ogółem	domy pomocy społecznej dla samotnych kobiet	schroniska dla bezdomnych, noclegownie
Ogółem	1 000	410	590	210	380
			w odsetkach (struktura pionowa)		
Mężczyźni	75,5	87,3	67,3	34,3	85,5
Kobiety	24,5	12,7	32,7	65,7	14,5

Zarówno wśród bezdomnych I jak i II kategorii najliczniejszą grupę reprezentowały osoby w wieku 40–69 lat – prawie 70%, a udział osób w tej grupie wiekowej wśród bezdomnych I kategorii wyniósł 49,6%, a II kategorii – 50,4%.

Tabl. 6.4. Osoby bezdomne I i II kategorii według wieku w 2011 r.

Grupy wieku	Ogółem			Bezdomni I kategorii		Bezdomni II kategorii	
	ogółem	mężczy- źni	kobiety	mężczy- źni	kobiety	mężczy- źni	kobiety
Ogółem	1 000	755	245	358	52	397	193
				w odsetkach (struktura pionowa)			
0–19	6,4	4,8	11,4	0,6	3,8	8,6	13,5
20–29	8,2	6,4	13,9	2,2	3,8	10,1	16,6
30–39	10,7	7,9	19,2	8,7	21,2	7,3	18,7
40–49	20,4	19,7	22,4	23,5	23,1	16,4	22,3
50–59	29,8	35,1	13,5	39,9	25,0	30,7	10,4
60–69	18,9	22,6	7,3	22,3	21,2	22,9	3,6
70–79	3,2	2,9	4,1	2,8	1,9	3,0	4,7
80 lat i więcej ...	2,4	0,5	8,2	-	-	1,0	10,4

Osoby najmłodsze (do 30 roku życia) stanowiły niespełna 15% populacji bezdomnych (wśród bezdomnych II kategorii ich udział wyniósł 22,4%, a wśród osób zaliczonych do I kategorii 3,4%). Dla porównania odsetek najstarszych bezdomnych (osób w wieku 60 lat i więcej) I i II kategorii był prawie dwukrotnie większy – 24,5%.

Odsetek kobiet w wieku 0–39 lat w populacji kobiet bezdomnych wyniósł 44,5% (wśród kobiet bezdomnych I kategorii – 28,8%, II kategorii – 48,7%), natomiast mężczyzn – w analogicznej grupie wiekowej – 19,1% (wśród mężczyzn bezdomnych I kategorii – 11,5%, II kategorii – 25,9%).

Proporcje te są inne w starszych grupach wiekowych. Udział mężczyzn w wieku 40–69 lat w populacji bezdomnych mężczyzn wyniósł ponad 77%, podczas gdy kobiet – 43,3%. W najstarszej grupie wiekowej (70 lat i więcej) odsetek kobiet był wyższy niż odsetek mężczyzn.

Niepokojącym zjawiskiem jest liczba spisanych dzieci i młodzieży (wśród bezdomnych I i II kategorii). W ośrodkach związanych z pomocą dla bezdomnych i domach pomocy społecznej dla samotnych kobiet w ciąży lub z małymi dziećmi oraz wśród bezdomnych I kategorii spisano 64 osoby w wieku 0–19 lat. Ponad 90% tych osób należało do bezdomnych II kategorii.

Charakterystyka demograficzna osób bezdomnych

Dla osób bezdomnych II kategorii „bez miejsca zamieszkania”, którzy zostali spisani na ankiecie indywidualnej i posiadali numer ewidencyjny – została opracowana nieco szersza charakterystyka demograficzna obejmująca stan cywilny prawny, kraj urodzenia oraz kraj obywatelstwa.

Bezdomne osoby są najczęściej samotne. Zaledwie 7,0% to osoby o stanie cywilnym żonaty/zamężna. Wśród osób bezdomnych w wieku 15 lat i więcej bez stałego miejsca zamieszkania dominowały osoby rozwiedzione – 24,8%. Ponad 98% spośród nich przebywało w schroniskach dla bezdomnych. Wysoki był także odsetek bezdomnych kawalerów i panien – 23,3%, z czego ponad 75% przebywało w domach samotnych matek z dziećmi.

Tabl. 6.5. Osoby bezdomne II kategorii w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Obiekty zbiorowego zakwaterowania	
		domy pomocy społecznej dla samotnych kobiet w ciąży lub z małymi dziećmi	schroniska dla bezdomnych, noclegownie
Ogółem	557	177	380
	w odsetkach (struktura pionowa)		
Kawalerowie/Panny ..	23,3	54,8	8,7
Żonaci/Zamężne	7,0	0,6	10,0
Wdowcy/wdowy	4,8	-	7,1
Rozwiedzeni/Rozwie dzione	24,8	1,1	35,8
Nieustalony	40,0	43,5	38,4

Do bezdomnych II kategorii należały przede wszystkim osoby urodzone w Polsce – 98,1%, dla 1,9% kraj urodzenia nie został ustalony.

Proces przechodzenia w stan bezdomności jest długi i skomplikowany. Często jest wynikiem działania kilku czynników. Przyczyny bezdomności były badane wyłącznie wśród osób zaliczonych do bezdomnych „bez dachu nad głową”. Ankieta zawierała 10 przyczyn sklasyfikowanych jako makrostrukturalne (min. eksmisja, zadłużenie, bezrobocie) i mikrostrukturalne (np. przemoc w rodzinie, wypędzenie przez rodzinę lub współlokatorów na skutek konfliktów, ucieczka przed przemocą w rodzinie, pozostawienie mieszkania rodzinie z własnej woli).

Spośród strukturalnych przyczyn ponad 75,6% osób bezdomnych wskazało wyłącznie na jeden powód bezdomności, 16,4 % – na dwa powody, a 8,0% – na trzy powody.

Najczęściej wskazywaną przyczyną bezdomności było wypędzenie z mieszkania przez rodzinę lub współlokatorów. Na tę przyczynę wskazało 21,0% bezdomnych I kategorii, przy czym jako jedyną przyczynę wskazało 22,7%, jedną z dwóch – 16,2%, jedną z trzech – 15,2% osób. Kolejną, najczęściej wybieraną przyczyną była eksmisja– 18,1%, z czego jako pierwszą wskazało 18,8% osób, jedną z dwóch – 13,2% oraz jedną z trzech przyczyn – 21,2% bezdomnych. Na kolejnych miejscach znalazły się: pozostawienie mieszkania rodzinie z własnej inicjatywy (14,7%), wymeldowanie decyzją administracyjną (14,5%) oraz bezrobocie (10,9%).

Tabl. 6.6. Osoby bezdomne I kategorii według przyczyny bezdomności w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Jedna przyczyna	Dwie przyczyny	Trzy przyczyny
Ogółem	414	313	68	33
	w odsetkach (struktura pionowa)			
Wymeldowanie (decyzja administracyjna) .	14,5	13,7	19,1	12,1
Wypędzenie z mieszkania przez rodzinę/współlokatorów	21,0	22,7	16,2	15,2
Pozostawienie mieszkania rodzinie z własnej inicjatywy	14,7	17,9	7,4	-
Ucieczka przed przemocą w rodzinie	3,6	3,2	7,4	-
Utrata noclegów w miejscu byłej pracy	1,4	1,9	-	-
Konieczność opuszczenia domu dziecka na skutek pełnoletniości	1,2	1,3	1,5	-
Eksmisja	18,1	18,8	13,2	21,2
Zadłużenie	7,7	6,7	11,8	9,1
Bezrobocie	10,9	6,4	20,6	33,3
Opuszczenie zakładu karnego	6,8	7,3	2,9	9,1

Do częstych przyczyn bezdomności należały również: opuszczenie zakładu karnego, ucieczka przed przemocą w rodzinie, utrata noclegów w miejscu byłej pracy czy konieczność opuszczenia domu dziecka na skutek osiągnięcia pełnoletniości.

Kobiety zdecydowanie częściej niż mężczyźni wskazywały, że ich bezdomność związana była bezpośrednio z ucieczką przed przemocą w rodzinie (13,7%). Odsetek mężczyzn wskazujących na ten powód był niższy i wynosił 2,2%. W przypadku bezdomności mężczyzn o wiele bardziej znaczącą przyczyną okazało się opuszczenie zakładu karnego (6,6%).

Informacje dotyczące okresu bezdomności zebrane od osób, które zdecydowały się odpowiedzieć na to pytanie świadczą o tym, że trudno jest wyjść z bezdomności. W bezdomności do 1 roku – pozostaje 15,9% bezdomnych, do 4 lat pozostaje 34,9% bezdomnych, z kolei powyżej 4 lat – 46,6% osób.

Osoby młodsze do 29 roku życia miały niewielki udział w grupach wyróżnionych ze względu na okres bezdomności. Jednak im starsze roczniki wieku tym wyższy odsetek osób pozostających w bezdomności. Prawie 15% osób w wieku powyżej 40 lat pozostawała w bezdomności do 1 roku, ponad 30% osób w tej grupie wiekowej – było bezdomnymi powyżej 8 lat. Prawie 20% bezdomnych wskazało, że żyje w bezdomności od 4 do 8 lat.

Tabl. 6.7. Osoby bezdomne według okresu bezdomności i wieku w 2011 r.

Wiek	Okres bezdomności					
	ogółem	do 1 roku	2–3 lata	4–8 lat	powyżej 8 lat	nieustalony
Ogółem	410	65	78	78	113	76
	w odsetkach (struktura pionowa)					
0–19	1,0	1,5	2,6	1,3	-	-
20–29	2,4	6,2	3,8	2,6	-	1,3
30–39	10,2	12,3	19,2	6,4	5,3	10,5
40–49	23,4	24,6	23,1	30,8	14,2	28,9
50–59	38,0	33,8	38,5	37,2	43,4	34,2
60 lat i więcej ...	24,9	21,5	12,8	21,8	37,2	25,0

Analiza struktury osób bezdomnych według płci i wieku oraz okresu pozostawania w bezdomności zwraca uwagę na wysoki udział kobiet w wieku 0–39 lat w pierwszym okresie bezdomności, tj. do 1 roku – 66,7%, podczas gdy mężczyźni w tej grupie stanowiły niecałe 16%.

Tabl. 6.8. Osoby bezdomne według okresu bezdomności, wieku i płci w 2011 r.

Wiek	Okres bezdomności					
	Ogółem	do 1 roku	2–3 lata	4–8 lat	powyżej 8 lat	nieustalony
	Mężczyźni					
Ogółem	385	59	71	66	101	61
	w odsetkach (struktura pionowa)					
0–29	2,6	6,8	2,8	4,5	-	1,6
30–39	8,1	8,5	18,3	4,5	4,0	9,8
40–49	21,8	25,4	25,4	28,8	13,9	29,5
50–59	37,1	37,3	40,8	39,4	43,6	36,1
60 lat i więcej	23,4	22,0	12,7	22,7	38,6	23,0
	Kobiety					
Ogółem	52	6	7	12	12	15
	w odsetkach (struktura pionowa)					
0–29	7,7	16,7	42,9	-	-	-
30–39	21,2	50,0	28,6	16,7	16,7	13,3
40–49	23,1	16,7	-	41,7	16,7	26,7
50–59	25,0	-	14,3	25,0	41,7	26,7
60 lat i więcej	23,1	16,7	14,3	16,7	25,0	33,3

Kobiety do 39 roku życia również częściej niż mężczyźni w tej samej grupie wiekowej pozostają bezdomnymi w kolejnych okresach bezdomności.

Analizując starsze roczniki wieku obserwuje się wyższe udziały mężczyzn niż kobiet praktycznie w każdym okresie bezdomności. Ponad 80% mężczyzn powyżej 40 roku życia spośród ogółu bezdomnych mężczyzn zostaje bezdomnymi już w pierwszym okresie (wśród kobiet – ponad 33%). Najwięcej bezdomnych mężczyzn w wieku powyżej 40 lat pozostaje w bezdomności trwającej powyżej 8 lat – 96,1%, (kobiety – 83,4%).

Polska Typologia Bezdomności na podstawie ETHOS 2008

Kategoria Konceptyjna	Kategoria Operacyjna	Sytuacja Życiowa	Definicja Generalna	Kategorie Polskie
Bez dachu nad głową BEZDACHOWOŚĆ	1. Ludzie mieszkający w przestrzeni publicznej „śpiący pod chmurką”	1.1 Publiczna lub zewnętrzna przestrzeń	Życie na ulicy lub w miejscach publicznych, bez schronienia, które może zostać uznane za pomieszczenie mieszkalne	Dworce kolejowe i autobusowe oraz ich okolice; kanały i węzły ciepłownicze; ulice; plaże; bunkry; lasy i parki; miejsca na cmentarzach; centra handlowe, parkingi; opuszczone samochody, klatki schodowe, zsypy, piwnice; strychy; śmietniki; złomowce; ziemianki; wagony i bocznice kolejowe
	2. Ludzie w zakwaterowaniu awaryjnym/interwencyjnym	2.1 Noclegownie	Ludzie bez zwykłego miejsca zamieszkania, korzystający z placówek oferujących nocleg, placówki bezpośredniego i łatwego dostępu (niskoprogowe)	Ogrzewalnie; noclegownie; przebywanie w placówce i/lub z koniecznością spędzenia kilku godzin w ciągu dnia w miejscach publicznych. Placówki bezpośredniego dostępu np. garkuchnie, punkty pomocy medycznej
Bez miejsca zamieszkania BEZMIESZKANIOWOŚĆ	3. Ludzie w placówkach dla bezdomnych	3.1 Schronisko dla bezdomnych 3.2 Zakwaterowanie tymczasowe 3.3 Przejściowe zakwaterowanie wspierane	Gdzie z założenia czas zamieszkiwania powinien być krótki	3.1 Schronisko krótkiego pobytu 3.2 Zakwaterowanie tymczasowe (bez określonego czasu pobytu); zakwaterowanie tymczasowe (z określonym czasem pobytu); zakwaterowanie tymczasowe (dłuższy pobyt) 3.3 Mieszkanie wspierane, treningowe, kontraktowe, chronione
	4. Ludzie w schroniskach dla kobiet	4.1 Zakwaterowanie w schronisku dla kobiet	Kobiety zakwaterowane z powodu doświadczenia przemocy domowej, gdzie pobyt z założenia powinien być krótkoterminowy	Zakwaterowanie w schronisku lub hostelu; wspierane mieszkalnictwo; centra interwencji kryzysowej, specjalistyczne ośrodki wsparcia, domy samotnej matki
	5. Ludzie w zakwaterowaniu dla imigrantów	5.1 Tymczasowe zakwaterowanie/ośrodki	Recepcyjne lub krótkotrwałe zakwaterowanie z powodu statusu uchodźcy lub migracji	Zakwaterowanie dla repatriantów, placówki dla uchodźców
	6. Ludzie opuszczający instytucje	6.1 Instytucje penitencjarne/karne 6.2 Instytucje medyczne	Brak dostępu do mieszkania przed zwolnieniem z zakładu; pozostawanie dłużej niż potrzeba ze względu na brak mieszkania	6.1 Zakłady karne, areszty – 6 miesięcy do planowanego zwolnienia 6.2 Szpitale, w tym: szpitale psychiatryczne, placówki leczenia odwykowego, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady opiekuńczo-pielęgnacyjne

	7. Ludzie otrzymujący stałe, długoterminowe wsparcie ze względu na bezdomność	7.1 Opieka nad starszymi ludźmi bezdomnymi 7.2 Wspierane mieszkalnictwo dla uprzednio bezdomnych ludzi	Długoterminowe zakwaterowanie z opieką dla starszych ludzi bezdomnych	7.1 Domy dla bezdomnych, domy socjalne, hostele, domy opieki dla bezdomnych 7.2 Mieszkania socjalne, wspierane, mieszkania chronione, treningowe, kontraktowe. Mieszkania wynajmowane a wspierane z tytułu bezdomności. Wspólnoty mieszkańców – np. prowadzone przez EMAUS czy BARKE
Niezabezpieczone Mieszkanie	8. Ludzie żyjący w niezabezpieczonym (niepewnym) mieszkaniu	8.1 Tymczasowo z rodziną/przyjaciółmi	Życie w konwencjonalnym mieszkaniu, ale nie w swoim stałym miejscu zamieszkania z powodu braku domu	W szczególności meliny i mieszkania, w których ludzie przebywają tymczasowo, doświadczając jednocześnie bezdomności w rozumieniu definicji opisowej
Nieodpowiednie/ Nieadekwatne zakwaterowanie	9. Ludzie żyjący w tymczasowych/niekonwencjonalnych/nietrwałych konstrukcjach (strukturach)	9.1 Mobilne domy 9.2 Niekonwencjonalne budynki 9.3 Tymczasowe konstrukcje	Nieprzeznaczone jako zwykłe miejsca zamieszkiwania Prowizoryczne schronienie, nie w pełni stałe/ trwałe struktury chaty lub kajuty	11.1 Konstrukcje tymczasowe; domy na kółkach/przyczepy kempingowe (nie będące zakwaterowaniem wakacyjnym); nielegalne zajmowanie przestrzeni (np. Romowie, włóczędzy) 11.2 Szopy, szałas, ziemianki lub inne konstrukcje własne 11.3 Tereny ogródków działkowych, domki letniskowe; garaże

ETHOS (European Typology of Homelessness and housing exclusion). 2008. www.feantsa.org; tłum. Olech, P. oraz www.bezdomnosc.edu.pl; tłum. Wygnańska J.